

TRIBUNA

števila 13/22. maj 1989
cena 5000 din

4077 7. XII. 29
Kardelj Edvard

TRIBUNA

njegovo veličanstvo kralj
ALEKSANDER I.

Bojkot,
kakršnega
niso
potrebovali 4

Drnovšek ni,
kar so Srbi
želeli 16

Igor Bavčar –
zapiski za
policijo 19

Ciril
Žebot – 29

Kralj – Come
back? 40

After Eight –
Kam v
Ljubljani 44

Gnilo jajce

Odločitev ni bila lahka.

Rekli bodo, da smo jim zarili nož v hrbet in nas popljuvali, da se bomo vsi čudili, le kaj so žrli, da premorejo toliko sline.

Začelo se je, ko je »Barbapapa« po televiziji povedal, da je gospod Igor Bavčar zlorabil njegovo zaupanje in predal zapiske njunih intimnih (!) razgovorov policiji. Lepo sranje! Šef odbora za varstvo človekovih pravic (tudi pred policijo), nekoč tudi sam gojenec tacenske univerze, preda svoje intimne zapiske »v vednost« udbi (po domače). Če niso za objavo in so intimni, kot piše Bavčar v Delu, kaj za vruga potem počno na policiji, tehnično urejeni in »postavljeni« kot na primer za kakšno brošuro. Če pa so za objavo, jih mi objavljamo prvi. Ukradli jih nismo, kaj prida spraševali pa tudi ne. Sam IB jih je bojda delil okoli in kako so se znašli v Tribuninem nabiralniku, je verjetno dolga in mogoče (!) mučna zgodba.

K naši odločitvi je močno pripomoglo dejstvo, da je gospod Stanovnik zadnji trenutek (v torek, 16. 5. 1989) odklonil takorekoč že dogovorjeni intervju za Tribuno, češ da sedaj nekaj časa ne bo dajal intervjujev. Tudi prav! Komerad Kučan pa intervjujev tako ali tako ne daje. »Lovec na jelene« je out, drugi pa... dajejo že tako preveč intervjujev. No, in tako, dame in gospodje, TRIBUNA predstavlja prvo ligo slovenske politike malo drugače. Bojimo se, da bo oblasti kar naenkrat več do pogovora z nami.

Odločali smo se torej med »lojalnim« in »profesionalnim«. Za novinarje tukaj dilema ne obstaja.

Igrali so se gnilo jajce. In mi z njimi. Samo tekli smo malo hitreje mi.

Pred tednom ali dvema sem sklenil, da bo tale uvodnik namenjen bojkotu, ki ga je organiziral parlament Filozofske fakultete. A je ta na žalost propadel!

V Ljubljani, 18. maja 1989

Vaš Hamfri Bogart

Predsedstvu
univerzitetne konference
ZSM Slovenije,
Kersnikova 4
61000 Ljubljana

Tovariši!

Ob proslavi 70. obletnice ustanovitve slovenske univerze v Ljubljani so bile le skromno poudarjene zasluge njenih ustanoviteljev, predvsem dr. Mihajla Rostoharja – edinemu javno in glasno ter s postavitvijo spomenika – rektor pa je med drugim kot zaslužnega omenil tudi dr. Danila Majarona.

Ali veste, da je bila v spomin zaslužnim za našo univerzo, namreč za njeno ustanovitev vzdana v avli univerze, na steni desno od vhoda, velika marmorna plošča, da bi se njihovih zaslug vedno spominjali s hvaležnostjo za prizadevanja, da smo dobili svojo »almo mater«.

Ta velika spominska plošča je bila vzdana leta pred drugo svetovno vojno in ves čas do njene odstranitve ni bilo moč spreminiti dejstva, da so na njej napisana imena mož, ki so za našo univerzo zaslužna. Bodoči rodovi naj vedo, kaj moramo ohraniti v svojem zgodovinskem spominu.

Toda tu je vstopila nestrpnost, nekultura, primitivizem. Ploščo so odstranili, ne vem sicer kdaj, zakaj in po čigavem nalogu (slutiti se da!). To sem že enkrat vprašal tov. Šetince preko OBRAMBE, pa ni dal nobenega odgovora.

V avlo univerze pa so kot v neka »panteon« postavili spominske portrete za »revolucijo« res zaslužnima možema, ki sta svoji ideji žrtvovala svoji življenji, ki zaslužita vse spoštovanje, čast in spomin. Toda za univerzo nista bila – za njeno ustanovitev – prav nič zaslužna, bila pa sta njena slušatelja.

Vprašam vas in zahtevam javen odgovor, zakaj je bila spominska plošča zaslužnim ustanoviteljem univerze odstranjena, po čigavem nalogu in zakaj. Naj se pojasni to nekulturno dejanje in zgodovinska krivica popravi! In plošča, če je niso zdrobili, vrne na svoje prvotno zasluženo mesto! Treba je narediti konec kulturnemu vandalizmu!

Z vsem spoštovanjem in upravičenim pričakovanjem, nekdanji slušatelj univerze (še pred vojno in revolucijo).

GREGOR ANZELJC

NESVOBODA KAR TAKO

Danes sem dobil v roke aprilsko Tribuno. Ivo Zajdela mi vsiljuje občutek nesvobode, češ da je slovenska politična emigracija tabu. Parola popoldanskega zborovanja je Svoboda četverice – naša svoboda, Sama nesvoboda!? Mislim, da se s stvarmi ukvarjamo premalo natančno. Poiskati moramo prava vprašanja in zahtevati konkretne odgovore.

Žajdela pa muči travma umrlih (tistih na eni strani), boli ga glava, govori o držav-

ljanski vojni, pa nam ne pojasni, zakaj. Kakšna je razlika med slovensko politično emigracijo in slovensko sovražno emigracijo? Ali so vsi domobranci morali po vojni v tujino? Če ne, kaj je s tistimi, ki so ostali doma? So pobiti, zatirani? Zahtevajmo od oblasti, naj povedo koliko emigrantov bi zaprli, če bi prišli v Jugoslavijo. Zaradi vojnih zločinov ali česa drugega. Kaj so torej parametri še trajajoče državljanske vojne? Kaj nam povedo arhivi v tujini, ki so verjetno bolj odprti kot naši, o domobranci in Nemcih. Je sprl Slovence Hitler ali kdo drug?

Vsi smo neke žrtve: domobranci, ker so jih preganjali partizani, partizani, ker... mi, ker so oni žrtve. Še samomor nam ni potreben, ali pa smo takšni mazohisti.

Nič ne verjamem črnobeli zgodovini, še manj taki, ki pravi, da so za vse krivi partizani. Čeprav tudi Dejan v Tribuni preveč razglablja (ne rečem, da naklada), je njegovo bistvo mnogo bolj racionalno. Verzija zgodovine, ki jo napiše premaganec, je seveda bolj problematična kot verzija zmagovalca, saj se premaganec mora nekako zmazati. Torej, kaj bomo z Žebotom v Eureka ali Europi 1992?

P. S.

Zanima me tudi, kaj se ti zgodi, če bereš in citiraš literaturo, za katero Zajdela pravi, da ne sme v Jugoslavijo. Ali so ga zaprli!

MLADEN S.
ŠN

IZJAVA PRESEDSTVA UK ZSMS

– Po letu prizadevanj za izboljšanje položaja študentov, za spremembo financiranja, izobraževanja in štipendiranja,

– po letu vztrajnega dela po legalnih poteh, groženj z bojkotom in političnih pritiskov,

– po letu dni smo spoznali, kako mlačna je slovenska oblast, tako v reševanju študentskih problemov, kot tudi v primeru procesa proti četverici in borbi za suverenost Slovenije.

Če to opozorilo ne bo zaleгло, bodo naše akcije oktobra mnogo ostriše.

P UK ZSMS LJUBLJANA

Simboli in spomini

Leta 1941–45 so bila za Slovenijo zgodovinsko pomembna in usodepolna. Današnja vladajoča stranka, nepreklicno povezana z dogodki tistih let, je postavila in čuva preko 6000 spomenikov. Ti spomeniki v današnji formi izražajo partijsko, enostransko gledanje. V posvetilih je izključno govora o NOB, omenjajo se »domači izdajalci«. Revolucija ni omenjena, vendar vsi spomeniki nosijo simbole komunistične partije. Ta lažna zgodovinska slika je bila in ostaja narodu vsiljena.

Spomeniki, ki jih je za časa revolucije postavila opozicija, kot Orlov vrh itd., so bili neusmiljeno uničeni; primitivnost režima nad grobovi nasprotnikov je bila nepopisna.

Ostali so le spomeniki izven domovine. V Vetrinjah v cerkvi je pok. škof Rožman dal postaviti malo spominsko ploščo. Pred leti je bil postavljen lep nagrobni spomenik pobitim beguncem v Glinjah na Koroškem. Namesto na mesta množičnih neoznačenih grobov obiskujejo simbolične spomenike v Midlandu v Kanadi, Orlov vrh v Clevelandu, ter spomenik v Slovenski hiši v Buenos Airesu.

Italijani so postavili žrtvam OZNE iz leta 1945 dva mogočna spomenika v Bazovici in Gorici. Avstrijci so zaenkrat postavili spomenik 130 odvedenim in 99 tajno pobitim po OZNI v maju 1945 ob Krki na Koroškem. Sedaj pripravljajo novega, mogočnejšega. Ljubljana bi ta spomenik rada preprečila, kar naj dosežejo koroški levičarji (dr. M. Šturm). A braniti in zagovarjati slovensko revolucijo je nehvaležno in manjšini silno škodljivo početje!

Doma zaznamujemo počasno odpiranje slovenski zgodovini izven okvira partije in revolucije. V Mariboru so postavili spomenik gen. Maistru. Na Žalah so se novembra 1988 javno spomnili pobitih rojakov, ki nimajo označenih grobov. Na domnevanih krajih množičnih umorov ljudje prižigajo sveče v spomin nedolžnih žrtev.

Pred kratkim je zemeljski plaz skoraj uničil partizansko bolnišnico Franjo. Režim nabira po vsem svetu darove za njeno obnovo z motivacijo: »ta bolnišnica... je priča velikega boja mladega naroda za svobodo... Obnova te bolnišnice naj bo stvar najširše solidarnosti vseh, ki verujemo v ideale svobode in humanizma.« (Kat. glas, 2. III, 1989) Prikazati v gornji formi bolnišnico Franjo, kjer se povečujejo simboli revolucije z rdečo zvezdo, ni objektivno. Še posebej je nesmiselno in nepošteno obrniti se v tej formi na slovensko in mednarodno demokratsko javnost. Ta akcija je zopet posrečena politična poteza ZKS, ki hoče na ta način zakriti pravo obliko in formo naše polpretekle zgodovine. Leta 1974 je Aleksander Solženicin pozval sovjetske narode: »Ne živite v lažeh.« Podpreti obnovo bolnišnice Franje v imenu svobode, NOB in pod simboli komunizma je laž današnjega slovenskega življenja.

dr. PETER URBANČ
Tajnik Slovenskega
narodnega odbora

ODPRTO PISMO SLOVENSKI TURISTIČNI ZVEZI IN ŠE KOMU

Skoraj istočasno, ko mi je nekdanji turistični sodelavec pokazal pismo mednarodne Zveze vitezov turizma, naslovljeno z vabilom na našo Turistično zvezo, sem prebral v Delu zapis o turističnem samomorstvu »Vzhodno od raja«, ki ga je napisal Boris Šuligoj. Medtem ko v svojem

vabilu imenovana mednarodna turistična organizacija, v kateri so tako rekoč najvažnejši turistični »top operatorji« z vsega sveta, vabi v okviru in prostoru Alpe Jadran k sodelovanju tudi Slovence, pa avtor zapisa razmišlja o hotenem ali nehotenem turističnem samomoru naše dežele in tudi države.

Odgovora Turistične zveze Slovenije na vabilo ni bilo, ne takega ne drugačnega, čeprav nekateri menijo, da je odgovor na pismo ena izmed osnovnih vrlin pravne družbe, za katero se danes borimo. Vitezi turizma so zasebno prišli na ogled Postojnske jame – tudi dela prostora Alpe Jadran – ne da bi jih kdo izmed »uradnih turistov« moje dežele vsaj pozdravil!

Verjetno je »kratek stik« nastal zaradi funkcionarja Zveze vitezov turizma iz zamejstva, ki je nekdanji bil kar primeren sodelavec in pobudnik našega turizma, v zadnjem času pa tega ne želimo več. Obsodilo ga je namreč naše slovensko, v zakonih nenapisano pisateljsko, ljubiteljsko-zgodovinarsko in časopisniško »hitro sodišče«, ki zlasti v alpskem delu dežele vedno bolj deluje. Pa še upiramo se mu ne, kot to počnemo proti v zakonih zapisanemu vojaškemu sodišču. »Socišče« deluje brez zaslišanj, brez obrambe in brez možnosti pritožbe!

Čudno, da nismo pred mnogimi leti »izstopili« iz Organizacije združenih narodov, takrat, ko je postal njen predsednik od državnih komisij za ugotavljanje vojnih zločincev kot tak uradno priznan. Celo odlikovali smo ga z našim državnim odlikovanjem za ne vem kakšne medvojne vojaške ali povojne obveščevalne »usluge«. Pa tudi pri turistih, nekdanjih nacistih, nismo bili nič kaj občutljivi. »Pecunia non olet!«

Zaključil bi s končno mislijo Borisa Šuligoja v njegovem zapisu: »... morali bi zdaj že prenehati igrice slepih miši in spoznati vsaj to, da želijo nekateri za zmeraj ostati vzhodno od raja« (turističnega in socialističnega)!

S turističnimi pozdravi!

Ljubljana, 11. maja 1989

ZDENKO ZAVADLAV
NEKDANJI TURISTIČNI IN
HOTELSKI DELAVEC

Poslano:

Turistična zveza Slovenije, Ljubljana
Associazione Internazionale dei Cavalieri
del Turismo, Gorica
Delo, Ljubljana
Republiški komite za turizem in gostinstvo, Ljubljana

ZADEVA METADON **POZIV JAVNOSTI**

NUJNO!

Splošne prepričanje je, da narkomanija, vsaj kar se tiče odvisnosti od opiatov (heroin, morfij ipd.) v Sloveniji ni problem. In vendar ti ljudje obstajajo in morda v večjem številu kot to dajo slutiti »uradni podatki«. Dejstvo je, da zaenkrat tem ljudem slovenska psihiatrija ni ponudila nobenega programa, ki bi jim bil v pomoč in ki bi ga

odvisneži sprejeli. To gre deloma pripisovati obrobosti uživalcev droge in skrajno negativnim predsodkom in stereotipom (tudi nekaterih zdravstvenih delavcev). Edino, kar je do sedaj delovalo, je bil poskus dr. Novakove v Vojniku, kjer so se odvisneži odvajali od heroina s pomočjo metadona. Metoda, ki se sicer v svetu uporablja, pa ni v skladu z obstoječo psihiatrično doktrino v Sloveniji in Jugoslaviji (to metodo sicer redno uporabljajo le v Beogradu, kjer je problem tovrstne odvisnosti težak). Zaradi tega je psihiatrična sekcija zdravniškega društva dr. Novakovi njeno delo prepovedala. Temu pritisku se je uklonila tudi uprava bolnice kot tudi kolegi, ki v njej delajo, ter zagrozilo dr. Novakovi s suspenzom, če ne bo nehala.

Če lahko upravičeno dvomimo o strokovnosti take odločitve sekcije in uprave in sumimo, da gre za utrjevanje monopola nad teorijo in ideologijo psihiatrične prakse, preganjanje disidentov in skrb za monolitnost psihiatrične stavbe, kot smo temu bili že večkrat priča (Rugelj, Rojnik), pa bi predvsem radi opozorili na problem ljudi, ki v tem trenutku kot posledico te strokovne in upravne odločitve doživljajo krizo in se spopadajo z življenjsko grožnjo. Gre namreč za skupino ljudi, ki se je s pomočjo metadona in dr. Novakove potegnili iz junkijske eksistence, kriminala in panike, kje in kako naj dobi »dope« in se izogne krizi. Hkrati pa si je začela urejevati življenje, kjer lahko bolj sproščeno zadirajo, se poveže s sferami, ki jim do sedaj niso bile dostopne (služba, družina, prijatelji, ki niso junkiji). Zdaj jim grozi, da jim bo vse to vzeto, da se jim bo porušilo tisto, kar so v zadnjih letih in mesecih zgradili, da bodo pahnjeni nazaj v svet kriminala, paranoje, panike in obrobosti. So v stanju pričakovanja najmanj socialne smrti. Dealerji že trkajo na vrata.

Predvsem iz tega razloga se nam zdi pomembno, da se pritiski na dr. Novakovo ustavijo. Predvsem pa da se njeni pacienti ne izpostavljajo nevarnosti, želimo, da se v zadevi sliši tudi njihov glas, da se diskusija o strokovnih implikacijah nadaljuje ter da se odločitev o prekinitvi terapije odloži do takrat, ko bo nesporno ugotovljena škodljivost takega dela.

Hkrati opozarjamo,

– da ima taka prekinitev metadonskega programa tudi škodljive posledice za razvoj obravnavanja odvisnosti od opiatov v Sloveniji;

– da lahko negativno vpliva na aspiracije drugih odvisnežev po zdravljenju in s tem posredno na širjenje kroga uživalcev teh sredstev;

– ter da lahko negativno vpliva na širjenje AIDS-a kot tudi z narkotiki povezanega kriminala.

Zato apeliramo na vso javnost in še posebej na strokovne in družbeno politične ustanove, naj ukrepejo vse, da preprečijo katastrofalne posledice, ki jih lahko taka odločitev povzroči tako za prizadete posameznike kot za družbo v celoti.

Posebej se s svojimi zahtevami in prič-

kovanji obračamo na ustanove, ki se jih ta problem neposredno tiče.

– Od uprave bolnice v Vojniku in njenih delavcev zahtevamo, da nemudoma ukrepejo vse (v strokovnem in finančnem smislu), da bi se metadonski program lahko nemoteno nadaljeval, ter da ne bi po nepotrebnem ogrožali usod svojih uporabnikov.

– Od psihiatrične sekcije zdravniškega društva zahtevamo, da izda uradno izjavo o tej zadevi, javno pojasni argumente, ki so botrovali mnenju sekcije, znova vsestransko preuči zadevo in zastavi svoj vpliv, da bi se program medtem lahko nadaljeval.

– S podobnimi zahtevami se obračamo tudi na medicinsko fakulteto, republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo SRS, Zdravstveno skupnost SRS ter druge strokovne ustanove, da ukrepajo v korist svojih neposrednih uporabnikov, hkrati pa preučijo vse strokovne kot tudi materialne in finančne okoliščine te zadeve. Pri tem jih pozivamo, naj se izognejo pastem monopolističnega razmišljanja in poskušajo tudi na tem področju uveljaviti pluralizem idej in programov.

– Od komisije za etična vprašanja pri zdravniškem društvu SR Slovenije pričakujemo, da preuči etičnost odločitve, ki po našem mnenju škoduje uporabnikom teh storitev.

– Od Odbora za zaščito človekovih pravic in Sveta za varstvo človekovih pravic pri RK SZDL pa pričakujemo, da preuči, če ne gre pri tem za kršenje temeljnih človeških pravic (do preživetja, do zdravljenja) in posebnih občanskih pravic (kot npr. do izbire zdravljenja in zdravnika).

– Od komisije za varstvo prebivalstva pred AIDS-om, da preuči implikacije odločitve stanovskega društva in zdravstvene ustanove za širjenje AIDS-a v Sloveniji.

– Na vse DPO in druge politične grupacije apeliramo, da zastavijo svoj vpliv in družbeno pomoč in pokažejo svojo zavzetost za človeka in njegovo usodo tudi v tem primeru ter posredujejo za ugoden razplet usode odvisnežev, ki jim preti družbeni, osebni in fiziološki kolaps. **KAJTI TUDI NARKOMANI SO LJUDJE!**

Odbor za družbeno zaščito
norosti

Skupina z metadonskega
programa v Vojniku

BOJKOT 89

Na eni strani imamo sklop zahtev, ki zadevajo montirani vojaški proces in se na nek način pokrivajo z iniciacijami t. i. demokratične javnosti, na drugi strani pa so sindikalistične zahteve, ki predvsem zadevajo univerzo ter študentsko populacijo. Kljub temu, da je spodaj podpisani že pokazal na mesto, kjer se ta dva na videz ločena sklopa prešijeta – to je stroga političnost obeh, ki se izteče v frazi, da ni strokovne, politične in finančne neodvisnosti univerze brez pravne države in zagotovljenih človekovih pravic – pa je ta združitev prehitra in predvsem prekratka. Pozablja namreč na tisti moment, ki je vso stvar vnaprej zapečatil, pozablja na točko hegemonizacije: aretacijo Janeza Janše. Ta točka je bila stvar načelnega konsenza vseh sodelujočih subjektivnih pozicij, od nje naprej pa se je šlo v smer opredeljevanja specifičnosti lastne pozicije z zahtevami, ki segajo od avtonomije univerze, pa vse do drage študentske prehrane in tako naprej do slabe neskončnosti. Na prvi pogled je ta taktika širine izgledala politično modro: na njej sta namreč lahko parazitirala tako UK kot delegatska konferenca, ki tekom leta, razen par bebavih plakatov in financiranja raznih zvez, na študentskem sindikalističnem področju nista storila ničesar, prav tako pa je tudi rektor, kot se temu pravi, »v celoti« podprl študentska prizadevanja. Vendar pa je ta taktika izzvenela dokaj medlo, oziroma zazvenela je šele v kontekstu raznih protestnih shodov po Sloveniji.

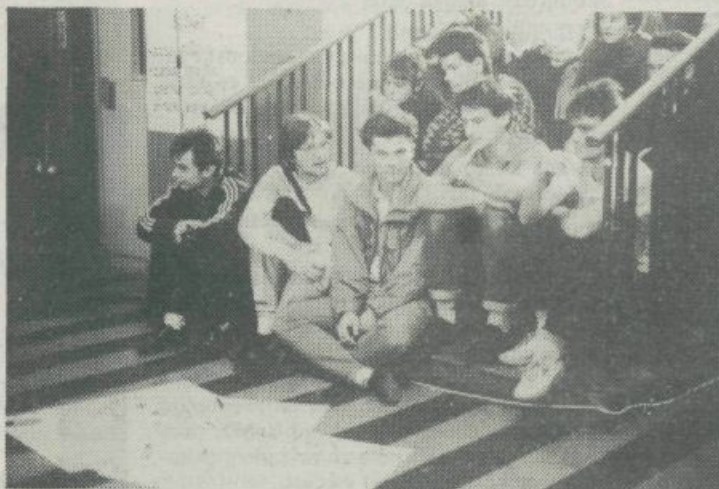
Ob vseh analogijah z in nostalgijah po zlatih študentskih časih konca 60-ih in začetka 70-ih let, katerih socializem s človeškim obrazom dandanes straši po Sloveniji, je še najplodnejša Žižkova analiza, ki sicer zadeva Francijo leta 68 in leta 86. Pokaže, da je moč študentskega revolta iz leta 1986 ravno v partiku-

KAJ STORITI?!

OD ŠTUDENTSKEGA GIBANJA K ŠTUDENSKI POLITIKI

Iztekla sta se dvodnevni, oziroma enodnevni bojkot predavanj na ljubljanski univerzi, ter enodnevna zasedba Filozofske fakultete. Zahteve študentov so izrečene in, če se izrazimo v duhu poročil s Kosova, stanje se normalizira. Če se na začetku ustavimo pri zahtevah, ki jih je najprej vrgel v javnost študentski parlament Filozofske fakultete in so se jim kasneje tako ali drugače pridružili še predstavniki ostalih fakultet, se ne moremo izogniti občutku nametanosti, brkljarije le-teh.

larnosti njegovih zahtev v nasprotju s politično, beri marksistično, širino gibanja iz leta 68. Da bi pokazali to moč partikularnosti, nam niti ni treba seči prostorsko in časovno tako daleč: vzemimo za primer Odbor za varstvo človekovih pravic, ki se je z naslanjanjem na svojih pet točk prelevil v enega najmočnejših političnih subjektov v Sloveniji. Kot je Saš Jovanovski prejšnji teden duhovito pokazal ob primerjavi Francije 68/86 z Ljubljano 71/89, je slabost Ljubljane 89 ravno v »pomanjkanju« partikularnosti. Na nek način ta partikularnost niti ni možna, oziroma politično oportuna: če bi namreč obstali samo na problematiki vojaškega procesa, bi se izgubila specifičnost študentskega subjekta, na drugi strani pa bi se samo stanovske zahteve porazgubile v političnem prostoru, ki je v tem trenutku nasičen s tem procesom. Kolikor te partikularnosti ni na ravni zahtev, ki so bile vržene v politični prostor, pa se je na četrtkovem zboru na FF čisto na koncu, lahko bi rekli pod točko razno, izrazila podpora predlogu, ki ni bil vsebovan v nobeni zahtevi in je bil kot tak glede na ta zbor partikularen: študentje so podprli predlog za ustanovitev neodvisne študentske organizacije.

Ta zahteva po neodvisni študentski organizaciji, ki se je pojavila kot stranski produkt bojkota, pa je tista partikularnost, ki zahtuje nadaljnji potek dogajanj v študentskem kraljestvu: To je vzpostavitev študentske organizacije, ki ne bo neodvisna le v oziru politične opredeljenosti, temveč bo neodvisna tudi in predvsem znotraj tako imenovane neodvisne univerze, take študentske organizacije, ki ne bo organizirala le bojkotov, ki bodo uperjeni zgolj navzven, temveč tudi tiste, ki bodo še kako notranji.

RADIO ŠTUDENT

BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT

ANKETA

Od zadnjih študentskih bojkotov je minilo kar nekaj dolgih let, zato nas je zanimalo, kako se bodo znašli voditelji parlamenta v teh težkih časih. Obiskali smo jih v sredo, 10. maja in se z nekaterimi pogovorili.

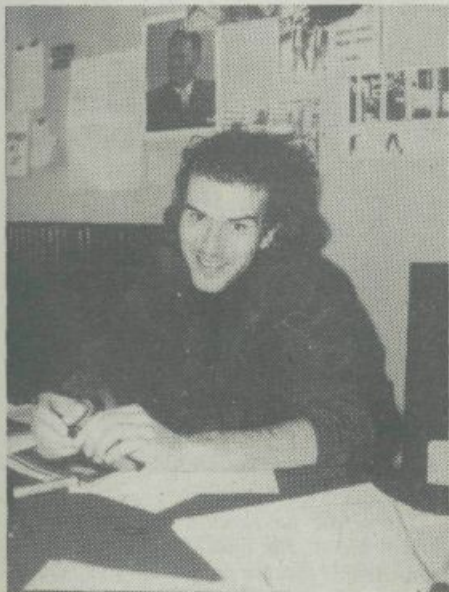
1. Marko

Ne vem. Jaz sem danes prišel v Ljubljano. Prav nič ne vem. Vem pa, da so nekaj imeli. Res ne vem, kaj se tu dogaja. Jaz prihajam le enkrat do dvakrat na mesec. Mislim, da bo v ponedeljek...

BOŠ BOJKOTIRAL?

2. N. N.

Jaz sem absolvent. Jaz vedno bojkotiram predavanja!

3. Neznani junak

Jaz sem čisti operativec. Jaz sem poklican za akcijo. Z zasedbo želimo samo opo-

zoriti javnost. ODZIV? Ni kaj prida. Tudi včeraj, ko je bil program, ni bilo dovolj folka. Malo je zamujen čas. Moralo bi biti prej. Ne vem. Ljudje se navadijo na vse.

PARLAMENT ZASEDA SAM ZASE? Parlament ima podporo baze. Iz tok Aberšek je paradni konj. Ideja o parlamentu ni ideja I. A., ampak Rastka Močnika. Komaj čakam, da se začne akcija.

4. Mimoidoča

Danes so še predavanja. Malo se mi zdi brez veze sedaj, ko se končuje semester. Odpadejo seminarji in vaje, za katere bo potrebno poiskati nove termine. Jaz bi rekla en dan, če že.

INFORMIRNOST?

Ne vem, kaj se tle not dogaja. Edino, kar je okrog obešeno.

5. Anonimna

Seveda bom sodelovala pri bojkotu. Ni dovolj informacij, ne vem niti, kako se delegirajo ljudje za parlament. Ne vem, če bo vse skupaj sploh imelo kakšen efekt. Ma dost mam vsega...

6. Mitja

Nisem študent, vendar pozdravljam idejo o študentskem parlamentu. Rabimo močno opozicijo. Rabimo eno moč. Ne

vem, koliko časa že obstaja študentski parlament, vendar se mi zdi, da je to prava pot, da se pride ven iz uradne politike.

7. Andreja

Folk je srečen, ker gre lahko že v četrtek domov. To je brez veze! Jaz si predstavljam bojkot, da prideš tja in nič ne delaš. Jaz tudi ne bom prišla na faks. Super. Ni mi treba priti iz Kamnika. Ni dovolj informacij. Zadnjič sem bila na študentskem parlamentu. Šla sem z dobro voljo, na koncu pa nisem razumela, ker je bilo slabo ozvočenje in danes ne vem, za kaj se je šlo. Stvar me je čisto minila.

8. Ljubljčan

A se že vrti? Jaz ne vem kaj preveč o teh stvareh. Bilo bi nekompetentno, kar koli bi rekel. Nisem tolk v tem, da bi lahko kaj preveč govoril. Po radiu in TV je bilo povedano, da študentje in profesorji bojkotirajo.

9. Videtič (eden od organizatorjev)

Imeli smo okroglo mizo z ministrom Horvatom, rektorjem, dekanom in vsemi temi. Okrogla miza je tekla o univerzi. Univerza bo dobila svojo avtonomnost, če pa bo dobila neodvisno študentsko organizacijo, pa je odvisno od nas. Mi na tem projektu že delamo, nato bo vse skupaj šlo na mladinski kongres. Ena točka je že napisana za razvoj, za drugačno obliko študentskega organiziranja. Ne vem pa še, kako bomo to organizirali. Verjetno bo to parlament. Danes imamo sestanek s socialdemokrati, mogoče se bodo tudi oni vključili. Parlament bo na politični ali pa na fakultetni bazi. Mogoče bo to slovenska povezava med Mariborom in Ljubljano. UK naj se ukine, če pa se ne more, naj se v temeljih spremeni Statut, način volitev, vse! Univerza naj bi dobila svoj delež denarja. Univerza bo resnično avtonomna takrat, ko bo rekla: Nočemo več SLO IN DSZ, ko bo prosta vseh ideoloških predmetov.

UDELEŽBA NA BOJKOTU?

10.a Roman

Pričakovali smo več ljudi, vendar pa je za to potreben denar za reklamo. Lahko pokažem material. Ali mi lahko poveste, kdo mi je zbrisal z računalnika? Tole imam samo v srbohrvaščini! Tole je shema parlamenta, sicer smo pa tako jugoslovansko usmerjeni.

ZASEDBA?

Simbolična. Ljudje se bodo zbrali jutri ob 11. uri pred fakulteto FF. Mi kot FF

vabimo vse filozofe. UK pa dela tudi na vabljenju ostalih.

10.b Krek (eden od organizatorjev)

Pričakujem čim manj ljudi, kajti čim manj jih bo, tem večji bo bojkot. Predavanj ni in folk nima tak in tak kaj delat. Mi smo dali poziv profesorjem, naj nimajo predavanj. Če študentov ne bo, tedaj je jasno, da tudi predavanj ne bo.

Bila je napaka, storjena v medijih. Tov. dekan nas je prosil, naj bi napako popravili. Mi smo na študentskem parlamentu odločali samo o tem ali bojkot da ali ne in to samo študentski. Nismo odločali tudi o bojkotu profesorjev, ker študentje ne moremo odločati o profesorjih, oni odločajo sami zase. Profesorji se morajo sami odločati. Kako bodo dobili snov noter, je pa njihov problem.

11. Maks

Ne distanciram se od parlamenta, samo vzdržim se.

12. Mateja

Zdi se mi dobro, da se nekaj dogaja. Kolikor se da, sledim delu parlamenta. Mislim, da se dovolj dobro informira. Ne vem pa, ali bo zasedba ali bo bojkot. Če je zasedba, pomeni, da se privlečejo spalke in se živi tukaj.

13. Nataša

Sodelovala bom pri bojkotu. Če se slovenski politiki ne spomnijo nič naredit, potem je vse v naših rokah. Jaz si ne obetam kaj dosti od tega. Nisem preveč optimistična. Jaz sem še brucka, nisem še noter...

14. Milan

Mislim, da je to glede na razmere pravi korak. Zdaj je dosti informacij.

Javnost je dobro obveščena o tem, vendar se mi zdi, da je kljub temu premalo informacij. Odločitev o bojkotu predavanj in izpitov je v rokah vsakega posameznika. Mislim, da je zasedba univerze že preživeta stvar – nimaš kaj zasesti, če je to tvoje. To je simbolična stvar, vse skupaj se mogoče malo prebujata. Študentsko jedro (parlament op. av.) mislim da je preozko, da samo ne bo moglo dobro izpeljati tega. Treba je spremeniti vse, saj se eni in isti ljudje potikajo po univerzi.

15. Boris

Jaz si nič ne mislim. To gre vse bolj mimo mene. Jaz nisem preveč zainteresiran. Res ne morem nič povedati. Nisem bil na teh zborovanjih. Niti na parlamentu. V bojkotu bom sodeloval zato, ker drugače ne bi bilo fer do ostalih.

BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT BOJKOT

16. Andrej (vratar)

Verjetno ima smisel. Pametno je, da bi študentje imeli svojo neodvisno organizacijo.

Foto: Eric

17. Urška

Če bo kaj pomagalo, pol je najbrž v redu. Če bo treba, tudi na cesto. Za ta študentski parlament jaz sploh ne vem. Jaz sem v prvem letniku. Sem bila zadnjič na parlamentu, ko so se kregali okrog bojkota.

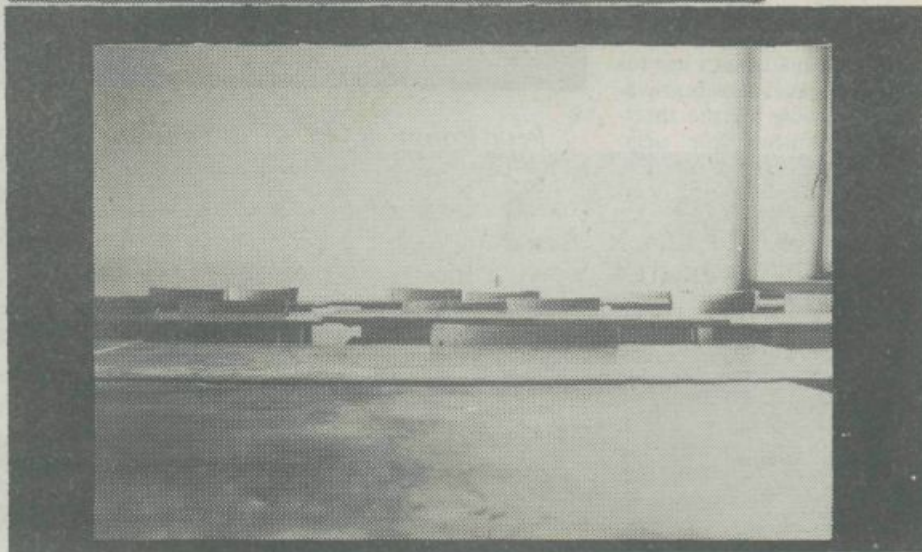

18. Bensa Mitja JUGOSLAVIJA (dipl. inž. mladi raziskovalec)

Glede na to, da sem zelo malo na faksu, nimam nobenih konkretnih informacij. Vem to, kar se je uspelo zvedeti po radiu. V Tribuni ni nič pisalo. V Mladini – zadnje nisem prebral. Torej ne vem nič. Po drugi strani pa vem, da tudi nekateri ljudje nič ne vedo. To je nekaj, kar ti filozofi mutijo po svoje. To je nekaj, kar obstaja na filo faksu in če je to stvar filo faksa, je njihova interna stvar. Če pa je stvar za univerzo, mora obstajati na vseh fakultetah. Če mislijo zastopati univerzo, morajo biti prisotni na vseh fakultetah. Prva stvar je, da grejo na mladinsko organizacijo, ker je to edini štos, ki mogoče miga na faksu. Me stranke sploh ne motijo.

Ne vem, kako ta bojkot zgleda. Kdo bojkotira, kaj bojkotira. Sam bojkot je samo eno izmed sranj, ki jih delajo stu-

dentje in če je teh sranj zadosti, potem se bo kdo zganil, da bo študente pomiril. Študentje naj imajo kost za zret, da so tiho. Če niso tiho, je kažin. Zakaj bojkotirat delo, ko že itak ne naredimo nič. Važno, da se nekaj dogaja. Drugače pa o študentskem parlamentu mislim, da rabimo študentsko organizacijo, ne pa študentsko stranko. Ti filozofi. Namesto, da bi pevezali folk, igrajo svetnike in pričakujejo, da bo šel folk za njimi. Od kdaj so tehniški nasedali govorancam? Če se bo na tehničnem faksu vzpostavila neka povezava, bo tista povezava skrbela za pretok informacij. Jaz mislim, da je tehnični faks... tako kot je apolitičen, še zmeraj napreden, prozapađen itn... To nam je bolj domače, samo tega nikoli ne pokažemo. Tehnične fakse je treba povezati, ne pa mahati z zastavo spredaj, ker se ti bodo režali in vsi šli mimo. Pri nas na faksu je vedno odziv na podpisovanje raznih peticij. Ne boš si pa vzel čas in šel na filo faks poslušat dve uri neke klanfarije.

Brez besed

Foto: Milan Mrčun

Kljub naglemu razvoju ameriškega šolskega sistema, ki ga je seveda pogojevala hitra ekonomska rast, so na študijski proces vplivali številni socialni ter nacionalni problemi, ki so prišli najbolj do izraza po II. svetovni vojni. Tako pride konec šestdesetih let do reforme učnih načrtov, zlasti akademski učni načrt postane bolj prilagojen študentskim interesom. V sedemdesetih letih se poostri možnost vpisa na univerzo in college in sicer s pomočjo različnih sposobnostnih testov. V zadnjem času se učni programi niso mnogo spreminjali, narašča pa težnja po usmerjanju študentov na tehnološko osnovana področja, kot so računalništvo ter komunikacije.

V izobraževalni proces je vključenih 60,2 milijona Američanov oziroma 25,7 % celotnega prebivalstva ZDA. 1/2 mladih ljudi, ki uspešno končajo srednjo šolo, pa se odloči za nadaljevanje študija na univerzi ali collegu. V ZDA je približno 3284 registriranih univerz in collegev, ki ponujajo različne tipe programov. Za razliko od univerze je college, iz katerega so izšle vse akademske institucije visokega izobraževanja, pogosto njen del. Program, ki ga ponuja, pa je zmes naravoslovnih in družboslovnih znanosti ter humanističnih ved.

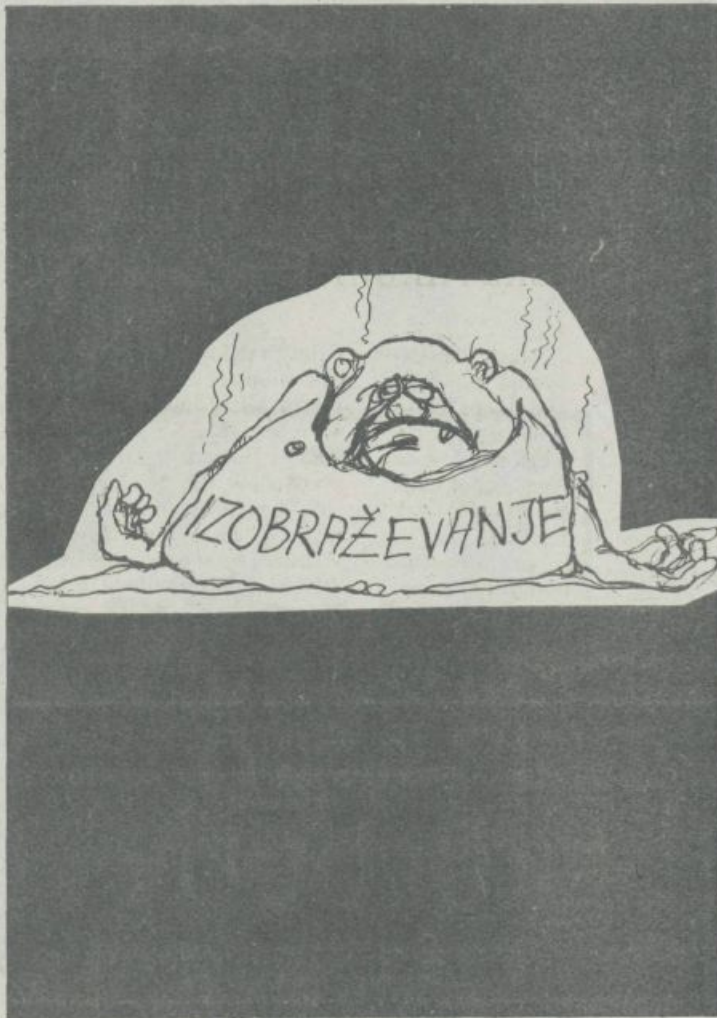
Junior College je dvoletna institucija, kjer študentje pridobivajo tehnično ter osnovno akademsko znanje. Mnogi študentje se odločijo za štiriletni college ali univerzo, kjer si pridobijo najnižjo akademsko stopnjo.

Technical school (tehnična šola) je neakademska institucija, kjer poteka izobraževanje za različne obrtne spretnosti. Tehnične šole učijo znanja, s katerimi je moč dobiti zaposlitev brez nadaljnjega izobraževanja. Študij, odvisno seveda od izbrane stroke, se lahko zaključi že po nekaj mesecih.

Professional schools (strokovne šole) so pogosto pod okriljem univerze in študenta specializirajo na posameznem področju. Dolžina strokovnih diplomskih programov je odvisna od področja študija.

Program dodiplomskega študija na collegu ali univerzi je splošen v prvih dveh letni-

VISOKOŠOLSKI SISTEM V ZDA

Prvi kolonisti, ki so iz zahodne Evrope prispeli v ZDA, so že po tridesetih letih naselitve začeli s širitvijo mreže osnovnih in srednjih šol, v Massachusettsu pa je že leta 1620 nastala Univerza Harvard, kateri so kasneje sledili številni collegi.

V obdobju pred državljansko vojno je prišlo do pomembne revolucije na področju izobraževanja, s katero je bil dosežen enoten izobraževalni sistem za moške in ženske, velik delež v spremembi šolskega sistema pa je prinesla tudi industrijska revolucija. Prišlo je do delitve na colleges, kjer se je pridobivala poklicna in tehnološka izobrazba in na tisto, kjer so se poučevali klasični predmeti.

kih, po končanem II. letniku pa se študentje odločijo za glavni predmet, saj je poudarek na specializaciji šele v III. in IV. letniku. V času vpisa na univerzo ali college dobi tudi vsak študent akademskega svetovalca, ki mu pomaga pri izbiri predmeta, planiranju programa, prav tako pa tudi preverja napredek svojega varovanca.

Organizacija

a) Akademski koledar

Študijsko leto se prične v zadnji polovici avgusta ali zgodaj septembra, ter se konča maja ali junija. Akademsko leto se deli na dva semestra, vsak traja 16 tednov. Poznajo pa tudi delitev akademskega leta na tri enake termine, po 11 tednov vsak. Študijske obveznosti lahko študentje opravljajo tudi v poletnih mesecih, ker lahko edino na takšen način hitreje dosežejo zahtevano število točk, da čimprej zaključijo diplomsko delo.

b) Krediti

Pogoj za pričetek z diplomskim delom je določeno število opravljenih specializiranih predmetov ter določeno število kreditov. Različni predmeti prinesejo različno število kreditov, kar je odvisno od tega, kolikor ur obsega določen predmet tedensko, ali gre za laboratorijski predmet... Pridobljene kredite lahko študent prenese iz ene fakultete na drugo. Ob koncu štiriletnega študija mora zbrati 120 kreditov za pridobitev naslova »Bachelor«.

c) Ocenjevanje

Kvantiteta študijskega dela se meri v kreditih, kvaliteta pa v točkah. Različni profesorji imajo različne metode za pridobitev točk:

- *klasičen način*; vsaka naloga dobi določeno število točk. Ob koncu semestra se točke seštejejo in študent lahko dobi glede na zbrano število točk oceno A (maksimalno število točk), B, C, D, F...

- *procentualni sistem*
- *ocenjevanje po krivulji*; profesor določi ocene šele takrat, ko so rezultati znani. (V primeru, da je samo en študent pravilno odgovoril na 2/3 zastavljenih vprašanj, se profesor lahko odloči za drugačen razpon).

Študentje, ki intenzivno so-

delujejo pri različnih raziskovalnih delih in projektih, ter so poleg tega uspešni v celotnem študijskem procesu, prejmejo posebna priznanja z latinskimi izrazi na diplomah:

cum laude (with honors)

magna laude (with high honors)

summa laude (with highest honors)

Na večini institucij so štiri izpitne ocene in sicer A, B, C, D ter negativna ocena F. Profesor lahko oceni nalogo tudi z »Incomplete«, kar pomeni, da je naloga pomanjkljiva. Nekateri izpiti se lahko prav tako ocenjujejo opisno in sicer Satisfactory (zadovoljivo) ter Unsatisfactory (nezadovoljivo).

Pri oblikovanju končne ocene izpita oz. vseh predmetov skupaj se poprečno število

točk množi s krediti. Da se študent lahko vpiše na višjestopenjski študij, mora doseči na nižjestopenjskem poprečno oceno 3.25 do 3.5 ali več.

Metoda izobraževanja

Profesorju je dovoljena dovolj velika svoboda in pri svojem delu lahko uporablja različne metode:

– *predavanja*; le-ta so pogosto dopolnjena z dodatnimi razrednimi diskusijami.

– *razredna debata, razprave,*

– *seminarji*; od študentov se zahteva priprava predstavitev, ki morajo temeljiti na samostojnem branju in raziskovanju.

– *izpiti*; poznan je objektivni preizkus znanja (multiple choice, true and false, matching...) ter subjektivni (zahteva po pisanju eseja na zastavljeno vprašanje ali

trditev).

Kontrola in financiranje izobraževanja

V ZDA je odgovornost za izobraževanje prepuščena posameznim državam, kljub temu pa vlada dodatno financira izobraževanje. V letu 1983 so sredstva, namenjena za izobraževanje, dosegla 14.500 milijonov \$. Seveda pa je potrebno poudariti, da so sredstva, ki jih prispeva vlada, namenjena predvsem specifičnim izobraževalnim programom. Mnoge države v ZDA podpirajo eno ali več državnih univerz, vse ostale pa so v privatnih rokah, kar se pozna pri sami kvaliteti študija in seveda tudi v visoki šolnini.

BISEKKA KARNEŽA
SARA LOVRENCIČ

POZIV VSEM PROFESORJEM FILOZOFSE FAKULTETE

Študentje Filozofske fakultete smo se na 3. zasedanju Študentskega parlamenta v ponedeljek, 8. maja 1989 odločili, da bomo v četrtek in petek, 11. in 12. maja bojkotirali predavanja in izpite na Filozofski fakulteti.

S protestno akcijo želimo opozoriti javnost na nevzdržen položaj Univerze v naši družbi. V ta namen zahtevamo sistemsko razrešitev modela financiranja Univerze. Menimo, da je Filozofska fakulteta ključnega pomena za razvoj humanistične misli in kulture v Sloveniji, njen položaj pa je naravnost

katastrofalen. Naša lanskega prizadevanja po racionalizaciji študijskega procesa so pokazala, da s partikularnimi posegi ni mogoče doseči trajnega izboljšanja študijskega procesa. Začetek pozitivnih sprememb vidimo v reorganizaciji modela financiranja in statusa Univerze. Vendar brez zagotovite povišanja deleža družbenega proizvoda, ki se odreja za šolstvo, ni mogoče doseči kvalitetnega izobraževanja. Na okrogli mizi o financiranju Univerze v ponedeljek, 8. maja na Filozofski fakulteti, na kateri so med drugimi so-

delovali dekan FF Dušan Nečak, minister Ludvik Horvat, rektor UEK Janez Peklenik, sekretar UK ZKS in član CK ZKJ Božidar Debenjak, predsednik ISS Niko Žibret, smo ugotovili, da bi minimalni delež izobraževanja v družbenem proizvodu moral biti 5.5%. Sedanji delež znaša 4.1%. Določitev višine odvajanja pa mora biti izključno v pristojnosti slovenske skupščine.

S protestno akcijo želimo obenem opozoriti na aretacijo Janeza Janše, ki je posledica spornega vojaškega povelja in nesprejemljivega rav-

njanja slovenske politike, ki ni bila sposobna zaščititi osnovnih človekovih pravic svojih državljanov.

Vse profesorje FF pozivamo, da se nam v tej protestni akciji pridružijo in v ta namen v četrtek in petek odpovedo svoja predavanja, izpite pa prelože na naslednji teden.

Vabimo vas, da se v četrtek popoldne udeležite naše akcije.

V Ljubljani, 10. maja 1989

PREDSEDSTVO
ŠTUDENTSKEGA
PARLAMENTA FF

TOZD OSKRBOVALNI CENTER
TOZD VELEBLAGOVNICA LJUBLJANA
TOZD VELEBLAGOVNICA ŠKOFJA LOKA
TOZD VELEBLAGOVNICA KOČEVJE
TOZD VELEBLAGOVNICA TITOVO VELENJE
TOZD VELEBLAGOVNICA SLOVENJ GRADEC
TOZD VELEBLAGOVNICA RAVNE NA KOROŠKEM
TOZD VELEBLAGOVNICA ZALEC
DELOVNA SKUPNOST ZA OPRAVLJANJE SKUPNIH DEL

nama

TRGOVSKA DELOVNA ORGANIZACIJA LJUBLJANA

USTANOVITVENI AKT STUDENTSKE ORGANIZACIJE FF U LJUBLJANI

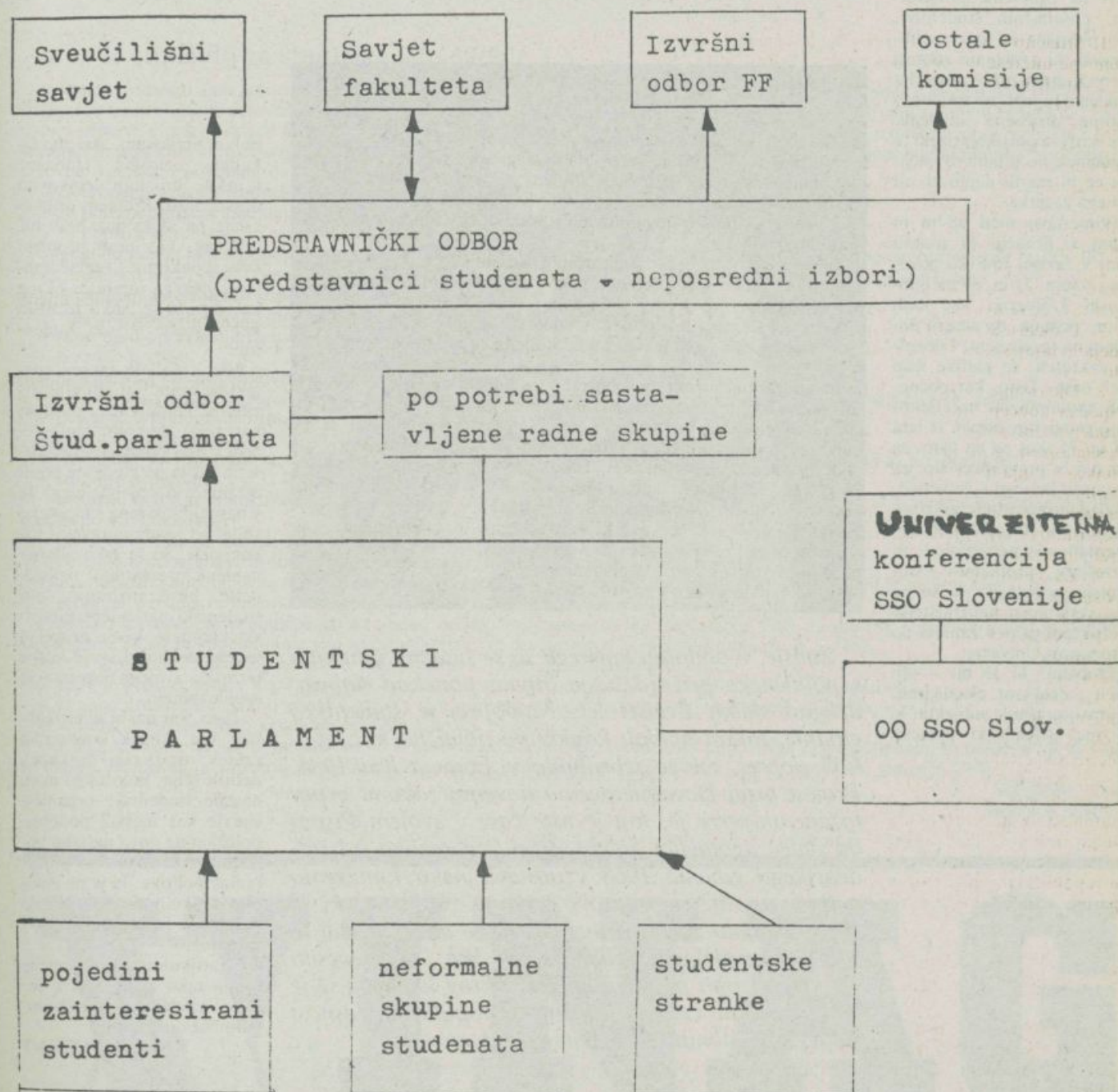
OSNOVNA NAČELA

1. Studenti – kao jedan od posebnih segmenata društva – trebamo svoju avtonomnu organizaciju, preko koje ćemo ostvarivati svoje osnovne interese u studijskom procesu i društvu u cjelini.
2. Studentska organizacija mora biti neovisna od svih društveno političkih organizacija – SSD kao i SK. Dok ne dođe do osnivanja avtonomne studentske organizacije na višem nivou, studentska organizacija na fakultetu mora tražiti svoju moć unutar postojećeg samoupravnog sistema fakulteta i sveučilišta.
3. Radi te ograničenosti na matičnu ustanovu Studentska organizacija (nadalje SO) će se moći baviti (za sada) samo sa sindikalistički obojanim problemima studenata, pri čemu mislimo prije svega, na mogućnost utjecanja studenata na oblik i sadržaj studija, na izbor predavatelja, na vlastiti socijalno-ekonomski položaj, na položaj studenata u društvu uopće.
4. SO sa svojim postojanjem ne isključuje apriori in postojanje OO SSO na fakultetu. Ako kod određenog broja studenata postoji interes za opstanak te organizacije, ista se može kao ravnopravni član uključiti u Studentski parlament i boriti se za svoje pozicije sa pozitivnim programom na neposrednim izborima.
5. Zbog nepostojanja SO na višem nivou, jedini kanal za proboj u političko polje je SSO. SO može putem Stud. parlamenta zahtijevati do OO SSO na fakultetu da se preko svog utečenog pogona bori za studentska prava.
6. SO će se uvijek boriti za veću autonomiju sveučilišta i širenje njegova utjecaja u društvu jer će time većati i vlastitu moć i utjecaj.
7. U okviru SO svaki student, skupina studenata i eventualne studentske stranke će imati jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih ideja in interesa, za što će imati na raspolaganje više mehanizama: Studentski parlament, referendum, sakupljanje potpisa, anketa... itd.
8. Djelovanje SO moći će biti samo odraz inicijativa i sposobnosti onoga dijela studentske populacije, koji će se odazivati na pobude. Nijedan koncept organiziranja ne može osigurati utjecaja nezainteresiranih, iako su u većini (što je na žalost svojstveno upravo studentskom življu). Da bi, dakle, onemogućili toj mučećoj većini nezainteresiranih da uz pomoć neprijatne pojave, nazvane nesuglasnost, guši djelovanje onih, kojima nije svejedno, odlučili smo se za princip neposredne demokracije kao osnovni princip funkcioniranja najvišeg organa SO – Studentskog parlamenta. Tako će moći svaki student, koji bude učestvovao na zasjedanju Stud. parlamenta, davati prijedloge in pobude in istovremeno o njima odlučivati te sa time usmjeravati akcije Izvršnog odbora Stud. parlamenta. Učestvovanje ili neučestvovanje na zasjedanjima Stud. parl. bit će svjesna i dobrovoljna odluka svakog pojedinca. Svi neprisutni će tako predati svoj glas onima, koji bude učestvovali na zasjedanju Stud. parlamenta. Za svako zasjedanje Stud. parlamenta treba pobrinuti da informacije o njemu pravovremeno dođu do svih studenata (sa »agresivnim marketingom«).
9. Za djelovanje SO, dakle, neće biti svojstven partijski mehanizam u kojem manjinska elita postavlja sama sebi program sa kojim postavlja većinu pred gotov čin (što je opća praksa u našem društvu), nego parlamentarni mehanizam, gdje imaju svi zainteresirani jednaku mogućnost utjecanja na sastav programa.
10. Način ostvarivanja studentskih stavova ovisan je o njima samima i prije svega o njihovoj ostvarljivosti. Obuhvaća već spomenuto djelovanje u samoupravnim organima fakulteta i sveučilišta, utjecanje na akcije sveučilišnih konferencija SSO i SK, kao i radikalnija sredstva, kao što su bojkot, demonstracije, propagandne akcije... itd.
11. Osnovni kriterij kojeg SO mora uvažavati u svom djelovanju, je uspješnost i zato mora dati prednost radnom ispred organizacijskog koncepta. Organizacijski koncept neka bude što fleksibilniji i neka se prilagođava dosadašnjim i budućim iskustvima na području organiziranja studenata. Tako i predložena pravila organiziranja SO neće biti vječna i nedotakljiva. Čim se pojavi bolja alternativa, neka zamijeni postojeće!
12. Kod ustanovljavanja SO FF su nas vodile, prije svega, dvije želje: želja po uspješnom organizacijskom mehanizmu, koji će bez formalizama omogućiti studentima da ostvaruju svoju volju unutar samoupravnog sistema matične ustanove, i želja po zbilja avtonomnoj studentskoj organizaciji, koja bi omogućila studentskoj populaciji veći neposredni utjecaj na društvena događanja. Za prvu želju mislimo, da će biti zadovoljena sa predloženim konceptom djelovanja SO, a druge će doživjeti potpunu satisfakciju tek sa ustanovljenjem nezavisne studentske organizacije na nivou sveučilišta, republike, federacije (kad budemo imali svog predstavnika u republičkim i saveznoj skupštini, kad budemo mogli preseliti svoju djelatnost i na političko područje, kad budemo ravnopravan partner ostalim političkim organizacijama, kad ne budemo više trebali posrednika u obliku SSD, kad...).

STATUT STUDENTSKE ORGANIZACIJE FF U LJUBLJANI

1. Svi studenti FF (i postdiplomski) su punopravni članovi SO.
2. Najviši organ SO je Studentski parlament.
3. Na zasjedanju Stud. parlamenta mogu učestvovati svi zainteresirani studenti FF, a također i odlučivati u ime ostalih kolega studenata.
4. Kod svih značajnijih zaključaka i uvijek kada se postavi pitanje legitimnosti odlučivanja u Stud. parlamentu, studentima se ponudi još neki oblik izjašnjavanja: referendum, sakupljanje potpisa, anketa... itd.
5. Zasjedanje Stud. parlamenta saziva i vodi Izvršni odbor Stud. parlamenta. Zasjedanje saziva po potrebi, a predviđeno je jednom na dva mjeseca.
6. Studenti preko Stud. parlamenta predlažu kandidate za Izvršni odbor Stud. parlamenta i za delegacije studenata u samoupravnim organima fakulteta i sveučilišta. Svi studentski poslanici u tim samoupravnim organima tvore Predstavnički odbor studenata FF.
7. Izbori za članove Izvršnog odbora Stud. parlamenta i za studentske poslanike su neposredni i obavljaju se istovremeno. Član Izv. odbora Stud. parlamenta može biti istovremeno i poslanik. Bira se po načelu otvorene liste.
8. Predsjednik Izv. odbora Stud. parlamenta je istovremeno poslanik u Sveučilišnom savjetu.
9. Mandat poslanika i članova, Izv. odbora Stud. parlamenta traje dvije godine.
10. Izbori su valjani ako u njima sudjeluje 30% studenata FF. Kandidat je izabran ako se za njega odluči više od polovice učestvujućih birača.

11. Valjanost referenduma se osigurava sa 30-postotnim učestvovanjem.
12. U Stud. parlamentu se po potrebi formiraju razne radne skupine, koje rješavaju posebno značajne aktualne probleme.
13. Članovi Izv. odbora Stud. parlamenta i studentski poslanici su za svoj rad odgovorni Studentskom parlamentu. Ako taj ocijeni da njihov rad nije zadovoljavajući, može predlagati ostavku pojedinačnog člana ili cijelog odbora (Izvršnog ili Predstavničkog). Ako za to glasa većina prisutnih studenata formira se Izborna komisija, koja izvodi naknadne izbore.

Ustanovitveni akt študentske organizacije FF v Ljubljani objavljamo v originalu, kot so ga delili na FF. Na naše vprašanje »zakaj v tujem jeziku« so nam odgovorili, da so oni jugoslovansko usmerjeni, ter da jim je slovenski tekst nekdo izbrisal iz računalnika.

Slučaj, diletantstvo ali kaj drugega?

Cenjeni »parlamentarci«! Mi smo si to predstavljali drugače – SLOVENSKO!

uredništvo Tribune

Politična produktivnost francoskega primera je na nek način paradoksalna: politični uspeh je poželo prav gibanje, ki je bilo izrazito stanovsko. Izkazalo se je, da je stanovska organiziranost, ki meri na probleme konkretnih, posamičnih študentov, bolj politična od prave političnosti, ki probleme znotraj univerzitetnih zidov postavlja v oklepaj in meri na totaliteto celotne družbene situacije. Prv skozi ta partikularizem je bil učinek na totaliteto večji, kot če bi merili nanjo že od samega začetka.

Primerjavo med 68-im in 86-im v Franciji bi morali vzeti v zakup, tudi ko govorimo o letu '71 in '89 na ljubljanski Univerzi. Vse bolj očitno postaja, da akterji dogajanja (predvsem) Filozofski fakulteti, te razlike niso vzeli nase. Tisto, kar počno, bolj spominja na nereflektirano ponovitev napak iz leta '68 in '71, kot pa na tisto, za kar naj bi pravzaprav šlo: za izraz solidarnosti s četverico, za artikulirano študentsko soudeležbo v obstoječi politični alternativi in nenapoved, za razrešitev problemov študentske populacije, ki so po vsej verjetnosti najizrazitejša zaobseženi prav v zahtevi po avtonomiji Univerze.

Problem, ki je bil v teh dneh največkrat ekspliciran, je prav vprašanje subjekta, ki bi znal študentski protest.

OD ŠTUDENTSKEGA GIBANJA K ŠTUDENTSKI POLITIKI

Zatišje, v obdobju katerega so se študenti umaknili s političnega prizorišča, je trajalo ponekod dobrih, drugod slabih dvajset let. Najpoprej je študentsko gibanje, tokrat najbolj konkretno politično kot kdajkoli poprej, znova izbruhnulo v Franciji leta 1986. Protest proti Devaquetovemu novemu zakonu o položaju univerze je, kot je tiste čase v svojem Pismu od daleč ugotavljal Slavoj Žižek, za razliko od študentskega gibanja 1968 vzpostavil neko konkretno politično zahtevo: odpravo zakona. Gibanje, ki je 1968 vztrajalo zgolj pri medlih, slabo artikuliranih in zato neuresničljivih željah, se je leta '86 prevesilo v izkristaliziran politični interes, okrog katerega se je lahko zedinila celotna študentska populacija. Jasnost zahteve je kulminirala v zmagi študentov.

bojkot predavanj, zasedbo fakultet, oziroma Univerze v celoti, itn. tudi učinkovito organizirati. Problem organizacije pa ni kajpak prav nič drugega, kot prav problem neke konkretne, realne zahteve, nekega interesa, okrog katerega bi se lahko združilo kar največje število študentov.

Vse kaže, da takšen subjekt ne more biti niti Univerzitetna konferenca, produkt kastracije demokratičnih teženj v prvi polovici sedemdesetih, ki je ne glede na posameznike, ki v njej delujejo, že v naprej blokirana s hipoteko veljavne »samoupravne« zakonodaje, ki še tako »dober namen« pretvarja v najbednejše birokratiziranje, niti študentski parlament filozofske fakultete, ki mu očitno ni uspelo definirati svoje lastne pozicije, svojega interesa in svojih zahtev.

Tisto, kar naj bi se artikuliralo kot skupek konkretnih zahtev, ostaja tako le skupek dobrih želja. Položaj na novo nastale študentske organizacije je kar najbolj podoben položaju na novo nastalih političnih zvez: namesto prave, realne politike, ki je ne zmorejo artikulirati, jim ostajajo v rokah le lepodušniški dobri nameni.

Neartikuliranost opozicije ostaja tako zgolj adut v rokah vladajoče »družbeno-politične« oligarhije.

RADIO ŠTUDENT

RADIO
STUDENT

UKV stereo 89,3 in 104,3 MHz

RAZPIS KADROVSKIH ŠTIPENDIJ IZ SKLADA BORISA KRAIGHERJA ŠTUDENTOM VSEH VISOKOŠOLSKIH DELOVNIH ORGANIZACIJ V SR SLOVENIJI

70 štipendij za študijsko leto 89/90

V skladu z določili Samoupravnega sporazuma o namenu, financiranju, organizaciji in delu sklada Borisa Kraigherja za štipendiranje študentov visokošolskih delovnih organizacij v SR Sloveniji in samoupravnega sporazuma o štipendiranju na ravni republike, lahko dobijo štipendije iz tega sklada študenti visokošolskih delovnih organizacij v SR Sloveniji, ki s svojimi izrazito nadpovprečnimi učnimi rezultati in uspešnim vključevanjem v študijske, strokovne in raziskovalne dejavnosti dokazujejo izjemne intelektualne sposobnosti in delovne rezultate s pogojem, da se izobražujejo:

- za izvajanje vzgojnoizobraževalne in raziskovalne dejavnosti v visokem izobraževanju,
- za potrebe raziskovalne dejavnosti v SR Sloveniji ali
- za potrebe ohranjanja in razvijanja kulturnega bogastva in ravni v SR Sloveniji.

Štipendije sklada lahko dobijo študenti do vključno 3. letnika dalje, z vsaj prav dobro povprečno oceno opravljenih izpitov (8).

Za študijsko leto 1989/90 bomo podeljevali tri oblike štipendij (v višini sredstev 70 celoletnih štipendij) in sicer:

a) Kandidati za **celoletno štipendijo** morajo predložiti:

- vlogo za podelitev štipendije (obrazec SPN-1, DZS 8.40) z življenjepisom,
- potrdilo o opravljenih izpitih z ocenami,
- potrdilo o vpisu,

- mnenje vsaj enega pomembnega strokovnjaka s svojega področja,

- bibliografijo objavljenih del ali potrdilo o sodelovanju pri raziskavah s kratkim mnenjem vodje raziskave (če to ima),

- dokazilo o premoženjskem stanju (obrazec DZS 0.12),

- potrdilo o dohodkih staršev v preteklem koledarskem letu.

b) Kandidati za **štipendije za določen čas** za študij na drugih ustanovah morajo poleg določen v točki a) predložiti še:

- študijski program,

- dokazilo o vrhunski kakovosti ustanove, kamor odhajajo študirat (lahko je vsebovano v mnenju iz 4. alineje dokumentov, ki jih predložijo vsi kandidati),

- povabilo ustanove, kamor odhajajo (če ga imajo) in

- potrdilo o dodatnih virih financiranja na ustanovi, kamor odhajajo, ali od drugod (če ga imajo).

c) Kandidati za štipendije za **obisk mednarodnih znanstvenih srečanj** morajo predložiti poleg določen iz točke a) še:

- program srečanja (v mnenju strokovnjaka naj bo opisan pomen srečanja za kandidatov študij),

Prošnje z navedenimi prilogami naj kandidati oddajo najkasneje do 15. septembra 1989 na naslov: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Sklad za štipendiranje Borisa Kraigherja, Trg osvoboditve 11, 61000 Ljubljana, p. p. 362.

Po 15. septembru 1989 vlog ne bomo več sprejemali, razen v naslednjih primerih:

- če se je prosilec vrnil s služenja vojaškega roka in zato dokumentacije ni mogel predložiti do roka ali

- če se je prosilec naknadno vpisal v šolo (v tem primeru odda dokumentacijo najkasneje 10 dni po vpisu).

O rezultatih razpisa bodo kandidati obveščeni do 15. oktobra 1989.

Ob zaključku razpisa, oktobra 1989, se bo skupščina sklada odločila o možnosti ponovnega razpisa štipendij za določen čas za študij na drugih ustanovah in štipendij za obisk mednarodnih znanstvenih srečanj, in to ob koncu semestra, januarja 1990.

Skupščina sklada
Borisa Kraigherja

VINAG

VINARSTVO

62001 MARIBOR-TRG SVOBODE 3

Kakorkoli že obračamo denar, ki je namenjen izobraževanju, vedno ga je premalo, je bil vedno zaključek podobnih okroglih miz. Zato je moral na tej. 8. maja letos ob 12.30, N. Žibret z Izobraževalne skupnosti Slovenije najprej povedati, koliko bi ga v bistvu potrebovali, da bi dosednji model lahko normalno deloval. 5,5% bruto narodnega dohodka je cilj, ki si ga je postavila naša šolska oblast, vendar pa je ta številka trenutno nedosegljiva. Zvezni družbeni dogovor o omejevanju porabe tudi na tem področju preprečuje, da bi šolstvo dobilo tolikšen kos potice, kolikršnega potrebuje. Dejali bi, da tudi sicer izobraževanje nima možnosti dobiti teh sredstev, in se pošteno ušтели, saj toliko denarja, vsaj tako je bilo rečeno, Slovenija ima in bi ga lahko dala. Ker pa to trenutno še ni omogočeno, na »Izobraževalki« s približno 4% bruto narodnega dohodka poskušajo narediti kar največ. Žal jih pri tem ovira način upravljanja na tem področju. In komentar N. Žibreta:

»Pred kratkim sem na neki seji dejal, da je treba sprejeti zakon, ki bo ukinil Kardelja na tem področju.«

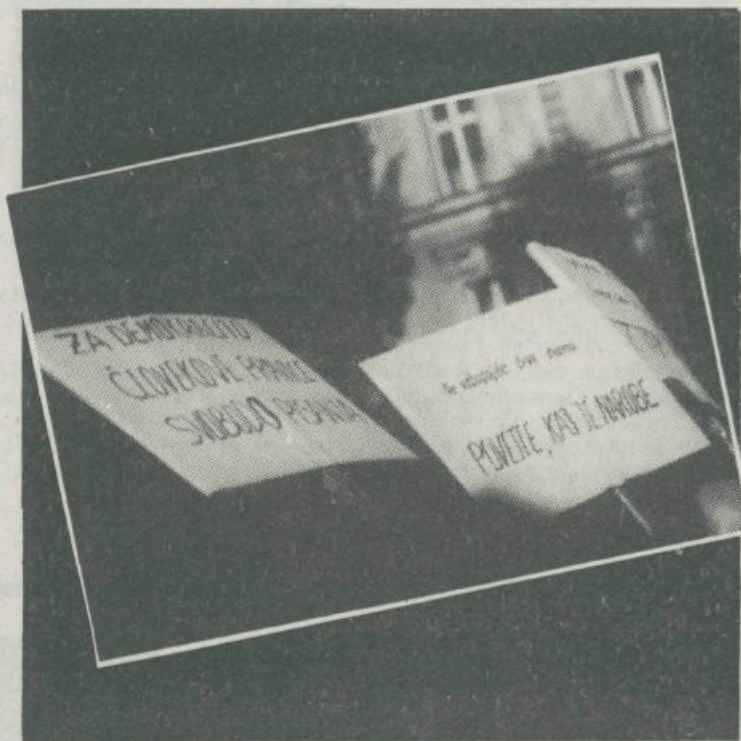
Tudi naš rektor, J. Peklenik, je tarna ob dejstvu, da ni dovolj denarja in da je ta, ki je, neracionalno potrošen. Da v našem šolskem sistemu vlada stihija, študentje že dolgo občutimo na lastnih plečih. Sedaj pa nam to potrjujejo tudi naši profesorji. Rektor je celo načel vprašanje nikakršne kontrole nad delom visokošolskih učiteljev. Omenil je tudi dejstvo, da je ljubljanska Univerza po starostni strukturi ena najstarejših, če ne celo najstarejša Univerza v Evropi, ter dodal, da jo je treba pomladiti.

»Pri nas imajo profesorji take možnosti za delo, kakršne imajo v tujini bruci,« je kasneje dejala A. Krajnc. Seveda je ob takih ugotovitvah že vsakemu bebecu jasno, da mladi nadarjeni ljudje nimajo nobenega interesa, da bi ostali na univerzi, sploh pa ne ob dejstvu, da so za svoje delo sramotno malo plačani (kot primer naj navedem aprilski osebni dohodek profesorja na Pravni fakulteti, t. j. 2.180.000,00 din). Mogoče

PROBLEM IZOBRAŽEVANJA - PROBLEM SUVERENOSTI SLOVENIJE

IZOBRAŽEVANJE - KLJUČNO POLITIČNO VPRAŠANJE

Ko so me pred leti učili pisanja poročil z okroglih miz, so mi svetovali, naj najzanimivejšo in sploh najboljšo izjavo dam bodisi v naslov bodisi na konec; in tako sem se držala nasveta mojih nekdanih mentorjev. Ključna izjava okrogle mize je po šolsko zapisana v naslovu, konec koncev pa je to članek o financiranju izobraževanja in tako, pedagoško, gre tudi začeti članek.

je slabo plačilo tudi vzrok za izredno malo raziskovalnih del, mogoče pa je tudi za profesorje količina ur, ki jih morajo »oddeliti« v enem tednu, previsoka in je enostavno ne zmorejo. 750 ur letno bi bilo, po mnenju našega rektorja, ravno dovolj. S tem bi se rešilo veliko številov problemov, ki so jih kasnejši razpravljalci načenjali; od preobremenjenosti študentov s predmetniki in ob tem seveda z izpiti, do nepravilne selekcije na univerzi, ko študentje »ki niso neumni, kot največkrat mislimo« (kot je dejala A. Kranjc) največkrat obupajo ob celodnevni predavanjih in srednješolskih metodah preverjanja znanja.

»Kateri idiot je naredil tak sistem,« se je spraševal rektor, kasneje pa je B. Debenjak ugotavljal, da je usmer-

jeno izobraževanje zadalo našemu šolstvu velik udarec. B. Zgonc je omenjal preveliko število študentov v prvih letnikih in predstavil projekt mednarodne mature, ki bi naredil selekcijo že po srednji šoli, prav tako bi se morale ob tem ločiti visoke in višje šole, povrh vsega pa bi morali prečistiti tudi srednješolske predmetnike, ki so sedaj naravnost ubijalski za odrasčajočega dijaka.

»Devet let je naše izobraževanje pod zvezno restrikcijo in kam smo prišli? To, koliko denarja bo dal narod za izobraževanje, mora biti odvisno izključno od skupščine,« je trdil P. Vencelj, ki se je lotil poglobitnih problemov. Da izobraževanje ni potrošnja, so sprevideli celo v zvezni skupščini. Toda vseeno se tam niso odločali o tem, da je to tudi stvar vsakega naroda posebej; kolikor denarja bo vložil, toliko, in z obrestmi vred, ga bo tudi dobil nazaj. Če bo imel boljši koncept, zato je boljše programe, bodo obrestni višje. Drugačne pa mu bo povrnjena samo glavnica in bo, tako kot sedaj, capljaj na mestu. Čeprav je bilo to povedano s t.i. tržnimi izrazi, je treba vedeti, da izobraževanje ni trg in da ne gre vanj vnašati tržnih komponent. Ko je nekaj moderno, in trg je sedaj zelo v modi, zelo radi namesto modro, moderno ravnamo. Slovensko izobraževanje potrebuje poseben sklad za izobraževanje, v katerega naj se steka delež z ustavo določenega odstotka bruto narodnega dohodka, ki naj se ga kasneje kar najbolj umno in ob dobrem sistemu kontrole (ne samoupravljal-sko, ampak po kriterijih, ki jih sprejme skupščina) porazdeli. Vse to lahko trenutno naredi Skupščina SR Slovenije. Ob tem pa lahko očetje in matere, ki sedite v Skupščini Izobraževalne skupnosti, od ostalih očetov in mater, ki sedijo v Skupščini SR Slovenije, terjate več denarja in boljši sistem šolstva TUDI ZA VAŠEGA OTROKA. KI SE BODISI DOLGOČASI, BODISI GRENKI POT POTI V TEJ ČLOVEKAUNIČUJOČI ŠOLI.

Patetično, mar ne!? Toda resnično! Le vprašajte svoje otroke...

Lenja

PROTESTNA IZJAVA ŠTUDENTOV MEDICINE

13. maja 1989 je RTV Ljubljana posredovala sporočilo ljubljanskega Odbora za varstvo človekovih pravic, v katerem le-ta sporoča nekatera dejstva o postopkih pravosodnih organov v zvezi z zdravstvenim stanjem, diagnostičnimi preiskavami in predlaganimi terapevtskimi ukrepi za zapornika v KPD Dob Janeza Janšo. Tega dne so ga v nasprotju z mnenjem lečečega zdravnika prepeljali iz Interne klinike v Trnovem, kjer je bil na preiskavah, ponovno v zapor. Zaporniški zdravnik J. Janše, glede na njegovo zdravstveno stanje in brez odpustnega lista iz bolnišnice, ni hotel sprejeti v ambulantno oskrbo. Tako Janez Janša je navzlic temu ostal v zaporniški ambulanti.

Postopek pravosodnih organov v tem primeru lahko sprejmemo samo kot skrajnost vsega kar se je dogajalo v očitnem nasprotju z vsemi etičnimi, humanimi in zakonskimi merili v času preiskovalnega postopka, procesa in po sodbi proti četverici v Ljubljani.

Študenti medicine, ki se pripravljamo na svoj humani poklic

OBSOJAMO

1. družbene razmere, v katerih laiki presoja strokovne medicinske odločitve in jim je omogočeno, da na podlagi neutemeljenih razsodb knijo pravico bolnemu človeku do temeljne zdravstvene pomoči in svobodne izbire zdravnika, kar mu zagotavlja ustava in zakon.

2. postopke, s katerimi pravosodni organi dokazujejo očitno nezaupanje v strokovnost in objektivnost lečečih zdravnikov obsojenih,

3. zavračanje izkazane resnosti obsojenčeve bolezni,

4. nezaupanje v znanje in izkušnost naših vrhunskih medicinskih strokovnjakov, ki so mednarodno visoko cenjeni in priznani,

5. nezaslišano zavračanje predvidene zdravstvene oskrbe obsojenčeve poškodbe s strani tistih, ki jim je bilo naročeno, naj aretirajo Janeza Janšo 5. maja 1989,

6. samovoljno odločitev in izvršitev nasilne odvedbe obsojenca v nasprotju s strokovno oceno in mnenjem lečečega zdravnika iz zdravstvene ustanove v trenutku, ko diagnostična obdelava še ni bila končana, kar nas sooča s takšno prakso iz nedavne mračne preteklosti v Evropi.

Zaradi tega

ZAHTEVAMO

1. da Janeza Janšo takoj napotijo oz. premestijo nazaj v specializirano ustanovo, kjer mu bo omogočena ustrezna oskrba in da se v nadaljnjem poteku njegovega zdravljenja v celoti upoštevajo navodila njegovega zdravnika,

2. da pristojni upravni organ, v tem primeru Republiški komite za zdravstvo in socialno varstvo, takoj zahteva uvedbo postopka proti odgovornim osebam, ki so dopustile, da je prišlo do kršitev temeljnih zakonskih pravic obsojenega do zdravja in nedotakljivih pravic zdravnika do svobodnega odločanja v postopkih zdravljenja,

3. da Slovensko zdravniško društvo zahteva, da bo slovenskim zdravnikom zagotovljeno strokovno delo v skladu z mednarodnimi medicinskimi, moralno-etičnimi in deontološkimi ter humanimi načeli,

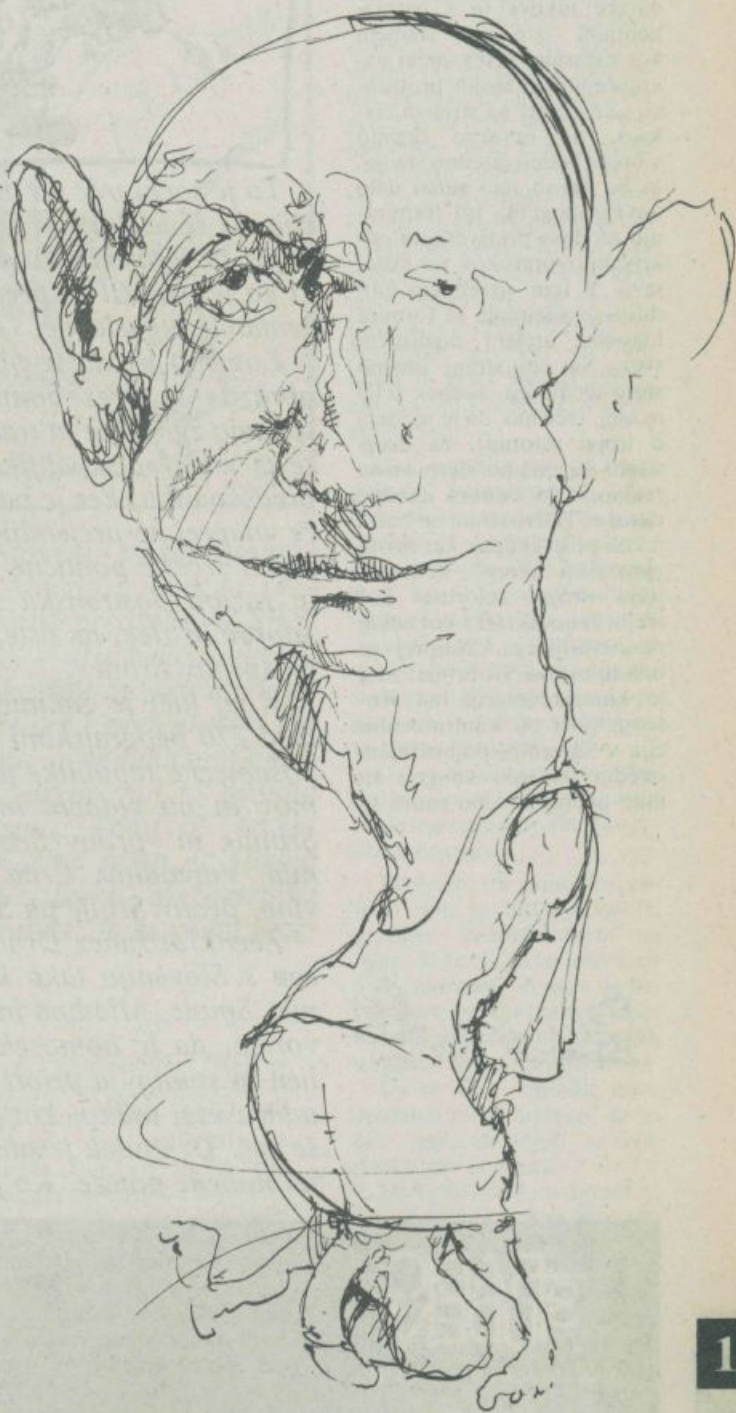
4. od svojih učiteljev, da se z vsemi močmi uprejo laizaciji stroke in da se javno zavzemajo za spoštovanje in zaupanje v zdravnikove odločitve.

Naš protest sporočamo javnosti zaskrbljeni nad očitno izkazanim omalovažujočim odnosom pravosodnih organov oblasti do vede, ki se je učimo, in jo bomo jutri izvajali.

Slovensko javnost sprašujemo, kakšna je oblast, ki sili zdravnika, naj ravna v nasprotju z zdravniško prisego in temelji mednarodnega kodeksa zdravniške etike in morale.

Študenti Medicinske fakultete v Ljubljani

V Ljubljani, 16. maja 1989

Ko govorim o srbski politični strategiji, seveda mislim na famozno anti-birokratsko revolucijo, ki ni nič drugega kot socialistični vojni komunizem. Model torej, ki se vedno znova napaja iz proizvodnje sovražnikov, model, ki na žalost doživlja svojo drugo pomlad in renesanso. Model, ki ne bo nikoli Jugoslavijo iz Afrike preselil nazaj v Evropo – če se spomnimo Vasletovega predvolilnega gesla – ampak jo bo še bolj potisnil v bedni geto brez možnosti integrirati se v evropske politične in gospodarske tokove in s permanentnim izrednim stanjem kot začasnim reševanjem nakopičenih notranjih protislovij. Že vrabci na strehah čivkajo, da nevarno brzimo v brezizhodno izredno stanje, ki bo ravno tem silam dalo novega poguma pri formiranju modusa preživetja in odkrivanju »prerokov ter herojev.« V tem »izrednem modusu« eksistiranja se formira klasično urejeni dualistični svet. Na eni strani imamo sfero idealnega, skupek želja in idej. (recimo, da je to ideja o trojni reformi), na drugi strani pa imamo sfero krute realnosti, ki zahteva izredne ukrepe. Ti dve strani ne bosta nikoli prišli skupaj, ker ravno »praktični ukrepi« konstituira »trojno reformo« kot idejo, željo, skratka kot nekaj ne-ustvarljivega. Najprej je bila to ustava SR Srbije, zdaj je kontrarevolucija na Kosovu, jutri bo kontrarevolucija v Sloveniji, pojutrišnjem izredni partijski kongres in tako naprej. Vedno znova se

ŠEF DRŽAVE JE HOMOSEKSUALEC

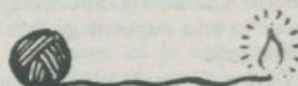

To je sočni trač ali pa resna politična diskvalifikacija, ki se te dni širi po Beogradu. Janez Drnovšek je po beograjskih kuloarjih in ulicah dobil madež, ki ga je označil že pred prevzemom funkcije reprezentanta Jugoslavije.

Logično je, da se ob vsakem novem »političnem obrazu« še brez politične dediščine in renomeja, spletajo zgodbe in trači. Vendar je tudi logično, da se te vrste »diskvalifikacija« pojavi ob slovenskem predstavniku, ker je pač vse kar prihaja iz Slovenije že vnaprej nesprejemljivo. Nesprejemljivo v precizni mreži srbske politične strategije, ki so ji argumenti in razum postranska stvar, bistvena je delitev na »dobre in zle«, na tiste, ki so »uz Srbiju« in tiste, ki so »protiv Srbije«.

V tej luči je zanimiva anketa, ki so jo opravili med 270 beograjskimi maturanti. Vsak je moral za posamezne republike naštet nekaj asociativnih pojmov in na vidnem mestu se pojavita pojma »uz Srbiju« in »protiv Srbije«. Uz Srbiju so Makedonija, Vojvodina, Črna Gora in Bosna in Hercegovina, protiv Srbije pa Slovenija in Hrvaška.

Zaenkrat Janez Drnovšek še ni asociativno povezan s Slovenijo tako kot Cankarjev dom, Stanovnik, Smole, Mladina in odcepitev, je pa ravno z govorico, da je homoseksualec znakovno že opredeljen in sumljiv a priori. Lahko pričakuje, da bo na udaru vsaj toliko, kot je zdaj Stipe Šušvar, oziroma še več: Drnovšek je sumljiv že zato, ker ni še potegnil nobene poteze. Ko jo bo, bo sumljiv še bolj.

odkrivajo odločilne naloge, zadnje prepreke pred vstopom v svet idealnega. Odločilno je, da je vedno »vsaj še ena naloga in prepreka«, tako kot je vedno vsaj še en sovražnik, s katerim je potrebno obračunati.

Če se srbska politika reproducira z vedno novimi sovražniki, se bosanska politika hrani z vedno novimi aferami. Najnovejša afera je povezana tudi z Janezom Drnovškom. Gre za izsiljeni odstop kandidata za zvezno predsedstvo, doktorja Nenada Kecmanovića. V začetku je bil Kecmanović uvrščen v predvolilno tekmo v imenu demokracije, zdaj je bil prisiljen odstopiti v imenu politične avtokracije. Namreč, v Bosni in Hercegovini so stvari še vedno kristalno jasne: vladajo plemenski vladarji in policija. Zdaj, ko smo si lahko v BORBI prebrali, kako so »te sile!« dosegle odstop Nenada Kecmanovića, se lahko po eni strani režimo, po drugi pa ugotovimo, da zdrave sile niso smele odgovoriti tako, kot so v Sloveniji in dopustile izvolitev Janeza Drnovška.

Če te sile ne bi napačno ocenile rejtinga obeh tekmecev, potem bi tudi Drnovšek dobil namig, da je bolje, če odstopi, ker bo drugače služba državne varnosti v javnost spustila za njega neugodne dokumente. Najverjetneje tiste govorice, ki zdaj krožijo po Beogradu. Če je lahko Kecmanović ruski in ameriški špijon hkrati, zakaj ne bi bil Drnovšek peder?

RŠ

RADIO
STUDENT

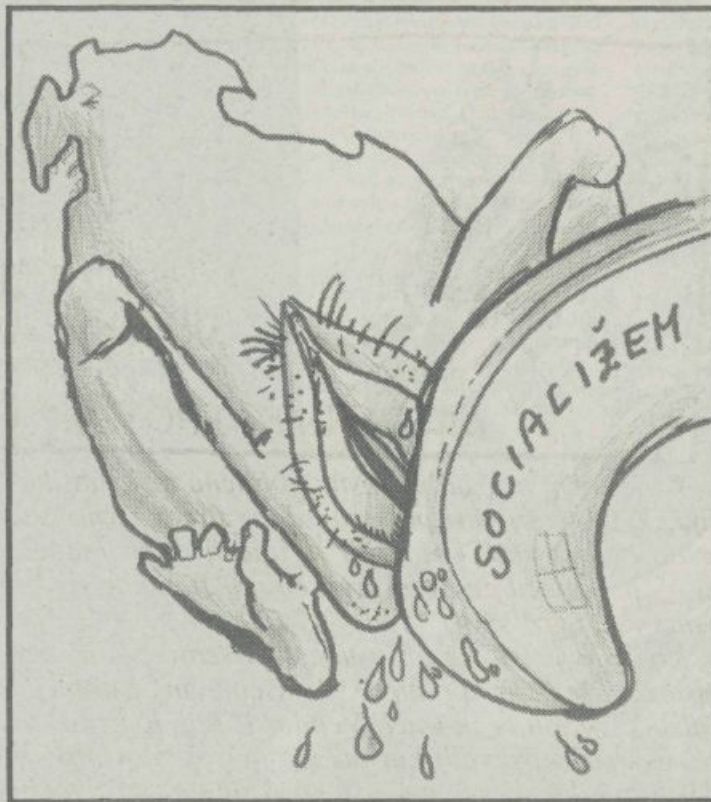
UKV stereo 89,3 in 104,3 MHz

Kratkoročne in dolgoročne strategije razvoja so ekološko veliko bolj degradirajoče, kot tiste pred desetletji, pa naj se bere plane občin ali pa republike. Vrtinec brezbržnosti se je zasolil samo še s cinizmom. Ekologija se ne sme več zanemarjati, potrebno je varovati okolje, naj SZDL pozeleni... Pametna razmišljanja in zdrave ideje, toda bolje da o primerih ne govorimo. Od leta 1985, ob veliki manifestaciji za zaščito gozdov, se ni zgodila nobena zakonska ali sistemska sprememba, ki bi zavrila obstoječe antiekološke trende. Poročilo o gozdovih iz leta 1985 je bilo katastrofalno. 30 % gozdov, na nekaterih območjih pa celo več kot 50 %, je bilo zelo poškodovanih. Piše se leto 1989, s katerim smo podedovali zgolj še 5,9 % zdravih jelk in 21,8 % zdravih smrek. Govori pa se še vedno zgolj o poskusnih pilotskih filterih v Šoštanju, čeprav imajo po ocenah nekateri slovenski gozdovi zgolj še nekaj let življenja.

Tudi lista prepovedanih ali zelo škodljivih snovi v kemiji, farmaciji in kmetijstvu zaostaja za zahodom vsaj deset let, če ne več. Čeprav za to niso potrebne nobene bistvene raziskave. Dovolj je že spremljanje tujega strokovnega tiska.

Za sprejemanje zdravih idej so v naši družbi potrebni strašni napor in sistemska procedura. Čeprav zakon o davčni stimulaciji ali manjši carini za pralne praške brez fosfatov, ki so bolj prijazni in manj strupeni za okolje, tega ne zasluži. Ne zasluži pa tega tudi zakon o vrnitvi starih baterij nazaj trgovini; podobno je s steklenino. O strupenosti teh baterij pa javnost ničesar ne ve. Kaj torej narediti? Z dobro voljo in tudi velikimi napor se ne da veliko. Zato, in zaradi skoraj že apokaliptičnih ekoloških trendov, predlagamo, da se ob spremembah republiške ustave uvede možnost »ekološkega veta«, ki naj bi ga prizadeta javnost izrekla za določene posege v okolje, ki so neracionalni ter ogrožajo in puščajo za sabo prizadete posameznike ali skupine ter uničeno okolje. Veto naj bi dala društva, organizacije ali skupine za varstvo okolja pri posegih, kot so pozidava ali prekate-

EKOLOGIJA IN VETO

V zadnjem času smo bili v Sloveniji priča »zanimivim političnim poskusom«. Možnost javnega razpravljanja o kandidatih za člane predsedstva SRS, volitve na podlagi programov, v družbeno življenje prodirajo ljudje, ki bi jih lahko še pred leti imeli za oporečnike. Vse to kaže na prelom s preteklostjo, na vzpostavljanje bolj učinkovitih pragmatičnih oblik družbenega življenja. Edino merilo naj bi postala učinkovitost političnega sistema. Toda ali je res tako? Mar se pod to fasado večina stvari ne dogaja naprej še po starem? Corpus delicti, na katerega lahko ujamemo »zdrave« premike, je še vedno varstvo okolja.

gorizacija kmetijskih zemljišč v druge namene, izsekovanje in uničevanje gozdov, za energetske in industrijske objekte, ki bi spreminjali ali huje ogrožali biotop, tako kot za vse plane in strategije, ki take posege vključujejo. Veto bi se izrekal v odvisnosti od velikosti in aktualnosti ter nosilca posega na določenem področju. To je na nivoju krajevne skupnosti, občine,

mesta ali republike. Društva, skupine in organizacije, ki bi tak veto izrekle, bi seveda, odvisno od velikosti območja, kjer bi se ta veto dal, morale vsebovati v svojih vrstah določen quorum ljudi, ali pa zbrati določeno število »NE« podpisov. Da pa ne bi prišlo do »zastoja« ali očitkov, da je bilo na ta način vsiljeno mnenje manjšine večini, ima krajevna skupnost,

občina, mesto, regija ali republika še eno možnost. Glede na velikost skupnosti, v kateri je bil veto podan, se lahko o tem problemu ljudje odločijo na referendumu. Z razpisom referendumu lahko »oblastna struktura« ovrže ta veto. Da je v obratno pozicijo potrebno postaviti tistega, ki se zavzema za referendum, nam lahko dokaže primer iz krajevne skupnosti Rudnik, kjer naj bi se gradil objekt Polikema in Galvane. Afera traja že leta. Mimo vednosti občanov so sprejeli zazidalne načrte, ki naj bi poleg obrtne in industrijske cone omogočali gradnjo objektov za hrambo izredno strupenih snovi, o katerih uradni organi seveda niso želeli ničesar izdati. Tudi vse peticije so bile zastoj. Ponavljanja, da so barjanska tla v primeru potresa kot žele, ter da grozi zanesljivo uničenje barjanske podtalnice, pa so bila bob ob steno. Kaj bi se zgodilo s stanovalci v tej krajevni skupnosti in delom Ljubljane v primeru hujše industrijske nesreče, pa tudi nihče ni želel ničesar pojasniti. In tako kot mačka okoli vrele kaše.

Da o ostalih primerih ne bi govorili. Spomnimo se samo hidroelektrarn na Muri, čigar projekti še do sedaj niso ovrženi; primera PCB v Krupi, tega, kar se dogaja v rudniku urana Žirovski vrh... Institut neposrednega odločanja je veliko boljši kot dosedanj, v katerem ni nihče za nič odgovoren in nihče ničesar ne ve, če se kaj zgodi.

Da ne bo več potrebno zbirati tisoč in tisoč podpisov za doseg zgolj moratorija jedrske energije.

Da se ne bi ponovili projekti, kot je bil predlog izgradnje hitroelektrarn na Muri, ki še do sedaj niso v celoti zavrženi, čeprav je na razpravo v Cankarjev dom morala priti z avtobusi velika množica ogroženih ljudi.

Da se ne bi zgradile nove Jesenice ali Kidričevo, ki so bile izsiljene kljub velikim protestom javnosti.

Da se ne bi ponovil primer, kot je rudnik urana Žirovski vrh, ki žabam odvzema krake in dodaja glave.

Da se ne bi ponovila Krupa.

PETER KODERMAC

zeleni ljudje so si postavili mejo
 znotraj nje so živel zeleno življenje
 zakaj so si postavili mejo
 so se spraševali rumeni ljudje
 in jim uničili njihovo mejo

Počasi se izte
 a si o jak
 Besede kot
 RES v
 ZAR
 No
 o o o

Igor Bavčar

Moji pogovori

Zapiske sem delal takoj po vsakem sestanku, nekatere pa šele po nekaj dneh. Opisani so le sestanki s slovenskim političnim vrhom in nekaterimi drugimi pomembnimi političnimi osebami, tudi tujimi diplomatskimi predstavniki. Manjkajo zapisi s pogovorom s predsednikom slovenske mladinske organizacije Anderličem in Školčem. Predvsem s slednjim sva se v teh časih sestala ničkolikokrat, vsekakor pa tolikokrat, da nisem imel časa, da bi si vse sproti zapisoval. Sestanki z njim so imeli še nek povsem določen namen. To je bil pomemben vir informacij o tem, kako in kaj razmišlja slovenska politika. Školč se je vedno prišteval mednje in je tudi resnično njen del. To daje upanje, da se bo ta politika končno spremenila. Školč bi rekel, da ji bo vrnjeno dostojanstvo. Školč je seveda vse te informacije dajal jasno, zavestno, končno. RK ZSMS je kolektivni član Odbora.

(manjkajo še zapisi iz pogovorov v avstrijskem parlamentu, prvi pogovor pri nadškofu Šuštarju, razgovori z italijanskimi zamejci v Italiji in Krošci v Celovcu... Poleg tega moram opisati prve razgovore o formiranju Odbora, ki sem jih imel ločeno z Mastnakom, Žižkom, Spomenko Hribar, Francetom Bučarjem in drugimi. Razen tega moram vse zapiske dopolniti s kronologijo dogodkov.)

1. junij 1988, ob 9.25 uri, Milan Kučan

S Kučanom sem se pogovarjal takoj naslednji dan po Janezovi aretaciji (glede na to, da je danes, ko to pišem, ponedeljek, 13. junija, se pravi skoraj dva tedna kasneje, moram natančno preveriti ali sem res šel naslednji dan k njemu ali šele v četrtek, da tako bo, v četrtek, 1. 6. 1988, ob 9.25 uri). Ko sem ga poklical po telefonu, je rekel, da ne ve, če ve, kar mislim jaz, da ve. Odgovoril sem mu, da če je kdo, ki kaj ve, potem je to on. Odgovoril je naj pridem kar takoj. Bil sem maksimalno zadržan, on me je sicer takoj začel tikati, tako, da se je ozračje malo otlopilo. Rekel sem, da sem prišel k njemu zato, ker ne vem v kakšen »špil« v zvezi z Janšo je šla slovenska politika. Rekel sem mu dobesedno »špil«, ker sem hotel igrati odprto. Sprva je Kučan to nekako prešlišal. Ko sem drugič v pogovoru omenil besedo »špil«, se je vznemenoval. Odprto sem mu rekel, da glede na to, da sta bila v zadevo vmešani naša in vojaška policija, da to kaže, da je tu nekakšna pogodba. Javne izjave obeh strani to dokazujejo. Rekel je, da tu ni bilo nobenega »špila« in tudi ni pristal na tisti del razgovora, ko sem mu pojasnjeval svoje stališče do ozadja celotne zadeve. Jaz sem šel striktno na politiko, na odnose v Sloveniji, omenil sem mu tudi Kavčičev dnevnik. Šele na koncu, ko sem odhajal, je rekel, da gre morda tudi za revanšizem. Rekel je, da oni zahtevajo sestanek na najvišjem državnem nivoju, ker je zadeva vodena iz Beograda in da on ni vedel nič, da je bil zelo presenečen, ko so mu na seji partijske konference v Beogradu povedali za celo stvar. Dogovorila sva se, da se vidiva čez dan ali dva, ko bodo stvari jasnejše.

8. junija 1988, Milan Kučan

Drugič sem šel k njemu, ko je Silva obiskala Janeza, ko sem izvedel v kakšnem stanju je. To je bila sreda, osem dni po njegovi aretaciji 8. 6. 1988.

Ogorčeno sem mu pojasnil v kakšnem stanju se Janez nahaja. Rekel sem mu, da mi tega ne bomo trpeli in da če se ne bo nič ukrenilo, bomo mi s tem šli v javnost ne glede na to, da je Silva izrečno zahtevala,

da o tem ne govorimo. Kaj se bo zgodilo po tem, mu ni bilo potrebno posebej razlagati. Tedaj mi je rekel nekaj, kar me je skoraj prepričalo. Nekako takole: »Igor, jaz ti obljubim, da bom šel do konca. Prosim te le, da veš, da ne grem do konca zaradi Janeza ampak, da bi šel do konca zaradi vsakega.« Tisti trenutek se mi je zazdelo, da govori iskreno. Toda glede na to, da sem pozneje, ko sem govoril z delegacijo, ki je bila pri njem (Žižek, Gantar, Vogrinc), in ko so mi dejali, da je v nekem trenutku izjavil (mu je ušlo?), da je prepričan, da je celotna zadeva podtaknjena, tisti trenutek sem pomislil. Zakaj bi on to razlagal tem ljudem, ko vendar ve, da bodo povedali meni. Na eni strani pomirjujoč ton, na drugi strani govorjenje o tem, da je stvar podtaknjena. Ne vem zakaj. Taktika. Da, on igra svojo igro. To je to na kar moram vedno paziti.

Veliko sem razmišljal o tem. Kaj on resnično misli? Kaj zmore in kaj hoče? Res, to so vprašanja. Ni mi bilo jasno, zakaj se je tako zavzel za Ertla in Stanovnika. Rekel mi je, da jima popolno zaupa. Glede njihovih nastopov v javnosti ni bilo za to nobenih opravičil. Nobeden od njiju ne zbujata zaupanja. Sploh pa, ko sem mu rekel, da ostaja eno samo vprašanje, ki je tu od začetka, vprašanje zakaj je Janeza naša policija takoj dala vojaški, v enem dnevu, zakaj ni poskrbela za lastno zgodbo, tedaj je rekel, da res je, to je vprašanje, na katero moramo še odgovoriti. Mislim si lahko, da tako kot v politiki tudi v policiji obstajata dve struji, da Ertl, še posebej, če ni na strani tistih, ki so zadevo izpeljali, sploh ne more o tem govoriti, ker mora takoj odstopiti, če ne nadzira dela lastne policije, odstopiti pa ne sme, ker ga Kučan rabi. Vedel sem, da v zvezi z Ertlom obstaja zgodba okoli volitev Predsedstva republike. Tedaj je bil Ertl predlagan v Predsedstvo in malo je manjkalo, pa bi moral iti res tja, namesto njega pa so nekateri, in to ni bil Kučan ali njegovi, predlagali Dolgana, sedanjega sekretarja izvršnega sveta Slovenije. Zanj velja, da je na konservativni strani. Za socializem je jasno, da kdor nima policije nima oblasti in zato je možno, da je ozadje zadeve tudi tako. Torej mora Kučan Ertla ščititi, četudi slabega Ertla, Ertla brez javnega zaupanja itd. Jasno pa mi je bilo tudi, da Ertl ne bo govoril, če je pri celi zadevi zraven. Torej, drezati v Ertla je neproduktivno. Nič se ne more zgoditi, edino kar je smiselno je, če se bo izkazalo, da se tako lahko pritiska na Kučana.

Kučana so dobro stisnili. Če verjamemo, da ni vedel za stvar, so mu zavezali usta, njemu, borcu za pravno državo, legitimnost itd., ravno s tem, da so začeli preiskovalni postopek. Kaj naj stori, naj reče, da so zaprti nedolžni? Preiskovalni postopek in eventualna obsodba pa je hkrati tudi edini način, na katerega je moč Janeza odstraniti.

10. junija 1988, Milan Kučan

Tretjič sem šel k njemu v petek, pred sejo Odbora. Skušal me je pomiriti. Ko sem ga poklical po telefonu, ni kazal ravno velike pripravljenosti za to, da se dobiva. Kaj je novega, mi je rekel po telefonu. Rekel sem, da pričakujem, da mi bo on kaj povedal. Potem me je takoj povabil. Seznani sem ga z našimi pogledi, povedal sem mu, da čas ne dela za nas. Da so izredni pritiski od spodaj po radikalizaciji celotne zadeve, da bomo komaj zdržali in, da ne vidim razlogov za to, da bi zdržali, če nima tudi on kaj za povedati, dati namig o času itd. Najprej se je zgovoril na Stanovnika in njegov obisk pri Dizdareviću, češ, da se še nikoli v štiridesetih letih ni zgodilo, da bi ena od republik zaradi podobne zadeve zahtevala sprejem. Potem je rekel, da bodo zadeve jasnejše sredi prihodnjega tedna, ko bodo seje v Beogradu. Odprto sem šel na to, da opažamo, da nas umikajo s prvih strani časopisov, s poročili, dnevnika itd. Rekel sem, da mi tega ne bomo prenesli in da to za nas pomeni konec sodelovanja. Obljubil je, da bo takoj govoril s Smoletom, da bo ta govoril z uredniki itd. Da sicer to ne more biti prva vest, vendar pa pomembna notranjepolitična vest.

Veliko sva govorila o celi zadevi. Povsem odprto sem mu rekel, da vem, da je zadaj tudi zadeva s Kavčičem, da so tu tudi ta stari slovenski politiki, da je vojska neposredno zraven, da pa sama ne more tega

počenjati. Molče me je gledal. Nič ni rekel. Vedel sem, da ne more nič reči. Kaj pa naj reče. Pa je rekel. Rekel je, da je res, da komu ustreza to, da ve kako se bodo zadeve zavrtle. Tako kot pri dveh zadnjih eskalacijah v zvezi z Mladino, je dejal. Tisti trenutek sem mu rekel, da ne tako, pač pa tako kot pred dvajsetimi leti. Ni se strinjal. Rekel je, da ni več ene osebe, ki je tedaj to omogočala. Jaz sem rekel, da morda celo ni več potrebno. V nekem trenutku, ko je ocenil, da grem predaleč, je rekel, da mi je rekel, da bo storil vse, presegal sem mu besedo in mu odgovoril, da je rekel, da bo šel do konca. Tedaj sem jasno videl, da tudi on preigrava, špekulira, trguje. Jasno. Vedel sem, da je moja in njegova prednost, da igrava poleg skupnega še vsak svoj špil. Šel sem z občutkom, da se še tretirava kot enaka. To je bilo tisti trenutek bistveno.

Še prej mi je rekel, da bodo oni vse zdržali, da pa pritiska od zunaj, iz mednarodne javnosti ne bodo, da postaja neznosno. Rekel sem mu, da mi od tega ne odstopamo. Da je to edino kar imamo. Nisva več govorila o tem.

13. junija 1988, Milan Kučan

Poklical me je ob 17.30 na ČKZ. Šel sem tja. Sedla sva. Govoril je o Višnjiču, ki da je bil pri Stanovniku in da imajo proti Janezu najmanj dokazov, da je jasno, da je zveza Tasić – Borštnar, da pa tu poleg Janeza ni. Komentiral je s tem, da sem mu jaz že v enem od prejšnjih pogovorov dejal, da sem prepričan, da je Janez nedolžen in da je stvar od začetka skonstruirana. Zagrabil sem, spomnil sem ga na izjavo pravnikov, za katero je takoj rekel, da je najbolj važna, uravnotežena, kjer piše, da sama posest tajnega dokumenta še nič ne pomeni. Tedaj je rekel, da res, da pa je stvar dokazovanja namena tega zbiranja. Začutil sem, jasno in nedvoumno, da oni dilažo, da dilažo mesec in Janeza. Govorila sva o pravnih vidikih cele zadeve. Ko se je zdela, da me je pomiril, da sem tudi jaz pripravljen na neko dilažo mesec in Janeza, sem mu rekel: »Dobro, to so pravni vidiki, toda ti veš, da ne gre za to, to je zunanja fasada, to je to o čemer se lahko javno govori. Kaj pa stvar zadaj. Vem (to je res, op. I. B.), da Janeza že tri mesece naša policija v svojih poročilih tretira kot politično sumljivega, da ga zasledujejo, prisluškujejo itd.« Molčal je. Priznal je, da, v tem molku je bilo priznanje, da ni čisto nedolžen. Ni tega vsega skuhal, toda Janez mu je šel na živce. Tako, sedaj sva vedela oba. To je dobro. Takoj ko sem to opazil, sem mu rekel še nekaj, da sem se namreč v kratkem času naučil, da ne velja nikomur zaupati, da torej ne zapam tudi njemu. On je na to odgovoril, da je to dobro, še posebej znotraj politike.

Nato je šel zopet na mednarodne pritiske. Rekel je, da bodo oni v Beogradu lahko zavirli stvar, da pa najtežje gredo proti temu mednarodnemu pritisku. Omenil je W. Mayerja iz Frankfurtha, ki da je bil na CK in da ga je sprejel Lenart Šetinc. Imel je dve vprašanji, zakaj »dobra slovenska politika« na to ne odreagira in kako komentira mednarodni pritisk. Jaz nisem popustil, rekel sem le, da mi ne gredo na separatizem, pač pa na demokracijo, da je močna YU samo demokratična YU. Da, govorila sva še o eskalacijah proti JLA.

Na koncu pogovora sem mu rekel, da mora vedeti, da sem jaz totalno odločen, da grem do konca, da ne odneham, in da nas je takih še dovolj. Mislim, da mu tega niti ni bilo potrebno reči, to je vedel. Toda na takih razgovorih je to treba tudi izreči.

21. junija 1988, Jože Smole

Ob 8. uri jutraj sem bil sprejet pri Jožetu Smoletu. V zraku je viselo naše popoldansko kulturno zborovanje. Dober dan za politične pogovore. Takoj na začetku sva bila sama. Nato se nama je pridružil še Dušan Semolič. Takoj v začetku sem povedal, da sem prišel zato, ker je Odbor opazil, da se vesti o naši dejavnosti zlagoma a zagotovo umikajo s strani časopisov in vesti na radiu in TV. Rekel sem tudi, da sem obveščen, da je on na sestanku z uredniki plediral za tim. »umirjanjem situacije« in temu primerno obveščanje javnosti o tem.

Priznal je in nadaljeval, da vendar to ne more biti neprestano vest dneva. Rekel sem, da seveda ne, da mi tega niti nočem. No, potem je on takoj preskočil na drugo temo. Da ga skrbi današnje zborovanje, ne zaradi tega, kar bova rekla midva z Anderličem, pač pa sicer. Skrbi da ga cela situacija. Rekel je, da vojska ne odstopa od ocen o kontrarevoluciji, da on ve, da jih vznemirja Mladina, ki da res pretirava. Omenil je primer vojaka Bogataja. Ravno tisti dan je Delo prineslo vest, da je v Sarajevu obsojen na leto dni zapora. Pravil je, da se je on, in tudi drugi v Sloveniji, že pred časom zavzel zanj, ker je oče prinesel nedvoumne dokaze o montiranosti cele zadeve, da pa je vojska reagirala tako, da je predsedstvu SFRJ poslala pismo, kjer pravi, da Bogatajev oče, ki je funkcionar v Sloveniji (pomočnik enega od sekretarjev republiškega komiteja), izkorišča svoj položaj za pritisk na vojaške pravosodne organe.

Dejal je, da ga skrbi protiarmsko razpoloženje. Tedaj sem posegel vmes in rekel, da se mi zdi, da mi na žalost lahko proti temu le malo storimo. Začuden je pogledal. Pojasnil sem, da dokler ne bo politika pokazala na bistvo sporov, nasprotij, naredila svoje tajne seje javne, spopade javne, toliko časa bo pač vojska v ospredju. Rekel sem, da mene ne skrbi odnos JLA-Slovenija, niti Beograd-Slovenija, pač pa odnosi v Sloveniji, v slovenski politiki. Rekel je, da so v Sloveniji enotni, jaz pa, da o tem dvomim. Nisva več govorila o tem. Molčal je, me gledal naravnost v oči a nekako mimo mene in skozi mene. Potem je, ob pol devetih, pogledal na uro in se mi opravičil, češ, da imajo sejo predsedstva. Še prej je rekel, da bo upošteval moje pripombe.

24. junija 1988, Tina Tomlje

Mimo cekaja sem šel, ko je okoli ovinka na kolesu pripeljala Tomljeta. Umaknil sem se s poti rekoč, da me ja ne bo povzela. Nato sem jo vprašal: »No, kako, boste zmagali?« Na obisku v Sloveniji je bila namreč partijska delegacija zveznega CK s Šušarjem... Sestopila je s kolesa in rekla: »Daj no, saj nam nič ne morejo.« Rekel sem ji, naj vendar ne govori, kot da gre za kilo češenj, ona pa, da sicer res padajo težke besede, kontrarevolucija in podobno, da pa jim res nič ne morejo. Vedel sem, da mi bržkone ne bo povedala nič določenega, poleg tega mi ni bilo čisto jasno, kam spada v slovenski sceni, nekateri, Braco Rotar, jo je vvrščal med konservativce, končno, Zemljarič itd. Vprašal sem jo, če je res Šušar obrnil srajco, pa se je nasmešnila in rekla, da je on ne more. Potem sem jo vprašal, če je to le predvolilna kampanja in je potrdila. Rekla je, da so v Jugoslaviji čisto zmešani. Gorbačov jim je popolnoma zmešal glave, niso vajeni tega, vse variante so pripravljene za Vzhod, sedaj pa naenkrat take reči v Sovjetski zvezi. Govorila je o odgovornosti Slovenije za celotno socialistično gibanje, če sedaj oni popustijo, potem je to krah za celotno gibanje, dejstvo je potem, da se po mirni poti ne da iz realsocializma v neko drugo fazo, ali kakorkoli je že rekla. Potem je beseda nanestla na vojsko, rekel sem ji, da mi več, kot smo storili, ne moremo. Da so oni na potezi in druge reči. V nekem trenutku je zavzdihnila, da zakaj sem izstopil iz ZK, da se oni zavedajo napak, ki so jih storili do mene, odnosa, ki ni bil pravi itd., da pa vendarle zakaj. Da sem krasen človek, ki znam politično misliti, ki znam delati z ljudmi itd. Rekel sem ji, da sem izstopil zato, ker sem se tako odločil na podlagi temeljitega premisleka, ne pa zaradi kakšne zamere. Nisem ji hotel več razlagati, vprašanje, če bi me razumela. Potem sem, skozi smeh, rekel, da če jim bo šlo zares težko, potem bom storil tako, kot je storil Vidmar 1948 ob Informburoju. Takoj je reagirala, daj, je rekla, prosim te. Potem sva se pogovarjala o seji, ki bo v ponedeljek. Ona da misli, da ne bo težko, da pa me prosi, da jim pomagam, tako, da jasneje definiramo naš odnos do JLA. Rekel sem ji, da mi že ves čas poskušamo nekaj storiti, vendar je jasno, da nas vojska ne priznava, da je naša delegacija ženskam napisala krasno pismo Višnjiču, kjer v bistvu povzema naš odnos do vojske itd. Potem sva šla vsak svojo pot.

24. junija 1988, Milan Kučan

Pri njem sem bil ob 12. uri. Takoj, ko sem sedel, je začel govoriti o tem, da jih sedaj cela YU napada zaradi našega torkovega zborovanja. Da so zgubili celo tiste pristaje, ki so jih imeli, da pa je največ škoda naredila provokacija pred kasarno na Metelkovi. Rekel je, da mu je zvečer v terek; potem, ko je prišel iz Ljubljane v Beograd, telefoniral Krunič, češ kaj da se dogaja, da ga obveščajo, da je grozno itd. Nato mu je Kučan odgovoril, da ali on misli, da bi vsi skupaj z njim, ki je bil v terek na seji slovenskega CK, s slovenske strani ni manjkalo nihče, tako mirno sedeli in razpravljali, če bi se res kaj takega dogajalo. To je menda Kruniča pomirilo. Kučan me je opozoril na članek v Politiki, na popolno manipulacijo, ki si jo je v zvezi z zborovanjem privoščila beogradska TV in podobno. Najbolj ga je prizadel Jug Grizelj, pokazal mi je članek iz Nedeljne Dalmacije, ob tem pa je govoril, kako je bil še pozimi pri njem, kako ga je spodbujal naj vztraja itd. Če so take prepričali, je rekel, potem veš kam gre stvar. Zaklepetala sva se o razmerah v Jugoslaviji. Sam je omenil stanje v Srbiji, jaz pa sem komentiral, češ, da zadnje čistke, predvsem pa njihova radikalnost v gospodarskih reformah kaže, da hočejo za vedno spolitizirati, kako da ne gre itd. potem pa izredni kongres in... Potem je govoril o Mariboru, o tistih, ki stvari organizirajo, ki provocirajo, ki delavce vlečejo iz za strojev, da bodo oni v ponedeljek morali ločiti med delavci in provokatorji, da to velja tudi za naš primer. Rekel sem mu, da smo mi sami to že storili, da pa mislim, da so radikali tudi sicer nemočni. Vsaj kar zadeva Odbor, po moje nimajo šans, ker jih ljudje preprosto ne sprejemajo. Omenil sem mu, da bomo napisali pismo Višnjiču, da bom tudi sam dal intervju, ob tem sem mu omenil šikaniranje moje mame na štabu TO. Poslušal je.

Potem sem ga vprašal, kaj je z zadevo. Rekel je, da, kot je on obveščen, proti Janezu nimajo nič razen tega, da je imel papirja. Povedal sem mu o njegovem zdravstvenem stanju, o postopkih, pismih, njegovi grožnji z gladovno stavko, o insinuacijah glede njegove žene itd. Nič ni rekel, pač pa je dejal, da ga skrbi Zavrl. Zakaj sem rekel, res ga je zivilo, fiziološko in psihično je bil na dnu. Da, je rekel, toda zakaj. Niso mi jasne razmere v redakciji Mladine, kaj se grejo ti fantje, je rekel. Tedaj, ko sta bila Šetine in Korsika, Kovač in Mahkovec, tedaj je bilo v redu, ti se pa igrajo. Rekel sem, da je to druga generacija. Da sedaj dobro sodelujemo. Potem je rekel, da je Višnjič zagotovil Stanovniku, da se bo stvar zaključila v nekaj dneh. Kako, sem rekel. Zaključila se bo, je rekel, kako pa, sam veš, kako se lahko zaključi, na več načinov. Izmikal se je. Nisem hotel več drezati, očitno je bilo, da stvar ne gre tako kot želimo mi, niti tako kot želi on. Vprašanje je, na kaj je on pripravljen, kje je točka, ki je zanj sprejemljiva. In kaj to pomeni v odnosu do nas. V nekem trenutku sem mu rekel, da mi nečemo zadeve sedaj zaostrovi. Morda je prav, da počakamo naslednji teden, ko poteče enomesečni pripor. Kajti, sem rekel, vprašanj je še veliko, te v glavnem zadevajo politiko. Ertla, tega zakaj ni pojasnil dejstvo, da je šlo za koordinirano akcijo z vojaško policijo, pa še druga so. Kučan je poslušal, rekel ni nič določenega, le, ali je normalno, da se ministra za notranje zadeve toliko sprašuje. Branil ga je. Rekel sem mu, da ne vem zakaj tako brani Ertla, da pa zaenkrat to upoštevamo, ker tudi mi ne vidimo smisla, da ne vem ali gredo tu stvari nazaj do volitev za Predsedstvo, do poskusa, da bi Dolgan postal notranji minister itd. Ves se je spremenil v uho. Sedaj ve, da vemo še marsikaj. Ve, da imamo še vetra To je dovolj.

Beseda je nanestla na ponedeljkovo sejo CK. Rekel je, da po njegovem ne bo problemov, da pa ne garantira, da kdo ne bo izgubil živcev. Menda ne boste šli na nas, sem rekel, ker potem vedi, da bomo reagirali. Ne, je rekel, bomo pa stvari diferencirali, napade na JLA bomo obsodili itd. Dobro, sem rekel, več me ne zanima. Potem sem mu rekel, da vem, da on obvešča svoje sekretarje o pogovorih z menoj in da vem, zakaj to dela. Tisti trenutki mu je postalo neugodno, rekel je, da je res, da pa upa, da sekretarji vedo, zakaj jim to

govori. Dobro, sem rekel, zaenkrat vem, zakaj to delaš, in vedi, da jaz tega ne delam, ker ne želim in ne morem o tem govoriti javno, ljudi v kolegiju pa obveščam. Na koncu sem mu zatrdil, da smo mi odločeni, da gremo do konca. Hotel sem, da to zveni malce teatralno, da bo vedel, da mislim resno, sicer pa mu tega najbrž ni treba več dopovedovati. Končala sva, povabil me je, naj pridem k njemu v terek dopoldan po seji CK.

7. julij 1988, ob 8.30, Milan Kučan

Sestanek z njim je bil kratek. Sedaj, ko to pišem, je točno dvajset dni kasneje. Ne spominjam se več natančno in tudi zapiski, ki sem jih naredil takoj po sestanku z njim mi ne morejo priklicati vsega v spomin. Na začetku je omenil štrajk v Borovu. Potem je prešel na glavno vprašanje. Rekel je, da v Beogradu ni opravil nič in da definitivne odgovore pričakuje v terek. Bil je pri Dizdareviču in Kadjičeviću. Nato je rekel spet nekaj povsem nerazumljivega. Dejal je namreč, da verjetno ona stran popustila ne bo, da pa nima nobenega materialnega dokaza, ter da je to dobro za vso stvar. Komentiral sem, da je to, da ne bodo popustili vendarle lahko samo slabo. On pa, da bo v pritožbenem postopku vse lažje.

Mi bomo od politike vseskozi zahtevali, da pojasni okoliščine in ozadje, da mora sedaj, ko je pripor podaljšan, vsaj ponoviti svoja stališča, sem rekel. Potem sem šel direktno na Ertla. Rekel sem, da se očitno zapleta v javnih izjavah. Omenil sem Domadenikovo izjavo. Postal je pozornejši, očitno, a kljub temu je ležerno odvrnil, da je Šinigoj nemudoma zahteval pojasnila in sicer od njega neposredno. Naj sami razčistijo, je zaključil.

O tem torej noče govoriti. Zakaj? Vse je tu. Vsi odgovori na vsa ključna vprašanja. Zato!

15. julij 1988, ob 12.30, Janez Stanovnik

Na začetku je ponovil že večkrat izrečeni stavek, da globoko spoštuje naše delo, da še posebej spoštuje našo pripravljenost za takšne neuradne pogovore, na katerih gre samo za izmenjavo informacij med dvema neodvisnima in samostojnima stranema, za katere je dobro, za obe strani, da vesta kaj več, da se skratka informirata. Pritrdil sem tej njegovi ugotovitvi, potem pa sem nadaljeval. Rekel sem mu, da sem videl sporočilo z zadnje seje predsedstva in da me je začudilo, da toliko prostora namenja gospodarskim problemom, zadevi pa, zaradi katere je bila sklicana seja, pa tako malo. Odvrnil je, da se zaveda in boji, da bralčeve oko ne bo potprejživlo in se ne bo uspelo dokopati do bistva sporočila. Vedeti morate, je nadaljeval, da je to sporočilo rezultat razlik, ki so med nami, je kompromis. Razumeti morate, da gre tudi pri nas za to. Po tem sem mu pojasnil, da sem bil prisoten na zadnji seji izvršnega odbora P RK SZDL Slovenije, da je bil tam tudi general Tominc, ki je bil dve uri – tiho. Da sploh ni govoril in da se mi zdi, da gre za aroganco brez primere. Ko ste že omenili to ime, je rekel, naj vam povem, da je Tominc za Oslobođenje izjavil, da se mi ni nikoli opravičil. Takoj, ko sem to prebral, sem od Dizdareviča zahteval magnetogram, kjer je on zvezno predsedstvo obvestil o tem, da je Kadjičević zaukazal Višnjiču in Tomincu, da se mi morata opravičiti, ker je Tominc vendarle izdal vojaško tajno, zaradi česar ravno ta trenutek sedi v zaporu zastavnik Borštner. Veste kaj mi je odgovoril Dizdarevič, da kam bi pa prišli, če bi vsem dajali magnetograme.

Potem sem sam nadaljeval, da se mi zdi grozljivo, da vojaški preiskovalni in pravosodni organi ne spoštujejo procesnih določil niti v odnosu do vojaških zagovornikov. Rekel sem mu, da vemo, da Janšev zagovornik ne more dobiti na vpogled šodnih spisov, da pa je to zahteval. Omenil sem mu, da se bojim, da bodo zagovorniki obrambo gradili na tem, da bodo obtoževali druge obtožene in da tako ne bo treba tožilcu niti dosti truda. Vemo tudi, sem nadaljeval, da so v priporu pri zaslišanju Janše sodelovali vojaški varnostni organi, tim, »bezbедnjaci«, in da je splošno znano, da to ni

dovoljeno, razen, če preiskovalni sodnik to izrecno dovoli zaradi utemeljenega suma, da obstaja še kakšno drugo kaznivo dejanje. O tem mora obstajati tudi odredba preiskovalnega sodnika v sodnih spisih. Kolikor vemo, tega ni. Stanovnik je ves čas, ko sem to govoril, zaskrbljeno zmajeval z glavo. Imel sem občutek, da je bil iskreno prizadet. Dejal je, da oni iz kontaktov civilnih pravosodnih organov z vojaškimi vedo, da obstajajo med njimi v vojski razlike. Da vendarle še ni vse definitivno odločeno, da pa je 90 % da bo javnost izključena. Rekel je, da so oni prav zaradi tega zahtevali prisotnost strokovne javnosti, da je res, da je mogoče to zahtevo tolmačiti kot umik nazaj, da pa vendarle misli, da to ni bilo neoportuno. Potem je rekel, da kolikor on ve so »bezbедnjaci« sodelovali v postopku tudi proti ostalima dvema in to še preden so se lotili Janše. Kar pa zadeva zagovornike, da mu je Francka Strmole dejala, da so to nekvalificirani ljudje in da od njih ni pričakovati kakšne velike pomoči. Na to sem odgovoril, da smo izvedeli, da Tasičev zagovornik celo odklanja, da bi ga branil v vseh elementih. Stanovnik je na to odgovoril, da on je glede kazni optimističen, da pa je Kučan pesimističen oziroma realističen.

Nato je Stanovnik, po krajšem vljudnostnem nagovoru, kjer se mi je v glavnem opravičeval, da načena vprašanja, ki so stvar našega Odbora in ob tem, da me je odvezal vsakršnega odgovora, rekel, da ima eno resno pripombo. Ta zadeva naše razlikovanje med njim in Smoletom na eni in Potrčem na drugi strani. Naše zadnje sporočilo gre izrecno na to in to po njegovem ni dobro, ker je med njimi povzročilo napetosti in neljube tenzije. Misli, da se da to poudarke javno predstaviti tudi drugače, ne tako direktno, recimo enostavno z naštevanjem objektivnih dejstev. Poleg tega je Potrč zelo prizadet in vi morate računati, je dejal, da se boste morali z nami še pogovarjati.

Pojasnil sem mu naše razloge za to javno razliko, ki smo jo potegnili med njimi. Rekel sem mu, da mi je jasno, kaj pomeni sedaj potencirati razdor znotraj slovenske politike, da ravno zaradi tega sedaj ne potenciramo položaja in vloge Dolanca, in da tudi druge razlike, ki očito so. Stanovnik prikimava, ne potenciramo preveč. Dolanec smo omenili enkrat. Stanovnik na to, da je bil tudi on zelo prizadet, za sedaj pa smo, za sedaj pravim, prenehali. Po drugi strani pa morate vedeti, tovariš predsednik, sem rekel, da mi hočemo imeti distanco do vas, do politike, želimo se pogovarjati tako, da bo javnost vedela, kako se vi odzivate na njene pritiske. In tega ni moč počenjati drugače kot javno, zato smo šli na Potrča. Dvignil je roke, čes, na vas je da odločite, jaz sem samo povedal kaj mislim. Fer.

Potem je rekel, da opaža rahlo razlikovanje med mlado in staro generacijo, da nas mlada generacija brezrezervno podpira, da celo misli, da smo imeli v času mitinga na Trgu osvoboditve 90 % Slovencev za seboj, da pa sedaj prihaja do problema tempiranja. Kakor da bi me hotel opozarjati na to, kar vedo vendar vsi, da napetosti ni moč držati neprekinjeno. Rekel sem, da se mi vsega tega zavedamo, da pa odstopili ne bomo, da bomo nadaljevali, da bomo posebej ostro šli na odločitve o izključitvi javnosti, da bomo šli v mednarodni prostor, ki bo to dejstvo še posebej obsodil.

Odgovoril mi je, da njemu pač ni potrebno posebej razlagati, kaj pomeni tajen proces v Evropi. On to ve. Vemo pa tudi, je nadaljeval, vsi mi v politiki, da se približuje konec vrvi za nas. Sprva sem še mislil, da vojaško sodišče hiti zaradi nas in zaradi javnosti, sedaj pa mislim, da bo proces končan pred dnevom vstaje slovenskega naroda, in da ima ta hitrost tudi drugačne konotacije.

26. julij 1988, ob 9. uri, Janez Stanovnik

Pogovor sem začel z vprašanjem, ali ve, kdaj bo izrečena sodba. Odgovoril je, da ne, da kolikor se že čudno sliši, da pa je res, da ne vedo nič več kot mi. Potem je kar neposredno omenil izjavo Francija Zavrila s srečanja v Mostecu, ki je dejal, da je jezik le eno od vprašanj, le ena od kršitev v postopku, da pa njega bolj

skrbijo druge. To je res, je rekel, vendarle pa morate vedeti, da je to za nas ključno vprašanje in tudi sicer se mi zdi, da lahko tudi vi z vašimi zahtevami na tem vprašanju združite vse Slovence.

Da, sem rekel, res je. Odkar je vojaško sodišče objavilo, da posluje v srbohrvaškem jeziku, je iritiranost ljudi s tem dejstvom postala ključna točka njihove aktivizacije in podpore Odboru. Toda, sem nadaljeval, sedaj se prvič pojavljajo ljudje, ki nosijo napise kot »Ven s Švedli«, v Škofji Loki se je pojavil ogromen napis »Odcepitev Slovenije!« itd. Reakcije so preskočile na nek drug, iracionalen, nivo. Tega se bojimo in zato smo tudi sami storili nekaj korakov za to, da bi se zadeva pomirila. Dal sem nekaj izjav za radio, TV, v tem smislu.

To, kar mi pravite, me hrabri, je rekel. Hrabri me, da se tako jasno zavedate vse odgovornosti. Toda razumeti morate, da je za slovensko politiko uporaba slovenskega jezika točka, s katere ni umika in ne povratka. Ko sem poslušal prenos vašega mitinga z Mosteca, sem si mislil, no, sedaj se pa moj mladi prijatelj dobro zaveda odgovornosti, ki jo ima, in ki je fantastična. Moram vam reči, da me je drug dan poklical Dizdarevič in mi čestital za Mostec rekoč, da pa je vendarle bilo rečeno na predsedstvu CK ZKJ, da naj se od dnevih vstaje ne dela velikih zborovanj. Ko sem se mu zahvalil, in mu razložil, da s tem nimam nič, da ste to vi organizirali, je bilo mučno.

Potem sem šel na nekatere informacije, ki smo jih mi imeli o poteku same glavne obravnave. Rekel sem, da vemo, da Borštner govori o tem, da je fotokopiji želel dati politikum, predvsem Kučanu, in da sodišče vse to z velikim zadovoljstvom in skrbno beleži in tudi ves čas provocira v to smer. Dejal sem, da je vprašanje o stenoogramu Kučanovega govora neprestano v zraku, neprestano se ponavlja. Molče me je poslušal. Videl sem, da komaj čaka, da mi bo lahko odgovoril.

Rekel je, da ve, da je bil Borštner šifrant, 7 let sem bil šef Kardeljevega kabineta, je dejal, in točno vem, kaj pomeni biti šifrant, še bolj pa vem, kaj pomeni, če kot tak v vojski izstopiš iz partije. Moraš biti sumljiv in neprestano predmet varnostnih služb. Ne piva ne moreš popiti brez nadzora, ne ljubezenskega pisma ne moreš napisati, ne da bi ti ga ne prebrali. Zato sem prepričan, da gre za konstrukt, za provokacijo. To, kar je Višnjič govoril marca Ertlu, to kaže, da imajo oni sposobnosti analitičnega razmišljanja. To, kar se dogaja na Roški, so oni predvideli. Edino vprašanje je, ali je to Borštner počenjal vede, ali pa je nasledel tej provokaciji. Strinjala sva se. Tega ni bilo potrebno izgovoriti, saj je pogovor med nama potekal tako, kar se sicer ne da opisati, da je to že nekaj časa jasno obema. Toda to je najbolj boleča točka, ko vendarle veš, da je vse skupaj konstrukt, pa le ne moreš storiti nič. Grozljiv občutek nemoči.

Potem sem mi rekel nekaj, kar nisem še nikomur doslej od politikov, Dobro, sem dejal, Vi vendarle poznate ozadje, Ali ni načina, da to direktno uporabite v vaših pogovorih, da nastopite odprto. Jasno je, da je v ozadju napad na politiko, na Kučana itd.?

Ne, je rekel. Dvakrat smo poskušali, vendar brezuspešno. Z Dizdarevičem in Kadjevičem. Dizdarevič je »potreko«. Kadarkoli govoriva: prideva do točke, ko mi on pravi, da jaz podpiram veleizdajo. On me tika, jaz ga vikam, že to pove dovolj o njem. On preprosto nekaterih stvari ne razume. Zadnjič sem rekel Kučanu, da si Raif verjetno misli, da če je on lahko postal Turek, da lahko tudi jaz postanem recimo Srb. Kadjevič je skrajno racionalen človek, vojak brez emocij. On je, ponavljam – je, zelo cenil Kučana. Sedaj ga ne več, ker očitno misli, da je Kučan izdal neko prijateljsko lojalnost. Kakor stvari poznam, vidim, da vojska ne odstopa. Naredil sem test z amandmaji na ustavo. V amandmaju o financiranju JLA se pravzaprav govori o državi v državi, o vojaški diktaturi, ki je niti ni treba oznaniti. Jaz sem predlagal, da sicer zagotovimo popolno finančno varnost te ustanove, vendar ne po principih, ki so predvideni v tem amandmaju. Končno je res, da v zadnjih dveh letih JLA ni imela nobenih težav s financiranjem in je tudi to govorilo mojemu predlogu v prid. Niso pristali, hočem reči, da jim ne gre za finance, ampak za principe. Nobenih indicij ni, ki

bi kazali, da vojska popušča, tudi ne kaže, da bi oni mislili, da si zaradi sodnega postopka zapravljajo ugled. Problem je torej v tem, je nadaljeval, da se mi nimamo s kom pogovarjati, nimamo sogovornika. Ko smo včeraj na predsedstvu sprejeli stališče o uporabi slovenskega jezika pred vojaškim sodiščem, se je naša debata ustavila ravno na točki, ko smo ugotovili, da pravzaprav ni nikogar v tej Jugoslaviji, ki bi mu to naše stališče sporočili.

Da, sem povzel, razmere so resda grozljive. Medtem, ko je govoril, sem razmišljal o tem paradoksu nad paradoksi, o tem, da v državi sredi Evrope, med ljudmi, ki morajo po definiciji veljati za ljudi, ki sklepajo kompromise, ki se civilizirano obnašajo, med politiki, ni nikogar, s katerim bi se lahko pogovarjal. To dejstvo, to in nič drugega, je dovolj, da se začne prelivati kri. Grozljivo. Zanima me slovenska politika, sem rekel. Naši vtisi o razlikah med vami so operti na nekatere izkušnje in evidentno različno obnašanje v tem primeru. Celotna stvar se je vendarle morala začeti z nekom v Sloveniji, sem ga vprašal.

Zaupam Kučanu, brezmejno, s Smoletom sva odraščala, najina oče sta bila odvetnika, Smole včasih kaj popije, zgubi živce, prenapljen je, toda zaupam mu, enako Šinigoju, ki ne stori nič, ne da bi se posvetovala in narobe, je dejal. Potrč pa dela na drugih koordinatah in to se na naših sejah pozna.

Ni mogel biti bolj jasn, zato seveda nisem vztrajal naprej na tem pogovoru. Razvoj se počasi, toda vztrajno in z veliko gotovostjo približuje točki, ko bo vse to moralo priti na dan. Rekel sem mu, da bomo mi seveda vztrajali, da sem sicer pesimist glede na možnost neposrednega vplivanja na izhod tega procesa, da pa bomo vztrajali. Omenil sem, da pričakujemo, da bodo Borštnerju prisodili prek pet let, če upoštevamo mnenje tožila, da naj se proti njemu pripora ne odpravi, da bo Tasič, glede na to, da je v preiskavi najbolj sodeloval, dobil najmanj (Stanovnik prikimava), za Zavrila in Janšo pa... Sedaj bomo zahtevali, da vi, predsedstvo, date izjavo o dokumentu, vrtali bomo naprej v sam začetek, v delo naše policije.

Kar zadeva kazni, je dejal, ne morem nič reči, jasno pa mi je, da startajo na Mladino in po moje ne toliko na Janeza Janšo. Tudi če jih bodo spustili, pa kaže, da bodo poskrbeli, da bo do pravnomočnosti poteklo čimmanj časa. Omenili ste policijo. To je osir, ki bolj kot vanj dresaš, več vprašanj se ti postavlja o ustavnosti njenega delovanja. To posebej velja za UDBO, ki je zvezna ustanova in tu so stvari še nerazjasnjene. To so posebna vprašanja. Kot šef Kardeljevega kabineta sem imel šestkrat priložnost videti, kako se je Kardelj otepal pogovorov z Rankovičem, kako je ta vprašanja urejal prek mene in mojih odnosov s Čedom.

Jasno nam je, da gre za skrajno nevarne odnose, za stvari, ki niso lahke. Toda ne gre drugače, moramo siliti dalje, sem rekel.

Da, je rekel. Proces destalinizacije mora iti naprej in kar zadeva mene, vas polno podpiram. Mi gremo sedaj s prodajo protokolarnih objektov v Sloveniji. Ko boste videli vse te vile, lovske kočice itd. bo jasno vam in ljudem, kaj je storila tista ikona, ki jo sedaj nosijo pred seboj. Ikona nas je v vse to spravila.

Nekaj bi vam rad še povedal, preden končava, sem rekel. Prosim vas, da tega ne razumete kot vprašanja lojalnosti, gre preprosto za politično oceno. Mislim namreč, da so taki naši pogovori na eni strani in naše uradno obračanje na vas, še potrebni. Ni še čas niti niso take razmere, da bi zadeva preskočila v neko klasično razmerje politika-opozicija. Torej, dialog da, pritisk z naše strani tudi. Gre za vprašanja, ki preprosto zahtevajo naše sodelovanje.

Strinjam se z vami, je dejal, vendarle pa bi vam rad tudi povedal, da če boste ugotovili, da se v tem usodnem času za slovenski narod z menoj ne morete več pogovarjati, da morate priti meni, storite to, prosim, po svoji vesti. Toliko vas že poznam, da bom vedel, zakaj tako delate. Odkrito vam povem, da ne vem, koliko časa bomo še zdržali, ne znam vam povedati, kako se bodo stvari obrnile, vem tudi, da je meja med kvinsinstvom in odporom zelo tanka. Zagotovim pa vam lahko, da se vsega tega zavedamo, da smo vprašanje jezika postavili kot točko demisije. Sedaj gredo

stvari lahko samo še navzdol. Poglejte, kako se stvari spreminjajo. Ko je bila vaša delegacija zadnjič pri meni, sem precej ostro zavrnil vašo tezo o ogroženosti slovenske suverenosti. Ni se mi še zgodilo v življenju, da bi moral takorekoč čez noč skočiti sam sebi v usta. Drug dan sem moral dati izjavo o slovenskem jeziku, ki je prav to, vprašanje slovenske suverenosti in državnosti. Sedaj gre res za to.

Približuje se konec procesa. Zadnjič ste izjavili, da boste proces po pravomočnosti analizirali in da boste po tem storili nadaljnje korake. Kaj ste imeli v mislih? Vedeti morate, sem dejal, da je splošno mnenje, da slovenska politika še zdaleč ni storila vsega, kar bi lahko.

Vem, je rekel. Ne vem, kaj bomo konkretno storili. Mi vsi, midva tudi, smo v veliki reki, ki nas nosi in ne vpraša za smer. Lahko, da bomo do konca prišli skupaj, lahko, da bomo končali vsak na svojem bregu, lahko, tudi to ne izključujem, da bomo mi kaj hitro morali oditi. Ne vem. Vem pa, o tem mi pravijo mnogi moji prijatelji širom po Sloveniji, da prevladuje splošno prepričanje, da smo storili premalo. Toda zadeva vendarle še ni končana, na nek način se šele začinja.

8. avgust ob 10. uri, Janez Stanovnik

Na začetku sem mu rekel, da sem prišel zaradi našega vprašanja. Oba veva, kaj je v dokumentu, jaz sem bil priča. Omerza, Korsika ravno tako, preiskovalni sodnik je sam v začetku preiskave v odločbi neprevidezno označil dokument. Mi smo na podlagi našega vedenja prepričani, da je vojska prekoračila kompetence. Upanja v pravno rešitev nimamo. Zato vas obveščam, da je Odbor pripravljen na kompromis ob aboliciji, ki bi jo sprejelo predsedstvo države. V tem primeru bi mi javno oznanili zaupanje v politiko in vojsko. Vedeti morate, da smo mi pripravljene na marsikaj, končno je možno, da obtoženi sami kaznivno dejanje, ki jim ga sedaj očitajo, tudi res storijo in javno oznanijo vsebino fotokopije. Poleg tega bomo tudi mi pri naših odločitvah vagali med tem, da bomo v primeru pravomočnosti obsodbe naslednji na vrsti mi, tudi dobesedno mi, pa še Slovenija kot taka.

Na začetku je rekel, da me je hotel že poklicati, mene ali pa M. Krivica, ki mu je pisal pismo v zvezi z abolicijo. Rad bi vam povedal svoje mnenje o celotnem konstrukt. Prvič, mislim, da ves potek, obisk Višnjiča pri Ertlu, potem njegov sestanek s Kučanom in Dolancem, govorjenje o aretacijah, demonstracijah itd. potrjuje tezo, da je šlo za pripravo puča. Kar se je zgodilo po tem, je to domnevo tudi potrdilo. Sam zelo dobro vem, kaj pomeni biti šifrant, izstopiti iz ZK na takem položaju in javno objaviti razloge, obenem pa ostati na istem delovnem mestu.

Točka na kateri se midva razhajava je, da jaz mislim, da je sedanji proces člen za nekaj veliko večjega, za totalno podreditev Slovenije. V tem smislu vam moram reči, je nadaljeval Stanovnik, da močno sumim v verodostojnost dokumenta.

Sobota, 27. avgust, ob 16., Tivoli, Stanovnik

Na začetku sem konstatiral, da je včeraj bila seja predsedstva in da me zanima, kako se je iztekla.

Rekel je, da sem mu že jaz dal vedeti, da so v Odboru različna mnenja, pluralizem itd., da pa moram vedeti, da je med njimi različnost še toliko večja. Ker sem ga vprašal, kaj misli torej slovenska politika, sem se korigiral in rekel, da mi je jasno, da slovenska politika ni neka stalnica. Točno to, je dejal. Rekel je, da nas odgovor ne bo zadovoljil. On, Pleterski in Školč so se zavzemali, da se dokument objavi, to pa je bilo odločno zavrnjeno. Potem sem mu rekel, da mi vemo, da je sporni dokument samo eden od tistih, ki nekaj pomenijo, da pa imamo materialne dokaze, ki so veliko hujši. Kar imamo je Watergate, sem rekel. On je odvrnil, več kot to. Potem sem rekel, da mi mislimo, da cela stvar prihaja v fazo, ko bomo morali našo dejavnost bolj operativno koordinirati. Zahvalil se mi je za to, da sem jaz potegnil to konstatcijo, s katero se

absolutno strinja. Rekel sem mu, da bomo to lahko delali samo tako, da bomo vedeli, kaj pomeni sedaj ta njihova politika neodgovora na naš odgovor, oz. kaj on misli, kako vidi nadaljevanje glede na njegovo konstatcijo, da ne bomo zadovoljni z odgovorom. Da ga torej sprašujem o njihovem pogledu na problem in o tem, kaj mislijo storiti, torej on in liberalci. Rekel je, da se mu to zdi zelo fer in da to sprejema. Nato sem podal našo sliko videnja razmer v slovenski politiki (triada: torej Kučan, Stanovnik na eni, Popit, Marinc, Potrč in stara garda skupaj s Kraigherjem, Šentjurčev, Mačkom na drugi strani, neke vmes, zdaj tu zdaj tam pa ostali, Ribičič itd.).

Rekel je, da neupravičeno preveč potenciramo Kraigherja, ker nima take operativne vrednosti. Govoril je, dobesedno, o dveh frakcijah. Ena: Dolanc, Marinc, Potrč, tu poleg se občasno znajde Fabinc, kar je njega presenetilo, mene pa, to sem mu rekel, ne. Pleterski je tu pošten človek, pravi, vendar včasih nerazumljivo radikalen, v konzervativnem smislu. Druga frakcija: Kučan, Stanovnik in konec. Popit je v samem začetku zadeve napadel Kučana. Kučan se boji, da utegne biti ravno Jokl naš Bilak. Edino on je v poziciji, pravi Stanovnik, da lahko skoči Kučanu v hrbet. Vse, kar se dogaja, se vrti v teh relacijah. Neposredno vodi zadeve v Sloveniji Marinc. Stanovnik je rekel, da so seje mučne, da konflikti prihajajo do točke, ko se mora on postaviti v bran kulturnemu dialogu. Njegova (in Kučanova) mimogrede, rekel mi je, da moram vedeti, da je to, da se pogovarjam z njim ravno tako, kot bi se pogovarjal s Kučanom) politika je, da sedaj to »družino« še drži skupaj. Misli, da ni še čas in da sploh ni v poziciji, da bi karkoli naredil, kar bi se dalo tretirati kot njegovo iniciativo. Kar zadeva dokument, je rekel, da so oni vagali, kaj pomenijo variante odgovora. Da ni protustaven ne morejo reči, če pa rečejo, da je, potem pa se morajo sprijazniti s posledicami tega odgovora.

Tem posledicam zaenkrat Kučan ne more biti kos, je rekel. Je pod blaznim pritiskom jugoslovanskih in slovenskih krogov zaradi tega, ker je oznanil potek zvezne seje predsedstva in povedal vsebino magnetograma. Vojska atakira tudi na Stanovnika in sicer tako, da mu očita, da je bil v času preiskave zainteresiran, da se ta pospeši, ko pa je prišlo do procesa, da je delal, da bi ta čimdalje tekel (?). On pravi, da vsakemu racionalno razmišljujočemu človeku ta vojaška logika ni jasna, ampak vendar.

Vojska ni rekla zadnje besede, je rekel. Sedaj gre ves pritisk na slovensko politiko v smeri, da oni namenoma govorijo, politika namreč, pozor, da JLA nima vsejugoslovanski karakter, da pripravljajo teren za republiške armade in da je to začetek gibanja za slovensko odcepitve. Ta vrsta argumentacije se je sedaj začela uporabljati na njihovih medsebojnih sejah povsem odprto. On misli, da, prvič, bodo kazni na drugi stopnji povišane, drugič, da se bo skušalo eskalirati proces v smer, da so obtoženi spravili dokument čez mejo. Vprašal sem ga ali to ve, ali pa samo predvideva. Rekel je, da samo predvideva, da tako govori javna argumentacija proti njim. Jaz sem nato v pogovoru, kjer sva govorila o prihodnjih akcijah, rekel, da mi veliko stavimo na mednarodno javnost, na kar je on odgovoril, da zelo, zelo pravilno.

V nekem trenutku sem ga vprašal, če je videl video posnetke s sojenja in zaslišanj. Odgovoril je, da ne. Potem sem rekel, da Marinc to ima. Rekel je, da to prvič sliši in da ga moram razumeti, da on sploh ni v poziciji, da ga sedaj vpraša ali to ima. Marinc pa to recimo lahko njega. Rekel sem, da vemo, da ga strokovna služba predsedstva bojkotira. On je odvrnil, da je predvsem zelo slaba, ni pa zanikal, naker sem jaz rekel, da kakorkoli se paradoksalno sliši, da pa bo morda lahko okreplil svojo pozicijo z Nevenom Borakom, ki prihaja k njemu, ki ga poznam in cenim. Zahvalil se je in rekel, da ga moje mnenje ohrabljuje, da pa kakorkoli zgleda paradoksalno, je to resnica o njegovem položaju predsednika.

Potem sva govorila o shodu Srbov in Črnogorcev in je rekel, da se ga bojijo. Tu imamo 30000 Albancev je dejal, ali mislite, da jih bodo že samo ti mirno gledali. Odgovoril sem, da mi je jasna zagata, da pa vemo, da so zadaj vojaški obveščevalci, da vemo zakaj Titograd,

Vojvodina, in da pričakujemo, da je na vrsti Zagreb. Potrčil je. Vprašal sem ga, kaj je s Hrvati. Odmahnil je z roko in rekel, da se v tem, kar oni danes pomenijo, vidi prihodnost Slovenije. Oni, je rekel, nimajo jaje. To gre tako daleč, da ga Vrhovec na seji predsedstva javno močno napade, potem pa, ko stopita skozi vrata, dobesedno, ga prime za roki in reče, Janez, prosim te, zdržite!

Po tem sem rekel, kako ocenjuje naš namen, da bomo sedaj startali na Ertlu. Že prej sva imela daljšo debato o tem najinem sodelovanju, kjer sem ga jaz formuliral tako, da je jasno, da vsak govori na podlagi svojih interesov pri zadevi, da se ne skušava postavljati v vlogo drugega. On je pred odgovorom izrecno rekel, da prosi, da se pri postopanju proti Ertlu ravnamo na podlagi lastnih stališč in razmišljanj. Misli pa, da smo dosedaj naredili ogromno dobrega z našim načelnim stališčem do policije in tudi z razmejevanjem v njej. Rekel je, da smo čeli plejadi policajev omogočili, da se lahko deklarirajo kot Slovenci. Sedaj so jim lojalni ljudje, za katere si prej sploh misliti ni bilo mogoče. Skoraj dobesedno je rekel, da imajo na svoji strani velik in tudi pomemben del policije. Rekel je, da so obstajala trenja že prej, v policiji, da je nekaj ljudi od tam obvestilo liberalce, da se nekaj pripravlja že precej pred tem, da je DV sodelovala s KOSOM že prej, da pa je do definitivnega razkola v slovenski policiji prišlo sedaj po aretacijah. To on ocenjuje kot fantastično. Kar zadeva Ertla je rekel, da moramo upoštevati poleg dejstva, ki ga je navedel, tudi to, kaj dobimo s tem, da ga odstrelimo. Jasno je dal vedeti, da Ertl sicer ni njihov, da pa je vprašanje, je rekel, kdo ga bo zamenjal. Na to sem mu odgovoril, da mi je jasno, da niso dovolj močni, da bi lahko nastavili novega. Rekel pa je, da bi bilo dobro sestaviti urnik, kako je cela zadeva potekala in ga primerjati z javnimi policijskimi izjavami.

Vprašal sem ga, ali on vidi kakšno možnost, da okrepi svojo in s tem liberalne pozicije. Rekel sem mu, da nam je jasno, da je zgornji domet sedanje situacije obramba liberalcev. Kučana. Odgovoril je, da ne, da ne vidi nobenih variant. Bolj pa da ga skrbi, da bo moral zaradi razmerja sil priti v pozicijo, ko bo zgledalo, da se tudi naše sodelovanje končuje in da bomo po naravi stvari mi udarili po njih. Rekel sem, da je meni to jasno in kar je povedal o odgovoru na naše vprašanje o dokumentu govori o tem, da je prvi tak trenutek tu. Rekel je, da ga bomo na podlagi odgovora mi lahko dobesedno sesekljali. Rekel sem, da, vas in Marinc. On pa je rekel, da njega in ne Marinc. kajti Stanovnik je dobil dokument v analizo, on je predsednik in Marinc bo lahko vsak trenutek rekel, je dejal Stanovnik, oprostite, toda jaz sem član predsedstva in ne njegov predsednik. Toda po drugi strani vam drugačnega odgovora jaz ne morem dati, je rekel, v predsedstvu sem osamljen.

Kdaj lahko pričakujemo odgovor, sem ga vprašal. V ponedeljek, je rekel. Je torej že napisan, sem ga vprašal. Da, je rekel, na seji, ki je trajala pet ur, smo se cufali za vejice, pregledajo ga le še pravniki in dobili ga boste. Šla sva proti centru in v podhodu sem mu rekel, kaj pa jutri na Hrdi. O, tudi to že veste, je rekel. Pogledal sem ga, on pa je rekel, da samo konstatira, da to že vem in pridal je, da to ni edini sestanek do ponedeljka. Vzpenjala sva se po stopnicah pred Moderno galerijo, ko se je neka ženska pred nama obrnila in naju fotografirala s kakšnih petih metrov, čeprav se je delala kot da slika Tivoli. No, sem mu rekel, sedaj sva pa tudi ovekovečena. Mislite, me je vprašujoče pogledal.

Ponedeljek, 5. septembra 1988, Janez Stanovnik, Janko Pleterski (preveri datum)

Pred sejo Odbora in še pred tem kolegija sem se najavil na obisk pri Stanovniku. Meni sem, da me bo pričakal sam, toda kot kaže, je konec z najinimi pogovori na štiri oči. Že ko sem vstopal, mi je, nekako opravičujoče, dejal, da tudi tokrat ni sam. Preden sem vstopil, sta iz njegove sobe izstopila Briški in Šinigoj. Briški je stopil k meni, čeprav se mi je zdelo, da se je na

začetku nekako kiso nasmehnil in kakor da je hotel kar oditi. Rokovala sva se, nato pa je dejal: »Kako?« Saj vidite, sem mu odvnil, slabo. Da, je rekel, vsi skupaj se moramo potruditi, da ne bo tako.

Pri Stanovniku sem začel govoriti jaz. Normalno, zaprosil sem za sprejem. Rekel sem, nekako z nasmehom, da smo si prek vikenda zamenjali nekaj pogledov na zadevo. Skomignil je z rameni, češ... Dejal sem, da nas je prvi odgovor predsedstva vsekakor zelo presenetil, kajti na nek način ne pove prav nič. Drugi odgovor je jasnejši in pozdravljamo pripravljenost predsedstva, da vsaj po končanem procesu da svojo oceno dokumenta in celotnega procesa. Obenem sem mu rekel, da se mi zdi njihova druga konstatacija o tem, da mi vsiljujemo javnosti svoje poglede in da silimo predsedstvo v konflikt, ki ne koristi Sloveniji in tudi ne obtoženim, nesprejemljiva, hkrati pa tudi povsem nerazumljiva.

Veseli me, je rekel, da vidite v drugem odgovoru možnost za nadaljnje pogovarjanje. Ko sem prebral vaš prvi odgovor na naš odgovor, sem bil močno razžalosten, moji kolegi pa so bili zelo globoko prizadeti. Upoštevati morate, da se danes nahajamo v enem najtežjih trenutkov za slovenski narod, da imamo mi nekaj informacij, ki jih zaradi razumljivih razlogov ne moremo posredovati javnosti.

Celotna Slovenija je na dlani, budno opazovana, je rekel Pleterski. Že zadnjič ste mi rekli, da niste za revolucionarne spremembe. Tudi mi mislimo, da moramo zlagoma nadaljevati proces demokratizacije, to je najvažnejše. Obstaja oaza podatkov, ki so tajne narave in ki jih vam ne moremo zaupati. Razumljivo.

Vaš prvi odgovor je bil tak, da je ta oaza zelo velika. Vi želite od nas bianco zaupanje. Kaj pričakujete. Ne pogovarjate se zgolj z menoj, s kolegijem. Odborom, ampak s slovensko javnostjo. Prvi odgovor je bila zato razumljivo deležen velikih kritik. Nam, to lahko rečem s polno odgovornostjo, ni za to, da bi se s slovensko politiko prepirali. Toda vi od nas zahtevate, da pozabimo na hipotezo, hipotezo dolgo petdeset let, ki pravi, da slovenska politika v odločilnih trenutkih nikoli ni bila kos zgodovinskim nalogom.

Stanovnik: Odločili se boste, kot vedno, sami. Rečem vam le, da boste danes zvečer sprejemali najbolj važno odločitev za prihodnost slovenskega naroda. Od tega bo veliko odvisno.

Ce vas prav razumem, sem rekel, se ni kaj več pogovarjati. Ne, je takoj reagiral Stanovnik, današnji pogovor je tudi zato, da boste vedeli, da se želimo še pogovarjati.

Petek, 9. septembra 1988 ob 16. uri, nadškof Alojzij Šuštar, dr. Anton Stres.

Marko je prek dr. Stresa uredil razgovor z nadškofom. Sprejel nas je v veliki sprejemnici. Sam je dejal, da zaradi posebnih razlogov in pomenljivo gestikuliral, češ, da zaradi prisluskovalnih naprav. V začetku sem mu na kratko pojasnil sedanje stanje pri celotni zadevi. Javno sem mu rekel, da sedaj vemo, da se prek štirih hrbtov želi urejati nekatere druge stvari in odnose. Posebej pozorno sem mu orisal naše odnose z oblastjo, pri čemer sem izpostavil načeli javnosti in zakonitosti v našem delu. Rekel sem mu, da nimamo nobenih prevratniških namenov, da posebej pazimo in skrbno pretehtamo vsako besedo, ki jo izrečemo. Menimo, sem mu rekel, da je potrebno skrbno varovati tudi odnos z oblastjo, ki smo ga dosegli v teh nekaj mesecih. Prav tako menimo, da je potrebno podpirati tisto strujo v slovenski politiki, ki je sicer zelo šibka, je pa vanjo potrebno polagati upanje, demokrati - liberali. Nato sem mu malo obširneje pojasnil naše izkušnje z obiski v tujini, še posebej zadnji obisk v Avstriji. Zdelo se mi je potrebno, da posebej poudarim izjemno zanimanje mednarodne javnosti za naš pluralizem v Odboru in za dosežek v smislu, da se enakopravno pogovarjamo z oblastjo. Rekel sem, da je v tujini to marsikomu težko razložiti, kajti tudi sami smo v teh dveh mesecih dosegli izjemen napredek, ki marsikomu izmed nas ni povsem jasen. Pojasnil sem mu tudi, da se mednarodni javnosti zdi pomembno, da so naši simpatizerji tudi

pripadniki drugih narodov in narodnosti. Zahvalil sem se mu za njegov prispevek in za prispevek slovenske Cerkve pri našem gibanju z besedami, da smo prepričani, da je bila njegova beseda v začetku odločilna za mnoge ljudi, da so se nam pridružili.

Zbrano me je poslušal. Odgovoril je, da je bil v zadnjem času veliko zdoma, da pa kljub temu zelo pazljivo spremlja našo dejavnost, ki jo povsem podpira. V tujini, kjer je večidel preživel poletje, vlada izjemno zanimanje za Slovenijo, ki jo sedaj tudi mednarodna javnost pozna po imenu. Sam je po svojih močeh, predvsem v Nemčiji, spremljal našo dejavnost in informiral kolege. Naše delo da zelo ceni in meni, da vseskozi ravnamo pravilno. Dejal je, da mora tudi on vsako svojo odločitev skrbno pretehtati. Samo njegov odgovor na Mladino vprašanje, če je imel kaj težav zaradi tega, ker je govoril franciskanom, in ko je odgovoril, da nekaj malega telefoniranja, je v Evropi zaokrožil spremenjen, češ, da ga napadajo zaradi tega, ker se zavzema za človekove pravice. Zaradi tega mora skrbno odmeriti, kot mi, je dejal, vsako besedo. Stres je v tistem trenutku vprašal ali menimo, da utegne intervencija Cerkve bolj škodovati kot pa koristiti Odboru?

Proti takim interpretacijam se seveda nikoli ni moč povsem uspešno boriti, sem rekel, toda v zadevi, ki nas drži, gre za nekaj drugega. Gre za človekove pravice in v okviru ciljev, ki si jih je zastavil Odbor, ne more in nima pravice nihče nikogar odvrniti od tega, da pomaga po svojih močeh. Mi delamo na najbolj splošnem nivoju, ki je v tem primeru tudi najbolj konkreten.

Jaz se držim načel, ko vam pomagam v tem primeru, je dejal nadškof. Najprej gre za človeka, in ko gre zanj, sem dolžan in upravičen posredovati. Potem gre za človekove pravice, za take, kot jih je opredelila listina združenih narodov. Nato gre tudi za evangelij. V naslednjih dneh bom obiskal najprej Rim, nato pa Švico in prepričan sem, da bom lahko kaj koristnega storil za vas.

Janez se mu je nato zahvalil za vse kar je storil zanje v zaporu. Rekel je, da je seveda šlo za druge stvari, da pa je on to občutil na lastni koži. Marko je rekel, da je bila njegova intervencija pomembna tudi duhovno, za vernike, za Cerkev.

15. september 1988, ob 11. uri, Janez Stanovnik

Takoj na začetku je dejal, da sva danes sama, ker mi zaupa. Ni nobenega razloga, da bi imela še koga zve, ker se ve, kako se pogovarjamo, da nimava nič skrivati. Prosi me, da ne citiram njega s teh pogovorov, da pa vem, če se mu kaj zgodi, kaj se pogovarjamo in zakaj. Zadižje, ko sva se sprehajala v Tivoliju, ste mi na koncu, ko sva se vzpenjala proti Moderni galeriji, rekel, no, sedaj naju bodo pa še slikali in so naju res. Ko sem se zagovarjal, sem rekel, da sva se dobila sredi belega dne in med ljudmi, da se torej nisva skrivala. Tudi tu gre vse čez protokol in nič ne skrivam. Ob polnoči sem prišel iz Beograda. Nisem še uredil svoje glave. Reči vam moram, da se stvari skrajno zaostrojujejo. Sedaj niste več vi problem, direktno pravijo, vi, slovenska politika, kot pravite vi, ste kuhinja. Mi da smo zadaj za vsem. Meni očitajo, da sem pospeševal preiskavo zato, da ne bi prišli do novih pomembnih dejstev, da pa potem glavne obravnave nisem želel pospeševati, ker da mi je bilo v interesu, da se vi na Roški čimdalje zbirate. Tudi, ko sem vas javno sprejel in izrazil občudovanje za vaš pogum, da ste umirili situacijo na Roški, se danes interpretira povsem drugače. Napadajo nas z najhujšimi obtožbami. Vi točno veste, kaj sva se midva pogovarjala, ravnali ste vedno po lastni vesti in da je stvar prišla do tu, gre zahvaliti vašemu modremu vodstvu.

Ce vas prav razumem, sem rekel, so s temi podatki operirali na seji v Beogradu, s fotografijami najinega srečanja.

Da, je rekel, čeprav sem prepričan, da jim tega ni dala naša policija.

26. 9. je razpisana glavna obravnava na drugi stopnji v Beogradu, sem rekel. Za nas je to death line, to je za nas datum, ki je ključen za usodo štirih ljudi. Mi smo

ugotovili, da so oni razpisali obravnavo takoj, ko so mogli, namreč prej kot 25. 9. je niso mogli. Janša je vabilo zavrnili, ker je bilo izstavljeno v cirilici. Jasno nam je, kaj to pomeni v oziru ustavnih sprememb in cele jugoslovanske situacije. V tem času, odkar se nisva videla, smo dobili prav vse informacije o tem, kako je zadeva potekala v Sloveniji, vprašanje Ertla, vmešano-sti ljubljanske policije itd. Vemo, kako je z akcijo KOS-a od 1982 dalje. Vse je dokumentirano. Če gremo s tem ven, je to totalen spopad, toda drugih zagotovil ni.

Vi ste mi zadnjič rekli, ko je bila glavna obravnava končana, da je preiskovalni postopek potekal v glavnem okoli vprašanj slovenske politike. To je bilo za ves svet natisnjeno tudi, ko je bila objavljena sodba. Sedaj se gre na to odprto, ne le prek procesa. Sam se zelo bojim, da utegne biti obtožnica razširjena, na eni strani gre sedaj za štiri ljudi, na drugi strani pa bi se lahko razširila na mednarodne zveze in to, da je šel dokument čez mejo. Nisem imel časa, da bi se od večeraj, ko smo na sejah predsedstva govorili o teh stvareh, konsultiral pravnika, da mi pove ali lahko drugostopenjsko sodišče zadevo že razširi ali jo mora vrniti nazaj na prvo stopnjo. Kajti sedaj je že vprašanje eksekucije. Zvezno predsedstvo sem seznanil z Vidmarjevim stališčem, da nobena sodba izrečena v srbohrvaškem jeziku ne more biti izvršena v Sloveniji, ker je protizakonita in sedaj se bojim, da utegnejo s tem, ko bo vrhovno vojaško sodišče dalo končno sodbo o pravomočnosti, tudi eksekucijo, kajti sodba bo v Beogradu srbohrvaška, izpeljati zunaj. Moram pa reči, da prvič slišim za ta datum, 26. 9. Nisem vedel.

Mislim, da ne morejo, sem dejal. Če gre za nove elemente kazniviga dejanja, mora vrniti stvar na prvo stopnjo, izvršitev kazni pa mora biti po kraju prebivanja, v isti republiki.

Ni mi jasno, sem dejal, kako lahko tako govorite, dobro razumem vašo zaskrbljenost, toda saj gre za kompetence slovenske politike ali se ni moč braniti z svojimi kompetencami, pristojnostmi, pravicami. Ali ne morete storiti nič za lašten položaj, saj obstaja točka, kjer je nekaj pač potrebno vzeti nase? Ali ni točke, da rečem tako grobo, da bi lahko barantali.

Da se razumeva, je rekel S., mislim, da se kljub globalnemu spopadu nekaj le dogaja. Ne da bi se formalno zgodilo, toda Srbi so nas začeli podpirati zaradi zadeve same. Tudi oni imajo en odbor, nezadovoljstvo ljudi in zato pravijo, poglejmo vzroke, dejanske vzroke itd. Simpatije Ljubliča. Gračanina so očitne. To je dobro za nas, čeprav nič ne pomeni.

Kaj tu ni pakta Milošević - vojska, sem ga vprašal.

Kje pa, nasprotje, spodbujano z obeh strani. Vojaška ocena je, da ni več jugoslovanskega vodstva, da ni več jugoslovanske partije, da ni več ekonomije, da je totalni partikularizem na vseh ravneh in da edino še oni držijo jugoslavijo skupaj. Jaz sem jim odgovoril, da če YU drži skupaj samo še orožje, potem to ni več YU. Potem se je pa usulo neme. Hrvati totalno podpirajo Kadijeve, oni, s katerimi smo v najboljših odnosih, Srbi pa, s katerimi smo si povsem narazen, pa nas sedaj branijo. Vojska nikakor ne popušta. Na seji večeraj je Dragošavac sam prišel na idejo abolicije in predlagal vojski, da sedaj, ko je še čas, elegantno rešijo to vprašanje procesa, vendar mislim, da brezuspešno. Midva z Milanom sva tudi natančno preštudirala to Krivično idejo, a mislim, da nismo v nikakršnem položaju, da bi sedaj barantali. Smo na zatožni klopi. Kar zadeva naše zadnje dopisovanje, je rekel, bi vam rad rekel, da sem mislil, da boste razumeli. Vojska je ocenila naš drug odgovor kot največji napad nanjo po vojni, da si nek zakonit organ upa izreči javne pomisleke o njenem delu, o dokumentu, ki je v njeni pristojnosti. Mi v spopad z njo, in prepričan sem, da bi to bil totalen spopad, ne gremo zdaj. Mi smo tudi večeraj v Beogradu rekli, da se pravice, da damo sodbo o dokumentu, ne odrekamo, da pa bomo počakali konec sojenja. Vi nas s svojo zahtevo pred skupščino potiskate v ta spopad, mene, vse predsedstvo. Končna konvencija, glede na to, da ocenjujem, da imate ta trenutek kakšnih 60-80 % prebivalstva in temu ustrezno strukturo v skupščini za seboj, je naš odstop. Kaj pa potem?

Ne glede na proces ste dolžni soditi dokument že na sebi. Razloge za konflikt, v katerega da vas mi potiskamo, javno niste navedli, še več, postavili ste pod vprašaj naše kompetence, ko ste rekli, da delujete proti interesom obtožencev. Očitek radikalizma zato vračam in mislim, da smo oboji prispevali k temu konfliktu. Odgovornost ni samo naša.

Da, je rekel, sprejemam to vaše stališče, oboji smo odšli s krvavim nosom.

Sicer pa, sem rekel, če bo 26. 9. obravnava, potem je 28. 9. skupščina, konec procesa bo tu, vi boste morali skladno s stališči, da boste dali oceno po koncu procesa, govoriti. Ta čas se hitro bliža, sem mu rekel.

Da, je rekel. Mislim sem, da bo to šele 28., sedaj pa vidim, da bo že 26.

Mi vragom ali naj gremo sedaj v vprašanji okoli Ertla. Kar vemo, pomeni ne le odstop Ertla, pač pa tudi Šinigoja in Marinca, ki sta ga javno zaščitila, čeprav sta vedela, da laže v zvezi z Domadenikom in UJV Ljubljana.

Dobro, je rekel, toda kaj boste s tem dosegli?

Dobro vprašanje, toda kaj nam preostane, nobenih upov, garancij, nič, vse kar imamo, je javnost. Mi se striktno držimo naših štirih nalog in skladno s tem delamo. Evidentno je sicer, da vse informacije, ki zadnje dni prihajajo na pladnju, govorijo o slovenskem ozadju, o DV, politiki, nič več pa o vojski, KOS-u itd. To je zelo zanimivo, sem rekel.

Ne razumite me napak, ne želim vam ničesar sugerirati. Toda to se mi zdijo prava vprašanja, je rekel S.

Nato sem ga seznanil z Borštnerjevim stanjem, informiral sem ga o Lokarjevem stališču, VMA itd.

Rekel je, da je zelo slabo, da tega ni vedel prej, da se mu to zdi rešilna biljka, da pa je to prelepo, da bi bilo res. Na koncu me je prosil, da me lahko kadarkoli pokliče.

19. september 1988, ob 8. uri, Milan Kučan

Takoj, ko sva sedla in naročila kavo, sem mu prek mize potisnil sporočilo št. 52 in ga prosil, če ga prebere. Pazljivo je bral stran za stranjo, enkrat je, ko je prišel do mitinga v Mostecu, komentiral, da se naše številke višajo tako kot za mitinge v Srbiji, jaz pa sem rekel, da uporabljamo Jerkičeve podatke. Ko je končal z branjem, je globoko zavzdihnil, mi vrnil papirje in rekel: »Dobro, in kaj sedaj?«

Ja, sem mu rekel, saj vidiš kaj.

Ta delitev med nami, med politikoi, ki jo imate na koncu, ne drži, je rekel. Objektivno sicer zgleda, kot da sta Marinc in Dolanc tista v Sloveniji, ki sta na drugih pozicijah. Tudi v Beogradu že igrajo na to karto Marinčeve užaljenosti. Toda preslabo ga poznajo, on nam ne bo skočil v hrbet. Za Dolanca tudi veš, da ga po vseh mitingih v Srbiji napadajo. Zato, ko boste objavljali, vedi, da tisti podatek, da je šel skupaj s Hodžičem v Beogradu, zgleda banalno.

Veš, sem mu odgovoril, meni res ni za glave in tudi očitek, da mi gre za revanšizem, ko govoriva o Marincu, zavračam. Če misliš, da obstaja varianta, da slovenska politika iz tega izplava elegantno, dobro, toda za svoje ime bosta morala omenjena tovariša pač tudi sama v javnosti kaj storiti. Končno pa me te stvari ne zanimajo, oziroma le toliko, kolikor zadevajo štiri ljudi, za katere nam gre. Bolj me zanimajo vaši načrti. Govorite, da se ne boste vmešavali v postopek, v redu, pravite, da boste dali sodbo o dokumentu po drugi stopnji. Jaz vas ne razumem, mi vsekoli igramo odprte karte, vi pa s svojo neodločenostjo, s tem, da še sedaj ne vem, kaj boste storili z dokumentom, ne vzbujaate ravno zaupanja. Ali ti misliš, da mi igramo kakšno skrivno igro ali kaj? Po moje je za vas edina možnost, mislim na slovensko politiko, da se naslonite na podporo javnosti. Če ti misliš, da obstaja srednja pot, nekakšna pomiritev na obe strani, se motiš. Kaj boste rekli o dokumentu, da je protiušten? Ali pa, da zaradi resne situacije niste v stanju, da tako odgovorno ocenite tako? itd. in kaj vem še kaj? Ne razumem vaših potez, niso mi jasni vaši načrti. Ko bomo šli mi s tem sporočilom v javnost, potem je to odprt spopad. Če se mu je moč izogniti in ob tem rešiti ljudi, v redu,

Toda saj veš, da bodo obsojeni. Kaj pa potem? Kje ti vidiš nadaljnje možnosti? Kaj naj rečem ljudem, ko se bom vrnil na kolegij?

Ali ti izključuješ možnost, da je dokument ušten, me je vprašal. Jaz v to nisem tako prepričan. Vi ste sodili o dokumentu samo na podlagi Borštnerjeve izjave, on pa je, kot vse zgleda, nepristeven. Ta podatek je grozen, namreč, da je Borštner nepristeven. Bojda si ti rekel Stanovniku za Lokarjevo mnenje, mislim, da je to grozno.

Da, jaz sem mu povedal, Borštnerjeva izjava je le ena, druga so vojaške interpretacije, pa sporočila predsedstva, pa mi vemo. Če ga sodimo na podlagi revolucije-kontrarevolucije, potem sicer res lahko rečete o njem karkoli, sicer pa je evidentno, da je protiušten.

Mislim, da kar zadeva štiri ljudi, možnosti so. Proces je treba obnoviti. Prvič zaradi političnega ozadja, ki ga nakazujejo vi in ki ga bomo odprli mi. Le da mi ne bomo začeli z letom 1982 ampak z letom 1943, ko je v Slovenijo prišel Arsa Jovanović in s pismom Lole Ribarja. Tu so pravi začetki, če hočeš vse to, kar se dogaja danes, pojasniti. Drugič zaradi same pravne razsežnosti problema. Jasno je, ko smo prebrali sodbo in pritožbe, da ne morejo Janši nič naprtiti. Tasiću tudi ne, eventualno Zavrlu, ki bi kot urednik moral vedeti, kaj ima vrokah, toda če bo sedaj še VMA potrdila, da je Borštner nepristeven, je to tudi vprašanje. Posedovanje dokumenta ni kaznivno. Ta podatek je grozen, namreč, da je Borštner nepristeven. Bojda si ti rekel Stanovniku za Lokarjevo mnenje, mislim, da je to grozno.

Ja, vojska se bo lepo zmazala ven, sem rekel.

Da, ampak povsem se le ne bo mogla, je dejal K. Tretjič, pa zaradi jezika. Vse to so stvari, ki so dovolj močne za obnovo procesa. Obnovijo pa lahko proces tudi obtoženci oz. tedaj že obsojenci. Veš, preveč banalno bi bilo za politiko, če bi pustila, da se zadeva konča s koncem sodnega procesa. Poleg tega se vojska tudi boji trenutka, ko bi res morala intervenirati, to pisanje, da se vojska politizira, zanj sploh ni enostavno. Oni bodo čimprej dali skoz ta proces.

Kdo pa mora sprejeti odločitev o obnovi procesa? Mar ti prikažeš, da bo vojaški tožilec to storil. Po moje ne in tudi ti to veš.

Ni nujno, da mora to storiti vojaški tožilec, po moje lahko tudi civilni in možno je. Ali je tudi mogoče je vprašanje. Mi ne bomo pustili, da bi nam kdo očital, da se vmešujemo v proces. Zato bomo vse to storili po tem. Posvetovati se moram vsi s pravniki, da bomo natančno ocenili možnosti, ki se še ponujajo. Sicer pa sam vidiš, kaj se dogaja. Meni so očitali ljubljanski miting v Beogradu, jaz pa sem jim odgovoril, da so manifestacije sicer podobne, da pa je bistveno kakšna so sporočila teh mitingov. Oni imajo pozive k orožju. Ubičemo Villasio in podobno. Sedaj nam pišejo iz neke vasi v Srbiji v Slovensko Bistrico in pošiljajo seznam družin, ki so bile med vojno tja deportirane in jih sprašujejo, kako se boste postavili vi, ki so vas etnično čiste še bolj etnično čisti poslali tedaj k nam. Iz neke srbske vasi pri Črnomlju, Bojančev, pa so še obrnili na srbsko skupščino in rekli, da so že ves čas zatirani, da nimajo svojih šol, bogoslužja, da bodo, če se stvari ne uredijo, šli pred srbsko skupščino itd. Ko smo preverjali, smo ugotovili, da nihče v vasi nič ne ve, da je predsednik občine Črnomlja iz te vasi itd. Potem ta Nova Gorica.

Da, to je grozno, se strinjam. Toda ali ti res misliš, da je moč obnoviti postopek.

Kot sem rekel, možno je ali je mogoče...? Treba je delati na tem.

Janez Stanovnik, 29. 9. 1988, ob 17. uri

Na začetku sem rekel, da bi rad govoril z njim zaradi jutrišnje seje slovenske skupščine. Povedal sem mu, da mi razen stališč za katere javnost ve in tudi politika ve, kakšna so, ne bomo na seji prišli z nikakršnimi novimi stališči. Mislim, da je postala razlika med našim in vašim stališčem v zvezi s pojasnitvijo vsebine dokumenta brezpredmetna, kajti drugostopenjska sodba je

tu. To je osnova našega natopa, drugo pa je odvisno od vas in Potrča. Kajti mi bomo pazljivo poslušali vajina govora in nanju tudi po potrebi reagirali.

Rad bi se z vami pogovoril o mnogih stvareh, je rekel S. Najprej nisem tako prepričan glede petkovske seje sodišča v Beogradu, mislim, da se še ne bo končalo, gotovo bo nov Borštnerjev zagovornik kaj vlekli itd.

Ne, jaz sem nasprotnega mnenja. Stanisič, ki je predsednik senata, je hotel zadevo zaključiti že v ponedeljek, celo izrecno je rekel, da ne bo dovolil strankam veliko govorjenja, poleg tega Borštner ne more dobiti zagovornika v tako kratkem času.

Vidite, je dejal, zadeva z vojsko je prišla v odprt spopad. Jaz sem v Ljutomeru storil nekaj napak, ki jih bom moral plačati. Mladinci niso bili fer do mene, niso me obvestili o tem, da so prisotni novinarji, tako da sem veliko bolj sproščeno govoril. Ljudje imajo različno mnenje do mojega nastopa, eni pravijo, kaj mi je bilo treba to govoriti, drugi spet to odobravajo. Te razlike se poznajo tudi v politiki.

Upam, da vas nisem prav razumel, če se mi zdi, da ste rekli, da boste morali potegniti kakšne osebne konsekvence iz tega spopada s Tomincem. Vedel sem, da se utegne zelo verjetno ta Tominev napad obrniti zoper vas tudi v slovenski politiki. Vendar pa upam, da ja ne mislite, da bi z umikom kaj rešili. Vaše stališče predsedstva, ki je objavljeno danes, v katerem prebiram tudi stališče od nas, mi pravi, kot da se umikate, da niste najbolj odločni.

Ne, bognejad. Nikakršnih konsekvenc. To ne bi bila le nespametnost, to bi bil harakiri. Govoril bom v Skupščini. Ne bom odgovarjal Tomincu. Sam sem ga takoj po njegovi tiskovni konferenci poklical. Vedeti morate, da je on tiskovno skical iz Beograda. Direktive padajo tam. Uresničuje se Kadrijevičeva napoved, da se sedaj ne bodo več pogovarjali s tistimi, ki jih podpiramo, torej z vami, pač pa kar direktno z nami. On mi je, če še ne veste, takrat na seji na zveznem predsedstvu direktno v obraz rekel, da sem provokator. Tomincu sem po telefonu rekel, da ga kličem zaradi tega, da preverim svoje beležke, kjer piše, da se mi je Višnjič trikrat opravičil. Tominec je v telefonskem pogovoru to potrdil in soglašal, da bi na ta del njegovega nastopa dali demantii. Toda vprašal sem ga, kaj je s tistimi deli spredaj in za to netočnostjo, ki so prav tako netočni, ki žalijo itd. Rekel je, da to pa ne more spremeniti in da se je treba o tem pa pogovarjati. Skratka, nič. Sedaj postaja jasno, da se neizbežno približuje tista točka, ko bo morala Skupščina zavzeti o tem spopadu jasno stališče, veste, ne gre zgolj za problem Slovenija-JLA, gre za vprašanje, kakšna bo nova Jugoslavija. In to je vprašanje Skupščine. Ta v tej zadevi ne bo pretresala zgolj vaše, pač pa bo morala nujno zahtevati tudi mojo dokumentacijo v zvezi s tem. In jo bo tudi dobila. Še to, pa ne dramtiziram in tudi ne dajem temu velikega pomena, toda, da boste videli kam gredo stvari. Danes sem bil v Dubrovniku. Odpiral sem nek simpozij in tja poletel s posebnim letalom. Ko sem se vračal, so me pustili dve uri čakati na letališču z obrazložitvijo, da ne moremo leteti, ker je zračni promet nad Slovenijo zaprt. Kdo ga je zaprl - vojska! Da bom ja vedel, kdo nadzoruje zrak nad Slovenijo, ne mi, ne jaz, ampak oni, vojska! Toda to le mimogrede. Kar pravite za slovensko politiko, je točno. Moje pozicije je Tominev napad poslabšal, kajti nekateri moje napake ocenjujejo za zelo resne.

Upam, da bo Skupščina resno zagrabila ta problem, ki jim ga mi ponujamo.

Bo, mora, smo na točki, ko se tem vprašanjem ni moč več izogniti, je dejal S. Nekaj bi vam rad rekel o Leljaku. Dobil sem njegovo pismo oz. dve. Veste, govorim na podlagi lastnih informacij in ne na pamet, mlad vojak preveč govori. Ni mi povsem za zaupati. Vem, da obvešča tudi svoje predpostavljene v obveščevalni službi. Piše mi, da hočejo od njega zvedeti za stike med nama dvema itd. Prosim vas, da o tem nikomur ne govorite, najmanj pa takim mladim fantom. Glede na to, da poznam primer Bogataj in še druge, ne vem, mislim, da mu ni za zaupati.

Zaupanja med nami in Leljakom nikoli ni bilo. Predvsem smo mi vedno pazili, da ni od nas nič izvedel, posebej pa ne nič, kar zadeva najine oz. naše odnose.

V primeru Odbora ni šlo za zaupanje, čeprav obstaja možnost, da je fant iskren, pač pa preprosto za to, da smo se morali odločiti o tem ali take in te informacije želimo ali ne. Mi nimamo nikakršnih obremenilnih dokumentov, imamo pa dokaze, pričevanja, pisma.

Stvar se približuje kritičnim časom in mene in Kučana čakajo različne preizkušnje, tudi provokacije. Leljak piše, da bi se rad z menoj sestal.

Če želite moje mnenje, vam ta sestanek odsvetujem. Leljak vam ne more povedati nič več kot meni.

Da, če hoče govoriti z menoj, je to lahko samo provokacija.

Že to, da se midva pogovarjamo, ni v predsedstvu vsem všeč, je rekel S. Mnenja so zelo različna. Ljudje se veliko bolj diferencirajo, kot so se nekdaj. Časi so taki, da je tega pričakovati še več. Pravijo, da bi se morali bolj posvetiti drugim problemom, sam se ne morem, vse to me osebno povsem okupira. Poglejte, moral bi tako kot sedaj z vami, govoriti z Ravnikom, sindikati gredo v proglas. Pa ne utegnem. Povejte mi, kaj ljudje mislijo. Nekateri mi pravijo, da so utrjeni, da zahtevajo, da se nehamo s tem ukvarjati. Osebo tega ne verjamem. Utrujen morda, toda mislim, da nočejo popustiti. Ljudje vedo, da gre zares.

Da, utrjeni so morda res, tudi sam sem včasih. Toda popuščajo pa ne. Verjemite, ljudje točno vedo za kaj gre. Rad bi slišal vaše osebno mnenje o moji kandidaturi. Sam bom na točki, ko se proces ne bo odvijal tako kot mislim, se pravi, če bodo obtoženi le morali v zapor in ne bo izgledov, da bi prišli ven, odstopil od kandidature. Druga točka, kjer sem pripravljen to storiti, je, če bi utegnili moja kandidatura sprovcirati nek razkol in razpad slovenske politike, čeprav mislim, da se tega ni bati.

Dobro, da ste vi rekli, da naj povem svoje osebno mnenje. Zelo podpiram vašo kandidaturo, kar pa za druge ne morem reči. Mislim, da bo to neka povsem nova situacija v predsedstvu glede njegove legitimnosti, končno bomo z vami dobili pravo sliko slovenske družbe. Pa tudi iz osebnih, egoističnih razlogov se mi zdi dobro, da kandidirate. Boste videli, s čim vse se srečujemo. Nikar pa si ne mislite, da se bo ta proces kar tako končal. S tem, ko se stvar seli v Skupščino, se šele prav začnejo, šele to bo pravi proces. Veste, naša stališča v zvezi z obsojenci, v zvezi s sodnim primerom so identična. Razlikujemo se v javnih nastopih, v taktiki, v bistvu pa so stališča identična. Tega se morate zavedati. Še nekaj. Mnogi so napadali Kučana, češ da je on odobrila vaše 52. sporočilo, ker da ga je prej videl. On se je branil, jaz pa tudi njega, da to vendar ne gre, vi delate samostojno itd.

Da, Kučan je to videl, toda ne da bi odobrila, mi smo vendar sami odločali o formi in vsebini in o vsem, in nisem bil pri njem, da bi od njega dobil kakšno privolenje. Ni pa slučajno, da smo ga pokazali prav njemu.

Da, saj sem si mislil. To, da vzdržujete stike tudi z njim, meni zelo lajša položaj. Če jih ne bi, se tudi mi ne bi mogli pogovarjati.

Janez Stanovnik, petek, 7. 10. 1988

Takoj, ko smo se vrnili z Notranjske, me je na Mikro Adi čakalo obvestilo, da me išče Stanovnik. Odpravil sem se k njemu. Pred seboj je položil petkov izvod Dela, na strani, kjer je bilo objavljeno naše sporočilo, ki je zahtevalo od njega in Marince, da nas obvestita o naravi spornega dokumenta. Govorim pod vtisom tega, kar se je zgodilo v Novem Sadu, je rekel. Ko takole skozi ta občutja gledam na vaše sporočilo, ga ne morem razumeti drugače, kot napad. Jaz na to vprašanje ne morem odgovoriti, vi to veste, in ker ne morem, to pomeni diskreditiranje pred javnostjo. Ne razumem vas, da sploh zastavljate to vprašanje. Vem, da so med vami v Odboru razlike, toda kljub temu ne razumem.

Pred sejo skupščine sva govorila, sem mu odgovoril. Takrat sem vam rekel, da mi gremo s tistimi stvarmi v skupščino, ki zadevajo naš primer in ki so znane javnosti. Obenem sem vas opozoril, da bo naš nastop odvisen od vašega, od tega, kar boste povedali vi in Potrč. In res, z velikim presenečenjem smo sprejeli vest, da vam je zvezno predsedstvo odgovorilo 23. septembra. Midva sva, kot veste, govorila pred skupš-

čino in po 23. septembru, mislim, da je bilo to 26. 9. (sedaj vem, da je bilo 29. 9.), pa mi vendar niste tega omenili. Naš odnos, odnos med Odborom in Predsedstvom zadeva pravzaprav samo to, naravo spornega dokumenta, vi pa me v najinih diskretnih razgovorih na to niste opozorili. Zakaj? Ne vidim pametne razlage za to. Jasno je, da smo mi tedaj postavili vprašanja, ki jih sedaj le ponavljamo v javnosti in sporočilu. To je ozadje celotne stvari in nima nič opraviti z nikakršnimi razlikami med nami v Odboru.

Ne vem, moram preveriti v svojih zapisih ali sva se res sprečala po 23. 9., ko smo mi dobili sporočilo. Možno sta dve razlagi, prosim, spravili ste me v čudno pozicijo, toda res ne vem, zakaj vam tega nisem povedal. Prvič je možno, da smo se mi tedaj še pogovarjali z zveznim predsedstvom, kajti oni so nam odgovorili, da je dokument zakonit, niso pa rekli nič o ustavnosti. Drugič pa, oni so nam odgovorili, da nam to sporočajo strogo zaupno. To so torej možne razlage tega, da vam nisem povedal nič o njihovem odgovoru. Toda sedaj vem, razumem vaše ravnanje.

To je politika, sem rekel. Naš odnos je odnos med dvema politikama in ni razlogov za vaše začudenje. Mi nismo vedeli, da vi dokumenta nimate, tega niste nikoli jasno rekli, tudi 27. 7. ne, ko smo bili pri vas.

Da, je rekel. Vendar si mislim, da vi vendar veste, kaj je v dokumentu, mislim, da ga celo imate, v vsakem primeru pa so vam veliko tega povedali obsojeni.

Tudi če je to res, kar pravite, mi ne bomo nikoli rekli ničesar o dokumentu. To je vaša naloga, temu se pač ne boste mogli izogniti. V pravni državi ste vi tisti, ki morate to reči.

Prav dobro razumem vašo načelnost. Toda, bodiva povsem jasna. Dokumenta nimam, razlagal mi ga je Višnjič, meni in Marincu, ki sva ga videla bežno, bi bilo zelo težko reproducirati karkoli o njegovi naravi. Vem, da gre v dokumentu za to, da se morajo slediti civilne osebe itd., in sprejemam tudi, to je res moja napaka, da nisem takoj postavil vprašanje ustavnosti, že na začetku. Toda rad bi vam povedal še nekaj. Vi točno veste, da nas lahko uničite. Ali bomo šli ali pa bomo ostali je odvisno od vas. Mi potrebujemo vašo podporo.

Vi točno veste, za kaj gre nam, sem mu odgovoril. To ni krvoželjnost, tudi slučajno si ne mislimo, da bi se stvari uredile, če bi zahtevali vaše odstopa, sedaj ko jih zahtevajo drugi pa še toliko bolj ne.

Veseli me, ko to slišim. Upam, da boste znali prav oceniti trenutke.

Nekaj dni po tem, Janez Stanovnik

Po razgovoru, ki sem ga imel v petek, takoj po tem, pol ure za tem, sem poklical Stanovnika in mu rekel, da želimo sestanek s celotnim predsedstvom. Hotel sem vedeti, kaj bodo rekli. Če potrebujejo pomoč, če resno mislijo, da jih lahko mi, se pravi javnost, ljudje, obvarujejo, potem se bodo zmehčali. Kaj lahko pridobimo? Veliko, za bodočnost, za Janeza in ostale.

Stanovnik me je poklical po telefonu. Po krajšem uvodu je rekel, da predsedstvo ocenjuje, da sestanek z nami v tem trenutku ne bi bil smotno. Da pa, to da posebej izpostavlja, tudi v dogovoru s Kučanom, to nikakor ne pomeni, da prekinjamo odnose.

Po tem pogovoru sva se dobila pri njem. Hotel sem ga videti, ko mi to pravi.

Rekel je, da mu je žal in mi na mojo pripombo, da sestanka vendarle nisem pričakoval, odgovoril, oprostite, toda jaz sem ga.

19. oktober 1988, Janez Stanovnik

Sodba vrhovnega vojaškega sodišča v Beogradu je potrjena. Tasić je dobil zraven pet mesecev, ostali isto. Seja v Beogradu, famozna 17. seja, se je ravno iztekala, bila je sredo, tretji dan seje. Očitno je bilo, vsaj iz poročil, da se ne bo zgodilo nič od vsega hudega, kar je pričakovala politika in kar smo pričakovali mi. Skratka status quo. Toda bistveno je, da je sedaj, ko je stvar pravnomočna, ingerenca nad sodno zadevo slovenska. Po štirih mesecih izgovorov politike, da bo vse rekla po pravnomočnosti, je sedaj zmanjkalo vrvi. Sedaj bo res

morala nekaj storiti ali pa povedati kaj res misli. Z vsemi temi mislimi v glavi sem šel k Stanovniku. Rekel sem mu točno to, konec vrvi za politiko. Kaj boste storili?

Zavzdihnil je in mi začel govoriti, da se v Beogradu stvari hudo zapletajo, da sploh niso take kot izgledajo, pač pa veliko slabše. Z rokami je šel čez svoj obraz, natančno se spominim tega, kako si je s prsti razbrazdal obraz, globoko zavzdihnil in rekel: »Jaz ne morem več! Mi visimo na nitki. Vi ste mladi, vi boste lahko nadaljevali, mi ne moremo. Nič ne moremo. Zgleda, da je zraven tudi del mednarodne politike proti nam.«

Bil sem šokiran. Ne zato, ker bi si res mislil, da je tako kot pravi, pač pa zato, ker sem natančno zasluhlil, da se umika. Nimajo kaj povedati, nič ne bodo storili. Sedaj pred menoj izgublja živce, dramatiizira, da bi name naredil vtis, se pravi, nič drugačen ni kot vse te mesece, le da še bolj prepričljiv. Imelo me je, da bi vstal in šel. Da bi zaloputnil vrata za seboj, za šefom države, ki vsakič, ko ga obiščem, v meni samo bolj in bolj potrjuje vtis, da si on misli, da ima ta država samo njega in njegovo tajnico. Tako se namreč obnaša, usrano, da, na žalost je to taprava beseda.

Po tem, ko ni povedal nič oziroma, ko je povedal, da nič ne more povedati kaj bo, sem vstal in šel. Bil sem jezen nanj in na to slovensko politiko.

Na dan republiške kandidacijske konference, ameriški konzul v Jugoslaviji, Ljubljana, Holiday Inn.

Skupaj s svojim svetovalcem me je počakal pri recepciji hotela Holiday Inn. Do razgovora je prišlo na njihovo iniciativo, uredili smo ga po telefonu. Sedli smo za mizo v prvem nadstropju. Govorila sva angleško in srbohrvaško.

Vljudnostno je pripomnil, da ve, da prav sedaj poteka konferenca, ki je zelo važna zame in da se mi opravičuje, da me moti tako, da ne morem biti prisoten. Res je, ko sem odšel okoli 13. ure, se je ravno pripravljalo na volitve. Rekel sem mu, da sploh ni tako hudo, da se je vse, kar se je imelo zgoditi, itak že zgodilo in da so moje možnosti zelo majhne. Poleg tega, sem mu rekel, sam nikoli nisem veliko stavil na ta položaj, čeprav sem se predvolilne kampanje šel resno.

Zanimale so ga moje ocene dogajanja v Jugoslaviji in natančnejši background sodnega primer v Ljubljani. Bil je informiran. Njegova vprašanja so kazala, da v bistvu ve za kaj gre, da pa hoče to slišati tudi od mene. Ko sva se dotaknila pogovora o razmerah v Jugoslaviji, nisem skrival svojih stališč o izjemnih razlikah med politikami in ljudmi. Glede na svoje poznavanje ameriških stališč, glede na to, da je bil novinec v Jugoslaviji, saj je bil za konzula nastavljen šele pred meseci, se mi je zdelo primerno, da izrazim svoje nezadovoljstvo z ameriškim stališčem do Jugoslavije.

Preseneča me, je rekel, da sem v pogovorih z mnogimi ljudmi v YU ugotovil, da so prepričani, da ZDA podpirajo centralizem in Miloševića posebej, je rekel. Zagotovim vam lahko, da to ni res. Mi smo zainteresirani za stabilno in celovito Jugoslavijo in smo res zoper vsak separatizem, toda za Miloševića pa nismo.

Veseli me, da to slišim, sem mu odgovoril, vendar vaše podpore centralizmu ne gre zanikati, kajti dovolj je že, če pogledam politiko vaših finančnih ustanov in bank do YU kot dolžnice. Rad bi vam dopovedal, da je stabilna in celovita YU možna samo kot demokratična YU brez prevlade kogarkoli. Ameriška politika pa, zdi se, tega neče uvideti.

Morda imate prav, da je tako mnenje prevladujoče v State departmentu, toda, verjemite mi, popravlja se.

22. 11. 1988 ob 18. uri Philip Hann, drugi človek kanadske ambasade v Jugoslaviji, Ljubljana, Hotel Slon

S kanadske ambasade so večkrat klicali in na vsak način želeli izposlovati sestanek drugega človeka ambasade, tako je rekla sekretarka, ki sem jo podrobneje spraševal o Hannu, z menoj. Prišel sem točno ob 18. Sestala sva se pri recepciji in sedla v bistro poleg.

Želel sem se pogovarjati z vami, ker želim vedeti kaj več o dogajanjih v Sloveniji, o vašem Odboru, ocenah itd.

Kaj vas zanima, sem odgovoril. Stvari se sedaj dogaja že pol leta in gotovo jih poznate.

Vse, je rekel. Na kratko sem mu pojasnil ozadje, našo ustanovitev, dejavnost itd. Posebej sem pazil, da sem mu pojasnjeval ozadje glede na stanje v Jugoslaviji. Da ga je to najbolj zanimalo, je kmalu postalo jasno.

Rad bi vas vprašal nekaj kot predstavnik države kreditorke. Mi nimamo veliko denarja pri vas, pa vendarle. Kaj želite s slovensko avtonomijo? Mi ocenjujemo, da lahko Jugoslavija splava iz krize samo z enotno monetarno in fiskalno politiko, da torej vzpostavi enoten ekonomski sistem in ekonomsko politiko, ki edina lahko pripelje do tega, da boste lahko eam some money. Vi pa greste ravno v nasprotno smer.

Ja, sem rekel. Težko vam je razložiti stanje v Jugoslaviji, posebej še vam, ki ste naši kreditorji. Podcenjujete razlike, ki so izjemne. To je dolga zgodba in že ko ste omenili monetarni sistem, bi bilo zelo zanimivo, ko bi vam pojasnil, kako so se ob nastanku Jugoslavije pred sedemdesetimi leti konvertirale različne valute v dinar in kako so tedaj Slovenci potegnili ta kratko. Izvirni grehi so nastali že tedaj. Pozneje je vse to le še potenciralo. Nemogoče je z enakimi ukrepi ekonomske politike stvari obvladovati na Kosovu ali recimo v južni Srbiji in v Sloveniji. To so drugačni svetovi. Milijon dolarjev v Sloveniji in ista vsota na Kosovu je v bistvu različna vsota. Tam se iz tega da napraviti veliko manj. V nekem smislu različne valute že obstajajo, kajti tudi sto tisoč dinarjev tam ali tu je nekaj drugega. Kdor tega ne vidi, kdor misli, da je moč iz enega centra upravljati s temi razlikami, ta se moti. Poleg tega vam mora biti jasno, sem rekel, da v razmerjih krize, ki je izjemna, pomeni centralizacija samo prerazdeljevanje. Naša politika in vlada ne delata nič drugega, kot da jemljeta in dajeta, ohranjata, kolikor jima to uspeva je druga stvar, nek socialni mir. Mi imamo cele republike, ki niso sposobne živeti same. Zato je centralizacija slaba, ker onemogoča tudi tiste, ki so dobri, da bi vlekli naprej. To je en vidik avtonomističnih zahtev, poleg tega pa so tu tudi nacionalni interesi, ki jih mnogi zunaj podcenjujejo.

Toda sam vam ne bodo dali avtonomije, je rekel. Dali, sem se nasmejni. Danes se to morda zdi še nemogoče, vsekakor zelo oddaljeno. Tudi čas v katerem bi nam lahko nekdo kaj dal, je res mimo, toda to je prednost tega časa. Ni več človeka, ki je dajal in jemal, katerega avtoriteta je bila nad vsem. Na Tita mislim. Kar se dogaja, je učenje nekega novega načina reševanja konfliktov. Tega politika v Jugoslaviji ne zna, tega nikoli ni delala. Sedaj so tudi konflikti jasnejši, normalni. Prej so bili zakriti. Tudi Milošević, ne glede na to, kaj si mislimo o njem, ima popolno legitimnost srbskega naroda. Toda njegov koncept je nekaj povsem drugega kot slovenski. To je nezdružljivo in vprašanje je, zakaj bi moral eden od njiju zmagati. Ali lahko živita skupaj, je vprašanje in če ne, potem za nas ni prostora. On je na mitingu rekel, da so ljudje lahko tudi revni, le da so siromašni. To je za Slovenijo nekaj grozljivega. Poleg tega morate vedeti, da ni zaupanja.

Dobro, je rekel, toda kljub temu, kaj pa potem, saj ne boste mogli zdržati brez Jugoslavije, tudi v ekonomskem smislu ne, boste lahko manjko Jugoslavije nadomestili z izvozom na konvertibilno tržišče.

Večja avtonomija ne pomeni postavljanje zidov na meji z ostalo Jugoslavijo, sem rekel. Skupno življenje v Jugoslaviji je podobno razmerju med kupcem in prodajalcem. Če naj prodaja uspe, morata biti oba zadovoljna. Rešitve, ki jih ponujajo mnogi sedaj so take, da se nekdo vedno počuti opeharjenega. V večji avtonomnosti bi resnični interesi, tisto, kar nas resnično drži, prišli na plan. Morda bi spoznali kako smo si potrebni, morda tudi ne. V vsakem primeru pa bi bili naši odnosi pristnejši, računski čisti, če tako rečem.

Pomisli, je malo, sklenil roke pred seboj in rekel, da prav imate, brez nekatrške konfederacije najbrž ne bo šlo. To je neverjetno, ta Jugoslavija.

5. 1. 1989

Viktor Mayer, Holiday Inn

Poklical me je prek komiteja za informiranje. Šla sva v restavracijo Union in sedla ob kavi. Zanimala ga je moja ocena političnih razmer. Strinjal se je z menoj v mnogih ocenah, predvsem tisti, da še nič ni določeno in ni videti kakšnega razpleta. Komentirala sva odstop vlade, JLA, sprejem proračuna. Rekel mi je, da je bil včeraj pri Smoletu, da ga je spraševal v glavnem o novih iniciativah in da mu je Smole rekel, da je za vse prostor v SZDL in da bodo v petek obravnavali vse to na njihovem predsedstvu.

Potem sem se ga lotil sam. Vprašal sem ga, kakšno je razmerje v Nemčiji in v Evropi do Jugoslavije in Slovenije. Ali so ljudje, ki mislijo kot on in kdo so to. Izrecno sem ga vprašal, kakšen je bil Strauss in ali smo z njegovo smrtjo izgubili podporo.

Rekel je, da ne, ker je bil Strauss ubrechebar, poznal je čudne ljudi in ni imel pravega posluha za samoodlobo. To je sploh značilnost nemške politike, ki ne pozna dovolj razmer v Jugoslaviji. To me je po svoje začudilo, ker je namški politični prostor eden najbolj informiranih o Jugoslaviji. Toda Mayer že ve. To mi je tudi potrdilo, kako pomembno je Evropo informirati o vseh teh stvareh. Mayer je rekel, da se boji, da bo Nemčija uvedla vizume za Jugoslovane, ker je dan pred prihodom v Jugoslavijo govoril z notranjim ministrom in imajo zelo močne argumente za to. Če se bo Srbom pustilo proste roke na Kosovu, bo Albanski eksodus večji, pritisk na Nemčijo večji in argumenti za vizume močnejši. Zunanje ministstvo je sicer proti, toda, ko mu bodo rekli naj pa sam krije stroške, bo pa popustilo. Za uvedbo vizumov govori tudi to, da Francija ne bo popustila pri tem in to je slaba stran Evropskega združenja, ker nastopa poenotenje in solidarnost v tem prostoru. Rekel je, da bi morala Slovenija sedaj iskati načini, da bi se temu izognila. Dvomim, da bi v tem uspeli, rekel pa sem mu, da bom jaz to občutil kot neposredno omejevanje svoje svobode.

27. 12. 1988

ob 12.15. Janez Stanovnik

Na vratih je moj prihod komentiral, češ, dolgo se že nisva videla. Spomnil sem se, da je pred nekaj dnevi v Novem mestu Bojano Finku to mojo odsotnost komentiral z vprašanjem, če ni to posledica moje neizvolitve v predsedstvo Slovenije. Takrat sem se nasmešnil ob misli, kako malo me pravzaprav pozna.

Ko sva sedla, sem mu voščil Novo leto in on je dejal, da vem, da so voščila obojestranska. Prešel sem na razgovor in rekel, da bi ga rad opozoril na nekaj, kar on gotovo že ve: namreč na spremembe zakona o izvršitvi kazenskih sankcij. Eden od amandmajev zadeva tudi izvršitev oz. neizvršitev kazni, ki so izdane v nasprotju z ustavo Slovenije in uporaba slovenščine je izrecno navedena. Menim, sem mu rekel, da je to najbolj ugodna rešitev za slovensko politiko, ki govori, da bo spoštovala zakone. Verjamem, da boste to prilžnost sprejeli z obema rokama, in boste storili vse, da pride tudi do te elegantne možnosti rešitve, čeprav to seveda na pomeni, da je problem s tem rešen, dač od tega, toda, sem nadaljeval, lagal bi, če bi zanimal, da gre nam najbolj za to, prav za to, da ljudje vendarle ne bodo šli v zapor. To je naš primarni interes. Ob tem sem se zavedal, da mi pravzaprav ne smemo pretirano propagirati to stvar, ker bomo sprožili lahko prav nasprotno interese.

Poznam ta zakon in strinjam se z vami glede možnosti, ki jo ponujajo spremembe. Mislim, da je to najbolj optimalna rešitev te problematike, čeprav seveda vem, kar ste pravilno povedali, da to ne rešuje celotnega problema. Sam se bom za to zavzel.

Kako ocenjujete delo skupščinske komisije, sem ga vprašal.

Zelo pozitivno. To kar vam pravim je tudi Kučanovo mnenje in mnenje mnogih v politiki. Spočetka nismo natančno razumeli Krivica, njegova agresivnost v delu komisije je mnoge nekako odbijala. Toda, ko smo vendarle malce natančneje premislili, smo videli, da je vprašanje političnih ocen vojske ključ vsega. Zelo poziti-

avno oceljujem Sturmov prispevek k delu komisije, je redkobesednejši od Krivica, vendar ko spregovori, udari s kladivom.

Tudi sam zelo pozitivno ocenjujem delo komisije. Priznam, da me je ocena o protizakonitosti dokumenta presenetila, kajti nisem pričakoval tako hitrega tovrstnega sporočila.

Rad pa bi vas opozoril na vprašanje, ki se mi zdi izjemno pomembno. Skladno z naravo razgovorov, ki jih vodiva, kar pomeni, da je to moje mnenje in da vam ne želim nič sugerirati ali na vas apelirati, omenjam primer Ertla in dejstvo, da se ga bo sedaj lotila komisija. Oba veva in tudi politično slepim ljudem so jasno razvidne kantradičnosti v izjavah in ravnanju slovenske policije. Sam jih poznam in vanje nisem bezal, tu je vse narobe z datumi, izjavami, kdo je prej vedel, kdo je vojaški policaj, kdo civilni itd. Sedaj ste to vprašanje odprli. To zna stvari zelo zakomplicirati v slovenski politiki.

Zelo dobro vemo, kaj pomeni sedaj odpirati vprašanje slovenske policije, sem povzel. Dobro se spominjate, da sva midva nekajkrat omenjala to temo v najinih pogovorih in da sem tudi sam bil mnenja, da v teh sedmih mesecih velikokrat ni bilo pametno načenjati tega vprašanja in ga tudi nismo. Sedaj ga načena mladinska organizacija, kar je na pogled morda nevažno, toda ne načenjamo ga mi ampak oni. Oni so del sistema. Mi seveda pri tem sodelujemo, tega tudi pretirano ne skrivamo in vi to veste. Po drugi strani od teh vprašanj ni moč pobegniti, če bi si še tako želeli, mi pa si poleg tega to tudi ne želimo. Jasno je, da s tem vprašanjem odpiramo vprašanje razmerij v slovenski politiki in to je ključni razlog, zakaj je to vprašanje toliko časa ostalo zaprto. Midva sva o tem mnogokrat govorila. Vi ste bil mnenja, da se bo to zgodilo samo po sebi ob ustavni razpravi. Ni se. Kaže, da do nekaterih tovrstnih diskusij že prihaja. Poznam Popitov nastop na skupščinski komisiji.

Da, pravi Stanovnik, če to veste, potem veste, kako naju je s Kučanom tretiral na tem sestanku. Poleg tega mi je sedaj na seji Sveta republike skočil direktno v hrbet, ko sem govoril o tem, da moramo ohraniti integriteto policije. Rekel je, naj tega ne govorim njim ampak naj povem Ertlu.

Da, poznam to sejo, sem pritrdil. Vidite, sem nadaljeval, za politiko nikoli ni pravi čas za kakšne ključne poteze. V politiki, ki nima opozicije, da bi jo v to silila, je to še bolj res. Je pač tako, da smo v tem trenutku mi, ki v imenu te javnosti silimo politiko naprej. Mi moramo to delati. Moramo imeti iniciativo. Zato bomo to počenjali, pa čeprav to liberalni demokratični struji ne ustreza. Končno gre za stvar, zaradi katere smo nastali. Imamo svoje ozire. Vem pa tudi, da pri policiji ne bo pripravljenosti za sodelovanje. Toda tako je in, če bodo pri tem vztrajali, bo slabo.

Jasen mi je vaš položaj in ne razumite me, da vam hočem kaj preprečiti ali vas prepričati. Toda vidite, ko se je začelo govoriti o socialdemokratih, so se v partiji že začeli grupirati, postajajo klasična partija. Enako bo v policiji. Sedaj bo stvar bistveno drugačna. To že slutim. Začele se bodo intrige. Za nas bo težko.

Po moje imate možnost, da to vprašanje končate kolikor toliko elegantno, sem rekel. Kaj to pomeni ne vem. Vem pa, da je od vas dosti odvisno. Vedeti morate, da je to vprašanje tu in da je samo vprašanje časa, kdaj bo prišlo na dan. Dobro je, da je prišlo tako kot je in da ga načena mladinska organizacija.

Ne vem. Komisija lahko vprašanje odloži, ne more pa ga odkloniti. To kar pravite za mladinsko organizacijo pa sprejemam. Veste, Školca sem v tem času spoznal in ga zelo cenim. Res govori uspešno, toda izjemno trezno in pronicljivo.

Ne vem, toda to je preprosto bilo treba storiti. Kar pa zadeva socialdemokrate, demokratsko zvezo in nove iniciative pa vam rečem, da je veliko težji problem za vas kako boste to načeloma sprejeli, kakor pa praktični domet teh iniciativ. Poznam ljudi, ki to delajo, nazadnje je bil Odbor pred ključnimi odločitvami ali bo šel v politiko čez vprašanja, ki se jih je loteval sedaj, pa se za to ni odločil. Ljudje so razumni. Ne govorijo o partijah ampak o zvezah, tu pa je bil precedens storjen s kmečko zvezo. Tudi vi, pa Kučan, pa

partijski materiali in materiali socialistične zveze odpirajo veliko prostora za to, kar se sedaj rojeva. In to je normalno, da se rojeva. To sem pričakoval ravno v tem času, ko se je stvar nekoliko umirila in je energija, ki smo jo posesali k nam, postala spet prosta. Ne vem kako boste to sprejeli, a računati ste morali s tem. Končno v teh božičnih časih, ko vsi kličejo k homogenizaciji naroda, človek dobi občutek, da smo Slovenci razpeti med Partijo in Cerkev. To ni pluralizem.

Majal je z glavo sem ter tja, ko sem govoril tisto o homogenizaciji naroda. Cerkev in Partiji, potem pa je rekel: »S tem, kar pravite, se strinjam. Vi veste, da nisem politični bebec in moj intelekt poznate. Ko govorim o tem, da stranke ja ampak znotraj socialistične zveze, govorim pa neumnosti. A verjemite, ne morem drugače.« Toda to leto me le hrabri. Ko sem prevzemal to funkcijo, sem se najbolj bal tega, da Slovincem primanjkuje čuta državnosti. Neverjetno je, kako se lahko stvari spremenijo v kratkih razdobjih. To, kar se je letos zgodilo primerjam z našo vojno izkušnjo. Mi smo odrasli med vojno. Današnja mladina je odrasla v enem letu. Ocenjujem, da potrebujemo še pol leta, leto, potem Slovincem ni moč zbrisati, tudi ob intervenciji ne. Bo pa Severna Irska. Če do tega sedaj pride, pa nisem tako prepričan v uspeh. Zato tako kličem k potrpežljivosti. Midva s Kučanom se zaveda, da sva most k vaši generaciji, ki mora priti, toda ta most je potreben.

Da, to je res. Toda stvari gredo povsem normalno naprej. Čas je za politiko vedno prezgodnji, kot sem dejal prej. To kar se gre Kučan seveda meji na inovacijo velikih razmer. Združiti nakaj kar epohalno propada, namreč štiridesetletno filozofijo socializma s tem kar nastaja in kar sam propagira, ne da bi se pri tem jasno odpovala propadajoči filozofiji, je res umetnost. Ne vem, kako bo to izpeljal. Vedel je, kaj mislim. Namenoma nisem hotel tega formulirati jasno, češ, združuje nezdružljivo. Morda je pa ravno to spoznanje, da ne more naprej tisti most. Kdo ve? Sicer pa, sem nadaljeval, se mi zdi, da je Kučanova težava v tem, da ne vlada.

Da, je poskočil, to je njegova averzija, averzija do vladanja. On to notranje ne more, je dejal in pri tem pomenljivo gestikuliral.

Pa vendar, sem rekel, kadrovska politika je poštena vankla oblasti. Kje so njegovi kadri, bo šel v pomlajevanje v CK-ju? Upal sem, da bo povedal kaj več o konkretnih imenih. Zanimala nas je ocena Sreča Kirna, ki se je očitno vzpenjal po politični lestvici in to velja spremljati pozorno, kajti ni odveč vedeti, da je on vendarle član našega kolegijskega, čeprav se ga izogiblje v zadnjem času. Toda Stanovnik ni tako razumel mogočega vprašanja.

Kadrovska politika, kadrovska politika, vem, je rekel nekako ježno. Pomlajevanje, seveda, saj bo moral, nekako samoumevno. Pogledajte kaj je storil, ko je dovolil, da so ga evidentirali med kandidate za člana zveznega predsedstva. Saj je moral vedeti, da bo eden prvih na seznamu, sedaj pa ima težave, kako se bo iz tega izmazal.

Potem sem spremenil temo pogovora. Zanima me, ali ocenjujete, da se je kaj premaknilo v vojski na bolje?

Ne, nasprotno, je dejal. Stvari se komplicirajo. Okoli proračuna je to postalo jasno. Najprej je bil problem 140 mio dolarjev Rusom za Mige, potem pa se je vse zasukalo v proračun. Vidite današnje Delo, zgodilo se je tisto, česar se najbolj bojimo, Milošević je sprejel Mamulo in Kadijevića skupaj. Taktično verjetno zaradi proračuna, če je kaj več zadal in zdi se da je, ne bo dobro. Ah, da ne pozabim. Rad bi vam povedal, da še vedno zelo budno spremljam vsak naš korak. Odložitev kazni so povzročile val protestov, še več pa Borštnerjevi nastopi. Govorijo mi, celo sam Dizdarević, pogledajte si si zrihtal odložitve, sedaj pa zganja propagando.

Da, sem rekel, to mi je povedal že Krivic, ki me je dan pred tem informiral o razgovoru s Stanovnikom. Nadaljeval sem s prekinjenjo temo. Toda sprejem ob dnevu JLA, vaši nastopi dajejo občutek, da pri slovenski politiki velja prepričanje, da je najhujši konflikt vendarle mimo.

Kje pa. Mi se dobro zavedamo kaj to pomeni. Na sprejemu, ki sem ga priredil v teh prostorih, so hoteli prebrati pohvalo generala Tomincu. Da sem to preprečil, sem moral zagroziti, da bom v lastni hiši moral oditi iz sprejema. Poleg tega se zgleđa približujeta hrvaška in srbska politika. Veste kaj to pomeni. Hrvati so razpravljali od leta 1971 in kaže, da bo Milošević šel v sporazum s Hrvati, da bo nov predsednik izvršnega sveta Ante Marković. Mikulića hoče rušiti.

Torej je moja ocena, da je Kovačev odstop Miloševićev špil, pravilna. Spomnil sem se analize N. K., ki ja nama z Janezom dokazoval ravno to.

Da, povsem. Kovač se varčuje za poznejši kabinet.

Mi tudi ocenjujemo, da vojska zastruje. Razložil se mu primer Selimović. Skomignil je z rameni.

Zaradi vsega tega, vseh teh konfliktov se mi zdi varianta, ki ste jo predlagali na začetku našega razgovora, je rekel Stanovnik, toliko sprejemljivejša za nas. Poleg tega pa imate, ne glede na morebitne kadrovske spremembe, na vaši strani tudi večino delegatov in skozi Skupščino lahko pridete.

Slišim, da bo zvezno predsedstvo jutri sklepalo o pomilostitvah. Ali to pomeni, da ste vi spet dali predlog tudi za četverico.

Da. Sam sem včeraj nekako z upanjem začel našo sejo, saj sem rekel, češ, morda je pa dobro, da je zvezno predsedstvo zahtevalo poročilo o delu skupščinske komisije. Briški, ki je zelo dobro informiran, ne vem od kje, ne sprašujem tega, pa je samo smeje odskimal. To bi bila za vojsko prevelika žalitev, tako rezonirajo v predsedstvu. Ni upanja.

16. 1. 1989 ob 12.20 Milan Meden (pozneje se pridruži Branko Zihlerl)

K Medenu sem šel zaradi neke druge stvari, ko pa sem se mu najavil, je bil navdušen nad tem, da pridem, ker je rekel, da mi ima nekaj povedati. Moja težava pri Medenu je v tem, da ta človek govori enigmatično, predvideva da jaz vem, kar sicer ne vem, govori v metaforah, nikoli ni povsem direkten, le redko mu uide kakšno ime. Pozorno ga moraš poslušati, se vljudo prenamerjati, da vse razumeš, četudi ne razumeš in ga previdno spraševati, ker sicer postane neuporaben. Poleg tega mi ni še čisto jasno čigav je, on se sicer sklicuje na Kučana, da ga je on zadržal v CK, po drugi strani pa se pojavlja kot nekakšen medij od tistih, ki jih sicer sam ne odobrava preveč spoštljivo. Veliko mu je do tega, da bi si pridobil moje zaupanje. Tega niti ne skriva. Z njim sem se velikokrat pogovarjal v tem času, a ravno zaradi opisanega, ker sem vedno imel občutek, da sem jaz njemu več povedal kot on meni, si teh pogovorov nisem zapisoval. Ta je seveda izjema.

Ne spominjam se natančno besed, a njegov uvod, kajti on je pogovor začel, je bilo eno samo opozorilo. Ne zaupajte Domadeniku, je rekel. Na to, da ga je opozoril Janez Winkler, član predsedstva ZZZB NOV, ki bi tudi sicer rad govoril s menoj. Potem je nadaljeval nekako tako, da ne ve, če je pametno, da tako silimo v policijo. Vse to je povezal s Črno goro, s petkovo sejo predsedstva SFRJ, kjer naj bi po Stanovnikovem pripovedovanju nekdo dejal, da se bližajo časi, ko bodo sinovi iskali mrtve očete po bregovih rek itd.

Mi se gremo politiko, sem mu dejal. To pa v osnovi pomeni, da iščemo kompromis. Tudi kompromis, ko gre za slovensko policijo. Komisija je v to vprašanje morala dregniti, če bi si mi to želeli ali ne. Nisem pa prepričan, da je vse tako nedolžno. Povedal sem mu za Ertlovo pojasnilo, da so JJ začeli spremljati po tem, ko so našli na kontakt z Levstikom. Prijel se je za glavo in zavzdihnil. Zdelo se mi je, da ne igra, čeprav sem bil presenečen, da tega ne ve in je to tudi povedal, češ, Meta Rogličeva mi ni nič povedala. Potem sem mu pojasnil zgodbo, svojo vlogo pri tem (Kavčič, Žebot, april Gorica, Levstik itd.). Rekel sem, da se mi to ne zdi nedolžna reč. Če je policija šla na to, lahko to pomeni samo dveje. Prvič, da se želijo na vsak način izogniti temu, da bi razkrili dejanski nadzor nad JJ, da morajo torej storiti vse, da zavrnejo obtožbe, da je bil operativno nadzorovan, kajti s tem dejanko potrdijo akcijo Mladost in poseg policije v javno življenje. Da bi

to storili, so iz dosjeja pobrali stvar, ki te pogoje zadovoljuje in Levstik jih. Drugič, želijo diskreditirati JJ in s tem vse nas, mene, Odbor, posredno slovensko politiko, Stanovnika ... Na to me navaja tudi dejstvo, da nama je z JJ Mile Š. dejal, da mu je oče povedal, da imava stike z Levstikom, kar kaže, da je policija o tem obvestila politiko. (Sedaj, ko to pišem, vidim, da so ta primer zelo spretno izbrali, kajti kolikor vem od večrajšnjega razgovora z Zavrlom, Mladina pripravlja številko o emigraciji, z Levstikom je v njihovem imenu kontaktiral Žajdela, pozneje pa Mekina in kot sem izvedel pred nekaj urami (od Leljaka), je ta Mekina celo navezoval stike s-Hrvaškimi gibanjem, ki deluje v Stuttgartu, tam naj bi mu sledila vojaška varnostna in je sedaj zadeva pred tem, da SDV napiše ovadbo, Krasno sranje, idioti.) Toda, sem nadaljeval, če so moja predvidevanja pravilna, potem za Ertlom in celo akcijo proti JJ stoji stara garda. Ta pa ne more vedeti, da bo omenjanje Levstika prejel ali slej pripeljal do stare garde, ki je k Levstiku hodila v hotel Bled Rim. To sem namenoma povedal, pa naj Meden pove komurkoli že, kajti prepričan sem, da bo to prišlo na ušesa tistim, ki sem to namenil direktno ali indirektno (toda sedaj zopet, zakaj pa mora veljati, da so za Ertlom ta stari, kaj pa če je Kučan in je s tem naredil genialno potezo, potunkal je ta stare.)

Meden je odgovoril, da je glede obiskov stare garde razčiščeno in da on ne bi stavil na to. Ne, sem mu odgovoril, saj nisem za to, da se ta stare zato not potisne, s tem bom sebe in JJ ven potegnil, to je vse, kar hočem.

Potem se nama je pridružil Brane Zihlerl. Meden mu je povedal za Levstika in on se ni tako začudil kot Meden. Očitno je že vedel. To mi potrjuje tudi to, da me je nek trenutek med razgovorom Zihlerl vprašal »kdaj pa ste bili dol«, namreč pri Levstiku. Ne spominjam pa se, da bi Zihlerlu omenil, da nas je bilo več in da ni bil samo JJ. Ko sem mu rekel, je rekel ja saj to je bilo po marcu in vojaškem svetu.

Medtem mi je svetoval naj to javno objasnim, ker kolikor časa je to pod mizo, toliko lahko oni s tem manipulirajo. Zihlerl pa je rekel naj napiševa, da Levstika marsikdo drug bolje pozna kot midva. Pri tem je omenil Romana Albrehta. Meden je pritrdil, češ da, takrat so ga nategnili, potem je Zihlerl rekel, da so naši hodili v Rim k njemu tedaj, ko so delali Slovenico itd. Zihlerl je še rekel, da ne ve, če je Levstik vojni zločinec. Meden pa, da so po padcu Rankovića vse arhive popicali in vprašanje, če niso preč zabrisali tudi Levstikovega. Zihlerl je rekel, da je Levstik pobegnil z Roga.

Ko sem odhajal, mi je Meden ponudil, da nekaj napišem za sobotno prilogo, nisem bil preveč navdušen, potem pa je rekel, da lahko naredimo tudi intervju. Na to sem pristal in rekel, da z Damjaničem za Nedeljski dnevnik.

Na koncu: vmes smo se pogovarjali o vsem mogočem, o SZDL, o Novi reviji. Meden je govoril o Št. Joštu, kjer se naj bi govorilo o spravi, pa se je stvar le obrnila na glavo, kar mi je rekel tudi JJ, ki je tam bil, itd.

19. januar 1989 ob 16,20 Kartuzija Pleterje, prior Jean Marie Hollenstein

Boštjan Kovačič iz Novega mesta je pri priorju posredoval mojo prošnjo za razgovor z njim. Ta dan sva se s Finkom odpravila v kartuzijo. Tam so se nama pridružili še Kovačič, Bartol, Pezelj in Ristić iz Novega mesta. V razgovorih, ki sem jih imel zadnje mesece, sem večkrat sišal ljudi govoriti o priorju Hollensteinu. O njemu je posebej govoril Meden, največ pa mi je o njem povedal Lojze Peterle.

Prišli smo kmalu po 16. uri, ko so menihi ravno zaključevali popoldansko mašo. V samostanu jih živi ta čas devet. Čakali smo na zaledenelem dvorišču in si v megli tistega popoldneva ogledovali spoštljivo staro zidovje samostana, ko nam je prior stopil nasproti. Kovačič nas je predstavil, mene nekako posebej, zdelo se mi je celo vsiljivo, češ tega pa gotovo poznate, na kar je prior odgovoril tako, da se je za trenutek zazrl v moje oči in rekel, ne vem, če sva se že videla, jaz pa

sem pohitel, ne, nisva se še. Ta moja »pomembnost«, ki jo brez potrebe vidijo mnogi, mi je šla tisti trenutek zelo na živce.

Najprej smo si ogledali njihovo multivizijo, ki nam je v slikah in besedi predstavila Pletreje in kartuzijanski red, potem pa nas je prior povabil za veliko mizo, nekakšno jedilnico, kjer je stal glinen vrč cvička, ter krožnika s sirom in kruhom. Šele ko sva sedla eden poleg drugega sem si ga natančneje ogledal. Fascinirale so me neverjetno jasne poteze njegovega obraza, enostavna majhna očala, ki so mu tičala visoko na nosu, niso skrivala njegovih svetlih oči, njegovi polti se je oznała pogosta kontemplacija v samotni meniške celice, toda dajal je vtis zelo zdravega človeka. Njegova slovenščina je bila zelo dobra, na momente je imel težave s slovnico, ki jo je včasih sproti popravljal, včasih pa me je presenetila prava literarna izpeljanka stavkov. Ni skrival svojega izjemnega smisla za humor in že takoj v začetku je razbil zadrego, ki je v nas tičala vse od trenutka, ko smo se v kapelici pobleže spoznali z zgodovino tega reda. Govoril je v glavnem on, mi smo spraševali. Zanimal nas je nastanek reda, način iniciacije, hišni red, skatka vse. Njegovi odgovori so bili jasni, včasih sem imel občutek, da jih prav nalašč poskuša do konca poenostavljati, do aksiomatične vrednosti. Na moje nenarejeno začudenje, ko sem izvedel o »pluralističnosti« tega reda, prior je v šali rekel, da je vsaka celica pri njih avtokefalna cerkev, mi je odgovoril, da so menihi v majhnih stvareh enotni, v velikih pa različni in da je to vse, kar potrebujejo.

Po polurnem razgovoru so se moji kolegi odpravili na ogled kapelice in jaslje, tako sva bila dogovorjena s Kovačičem, ki je priorja prej obvestil, da bi rad z njim govoril. Ko sva bila sama, sem mu rekel, da so mi mnogi ljudje govorili o njem, da cenijo njegova mnenja. To da je osnovni vzrok mojega kratkega obiska. Poleg tega sem mu dejal, da si še posebej želim slišati njegovo mnenje o stvareh, ki jih pozna, ker jih pozna iz distance, ki si je sam ne morem privoščiti, čeprav bi si jo rad.

Takoj je rekel, da dobro pozna aktualne razmere. Rekel je, da je Švicar, kar pomeni, da ima oseben odnos do vseh teh vprašanj. Veste kaj me moti, je rekel, moti me, to da Slovenci nimate občutka za kontinuiteto. Govorite o novi Jugoslaviji, avtonomni Sloveniji. V Švici je nepredstavljivo, da bi nekdo prišel s političnim programom Nove Švice. Reče se to pa to, ne pa Nova Švica. V tem smislu se bojim, a bodo ti novi ljudje, ki hočejo nekaj novega, stvari postavili na novo in bodo spet letele glave in pri tem s pomenljivo kretinjo začrtal z roko pred mojim očmi. Imam pa že rajši komuniste, ki se gredo postopnost, kot pa neke nove, ki bodo začeli znova. To ni dobro. Kontinuiteta je potrebna. Poleg tega govorite o avtonomnosti Slovenije. Lastna država Slovenija ekonomsko ni možna oz. je samo s pomočjo zahoda, toda takrat ravno zaradi tega ni več samostojna. Vezani ste na jug. Ni problem vzhod-zahod ampak sever-jug in YU je tipičen primer tega. Poleg tega nikar ne mislite, da je rešitev problemov Rusije v tem, da bo postala kapitalistična. Ne, rešitev problema Rusije zahteva nove kvalitete v mednarodni politiki in spremembe na obeh straneh. Najbolj me moti, da ugledni in kulturni možje v Sloveniji mešajo narod s politično enoto. Ni mogoče delati dr-

žave po mejah narodov. Vi dobro veste, kam to vodi in jaz sem tudi Peterleju rekel, da so nekatere te ideje fašistoidne. To ni evropsko, kamor se Slovenija rada uvršča. Slovenija ni in ne more biti Evropa, je pa lahko most. Ko je govoril o demokraciji, je lepo rekel, Švica pretirava s referendummi, toda ko se v Švici nekaj zmenijo, potem to velja. Ravno zadnjič pa mi je visok avstrijski politik rekel, vidite, pri vas to velja, ko pa pri nas volitve gredo mimo, se boj še kar nadaljuje. Potem, je rekel, pogledajte glasovanje o tem ali gre Švica v OZN. Referendum je bil negativen, toda to ne pomeni, da se o tem ne razpravlja več. Ne, bilo je prežgodaj in ljudje razmišljajo.

Malo sem govoril. Čas nama je bil skopo odmerjen. Rekel sem, da se strinjam z njegovimi opozorili, da vidim vzroke v odsotnosti državnosti, Švica jo ima 700 let, mi pa desetkrat manj. Prikimaval je. Toda večja avtonomija je potrebna, sem vztrajal. Da, je odgovoril, tudi Rusija mora v to. Toda to gre bolj počasi, kot si marsikdo misli.

Ali se vam stvari v Sloveniji zdijo perspektivne. Da, je rekel, kljub temu kar sem rekel prej, mislim, da ima Slovenija možnost, da ponudi model. Naj se to najprej zgodi v Sloveniji, potem pa širše.

Tedaj so se že vrnili ostali, ura je bila skorajda 18, in čas obiska se je iztekal. Govoril je o distanci, ki je sodobna politika nima in je to velika napaka. Ko sem mu tudi sam rekel, da to občutim, me je povabil za tri, štiri dni v kartuzijo na duhovne vaje, kot je rekel. Sprejel sem povabilo.

26. 1. 1989, ob 14. uri Janez Stanovnik

Na začetku sem izgovoril običajno frazo, ki pa je bila še kako stvarna. Rekel sem, da se stvari spreminjajo z ure v uro. Potem sem takoj rekel, da bom na Šinigojev demanti odgovoril, da pa ne bom segal globlje, ker ne vidim v tem nobenega smisla. Ne vidim smisla, da bi sedaj objavljali njegovo fotografijo z Levstikom itd.

Stanovnik je to poslušal narejeno nezainteresirano in na moje presenečenje dejal, da ne ve točno o čem govorim, da je bil Šinigoj ravnokar pri njem in da mu ni nič omenil.

Na kratko sem ponovil, potem pa je rekel ah, da seveda in nemudoma prešel na drugo temo. Prvo je vzel na znanje. Nekaj morava razjasniti, je dejal. Zadnjič ste mi rekli, da ste za Levstika zvedeli od novinarjev in da je bilo to moč slišati na skupščinski skupini. Jaz sem to preveril prek predsednika skupščine (to sem vedel, ker mi je Krivic dejal, da je srečal Potrča, Ravnikarja in Kučana, ki so šli s seje predsedstva SRS. Ravnikar pa je imel zapisnik seje, ki ga Krivic pej v skupščini ni mogel dobiti. Kaj pa bi Ravnikar sicer delal na seji predsedstva. To je bilo v petek ali ponedeljek.) Predsednik mi je zatrdil, da je kaj takega absolutno nemogoče, da so vse preverili, sedaj bodo še tehniki, da pa je iz zapisnika jasno razvidno, da gre za tajni del seje. Tako je naenkrat postalo problematično odkod jaz to vem.

Pojasnil sem mu, da ne le da so novinarji to slišali, pač pa so to posneli in iz tega je nastal magnetogram,

na katerem sem to jaz jasno prebral. Lahko mu prinesem oboje, sem mu dejal. Rekel sem tudi, da domnevam, da tedaj Ravnikar ni niti oznanil, da je seja tajna, gotovo nisem, ne spomnim pa se, da bi to prebral v magnetogramu (sedaj, ko to pišem, vem, da je to Ravnikar rekel. Vasletova tajnica pa je te formalnosti metala ven). Rekel sem tudi, da se mi zdi, da je napaka Ertlova, ne pa Ravnikarjeva.

S, je rekel, da mu to, kar mu pravim, potrjuje neka njegova mnenja.

Potem sem mu rekel, da je najmanj, kar lahko sedaj rečem, da sem močno presenečen nad njegovo včerajšnjo izjavo o Ertlu in njegovi desni roki, da ga ne bi rad poučeval, da pa je očitno, da je 1. dezavuiral delo skupščinske skupine in 2. izpostavil sebe. Mi bomo na to reagirali.

Da, je rekel demonstrativno, glavo sem dal na tnilo, ne roko. Da pa boste ravnali skladno z vašo politiko, to pa vem.

Nastala je rahlo mučna situacija. Jaz sem sicer vedel, da on od začetka ni bil zato, da se skupini policijsko arhivo, vedel pa sem, da po vsem, kar vem, on pač ne bi smel Ertla ščititi. To me je zbegalo. Nadaljeval sem s tem, da sem rekel, da mi tudi nismo za to, da se sedaj na tej skupini potegne na mizo vse drobce policije in se po tem brska in desetka. Končno nismo prepričani, da bi to koristilo naši stvari.

Dobesedno poskočil je in rekel: »Čakajte, to je pa tako pomembno, da moram ponoviti vaše besede, da bo jasno ali tudi vi, tako kot jaz, mislite, da je treba preiskavo v skupini proti policiji nekako pripeljati do konca?«

»Do konca?« sem bil presenečen. Ne vem, morda tudi, toda važni so zaključki, izsledki skupine. Jasno je, da zaključki ne morejo biti taki, da bi policija izšla iz tega nekakšen moralni zmagovalci ali pa, da na vprašanja, ki so že tu, ne bo odgovorjeno. Brez tega ne gre in ne bo šlo. Kaj to pomeni, ne vem, toda vi veste kakšni so naši interesi in če se najde kakšna rešitev v tej smeri potem dobro, bolj odkrit ne morem biti.

Če vi mislite, da mora iti Ertl, je rekel S., potem vedite, da gre z njim vrh policije in z njim gremo mi. To je konec tega, kar se gremo v Slovenijo.

To je povedal tako zelo jasno in enostavno, da ga nisem razumel, paradoksalno, ne. Ne razumem, sem dejal.

Ja, tako je, je rekel in razširil roke, češ, razumljivo. Vse to, kar mi pravite, sem dejal, mi govori da v politiki sploh niste dogovorjeni.

Še več, je malce povzdignil glas, kot bi me hotel karati zaradi tega, ker ne razumem ali ker mi to ni že zdavnaj jasno, vse to kar ste mi povedali o skupini v skupščini mi govori o tem, da skupina ne dela za nas ampak proti nam. Jaz nimam vpliva, na skupščinsko komisijo se ne da vplivati in kot so zastavili bodo šli, kot vi pravite, v drobce.

Bodite preciznejši, sem rekel. Če se na skupino ne da vplivati je to dobro, kako je torej s tem, se ne da vplivati ali ne morete vplivati.

Jaz ne morem, je rekel.

Potem sem vstal in odšel in medtem, ko sem odhajal je rekel, da se počuti nemočnega in da ne ve, če ti razgovori sploh kaj koristijo, jaz pa sem dejal, da koristijo.

radio GLAS ljubljane

STEREO ... V ŽIVO
TUDI O VAŠIH PROBLEMIH
POKLIČITE NAS: 328-954, 328-944

radio GLAS ljubljane

STEREO ... V ŽIVO
TUDI O VAŠIH PROBLEMIH
POKLIČITE NAS: 328-954, 328-944

radio GLAS ljubljane

STEREO ... V ŽIVO
TUDI O VAŠIH PROBLEMIH
POKLIČITE NAS: 328-954, 328-944

*

Videli smo, kako je KP v Ljubljani in pokrajini načrtno pripravljala začetek »ljudske revolucije« kot »boja proti lastni kapitalistični gospodi«. Po postopnih pripravah v poletnih mesecih 1941 so komunisti ta preokret dokončno napravili z navideznim prenosom NOB z Gorenjske – kjer so njen polom oznanjale požgani vasi Rašica in Dražgoše ter dolina smrti v Dragi pri Begunjah – v Ljubljansko pokrajino.

Da bi vnaprejšnje vosovske likvidacije izbranih nasprotnikov totalitarne in nasilnega marksizma-leninizma poenostavila, je KP uporabljala kar skupinske (organizacijske) in retroaktivne obtožbe, češ da se je »kontrarevolucija proti ljudskim silam izoblikovala že v stari Jugoslaviji.«¹⁰ (Podrčtal C. Ž.) Tudi Kardelj in Kidrič sta izjavljala, da je za likvidacije od strani VOS zadostna že sama pripadnost žrtev nekaterim predvojnimi organizacijam in skupinam, ki jih je vodstvo KP v ta namen označilo.¹¹

Izzvano poslabšanje razmer v Ljubljanski pokrajini naj bi komunistom omogočilo, da v ostrih protislovenskih okoliščinah okupacije uničijo več kot petdesetletne demokratične prvine slovenskega naroda tudi v njegovem ljubljanskem zatočišču, kjer so se le-te (spričo nacističnega raznarodovalnega nasilja na Štajerskem in Gorenjskem) spomladi 1941 trdoživo ohranjale pod znosnejšo italijansko zasedbo. Preizkušene in obetajoče slovenske demokrtične osnove je že v predvojni kraljevini SHS poskušala zlomiti unitaristična dvorska diktatura kralja Aleksandra v letih 1929 – 1935. Toda po padcu te diktature junija 1935 se je slovensko demokratično izročilo pod vodstvom dr. Antona Korošca, po njegovi smrti leta 1940 pa dr. Franca Kulovca, bolj in bolj obnavljalo in utrjevalo, dokler ni predvojne Jugoslavije aprila 1941 uničila Nemčija.

Še v neposredno grozeči senci bližajoče se sovražne zasedbe je slovensko demokratično izročilo za nekaj bleščečih zgodovinskih trenutkov uveljavil suvereni NSS, ko je 10. apr. 1941 privzel nase »izvrševanje vrhovne oblasti« na slovenskem ozemlju.¹² Toda po oholi odklonitvi nemških in italijanskih zasedbenih oblasti, da bi se s predstavniki suverene Slovenije dogovorile vsaj o vojnopravni ohranitvi domače uprave na zasedenem slovenskem ozemlju, se Narodni svet, žal, ni preoblikoval v podtalno slovensko oblast, kot je to svetoval prof. Ehrlich.¹³ Zato si je izpraznjeni slovenski prostor naglo začela prisvajati nedemokratična KP z namerno izzvanim poslabšanjem razmer v azilski Ljubljanski pokrajini.

Prve partizanske skupinice iz Ljubljane so v hribih vzhodne ljubljanske okolice okrog Molnika in na še posebno prikladnem krmskem pogorju južno od Ljubljane v poznih poletnih mesecih 1941 napadale osamljene italijanske organe in izvršile nekaj manjših sabotažnih dejanj. Že avgusta 1941 so Italijani zaradi teh komunističnih

CIRIL ŽEBOT

NARODNA VSTAJA NA GORENJSKEM

izzivanj začeli izvajati represalije nad prebivalstvom prizadetih predelov. Septembra 1941 se je ta partizanska izzivalna taktika začela stopnjevati. Italijanski visoki komisar Ljubljanske pokrajine je odgovoril z ustanovitvijo izrednega sodišča, ki naj bi po naglem postopku izrekalo in izvrševalo tudi smrtne kazni. Sredi septembra 1941 so Italijani kot represalije proti izzivalnemu početju krmskih partizanov začeli požigati hiše po dolinah in pobočjih Iškega Vintgarja. V letu 1942 pa je požiganje že postalo redna značilnost stopnjevanih italijanskih represalij križem Ljubljanske pokrajine obenem z množičnim odvajanjem podeželskih ljudi v kazenska taborišča na otoku Rabu.¹⁴

Tako je komunistična taktika za izvajanje boljševiske revolucije v Ljubljanski pokrajini začela roditi sadove. Italijani so se za posamezne upade nekaj pešic prvih partizanov začeli maščevati nad ljudstvom vedno širših okolišev. Namesto da bi poiskali komunistično vodstvo in partizanska skladišča v Ljubljani, brez katerih bi bila začetna partizanska gnezda v okoliških hribih hitro izhrala, so se Italijani odločili za represalije proti slovenskemu ljudstvu na deželi. S tem so italijanske oblasti v zasedeni Ljubljanski pokrajini povzročile skoraj popolno brezpravnost, v kateri se je razbophotilo nasilje manjšinske KP nad predvojno demokratično večino slovenskega naroda.

Zaman sta dr. Marko Natlačen in Ivan Pucelj v imenu Sosveta (konzulte) pri italijanski zasedbeni upravi posredovala za nedolžne žrtve in protestirala proti stopnjevanju italijanskih represalij. Sosvet je bil že po svoji ustanovni listini samo posvetovalni organ brez kakršne koli oblasti. Dejansko pa ga visoki komisar ni niti vpraševal za nasvete ali mnenja o nameravanih upravnih ukrepih ali o njihovem izvrševanju in ni upošteval njegovih posredovanj za nedolžne žrtve italijanskih represalij. Zato sta dr. Natlačen in minister Pucelj že sredi septembra 1941 v znak protesta izstopila iz Sosveta. Dr. Natlačen je svoj izstop utemeljil s pismom visokemu komisarju Grazioliju dne 18. sept. 1941, ki zasluži, da iz njega kot zgodovinsko pričevanje navedem nekaj odstavkov:

Pri vsaki svoji intervenciji sem se zavzemal samo za tiste, ki so brez povoda izgu-

bili svobodo... Zaradi nesrečnega incidenta, ki se je v začetku septembra dogodil na železniški progi med Radohovo vasjo in Šentlovcem na Dolenjskem, je bilo zaprtih nad sto ljudi. Ni stvarnega javnega rada, ni varnosti... Če ljudje izgubijo upanje, da se jim ne bo nič zgodilo, kadar se niso pregrešili proti zakonom, je zgubljena vsaka vera v državno oblast. Žalostnih dokazov za ta moj stavek in trditev prihaja sedaj v izobilju. Mirni in poštenu ljudje, ki niso ničesar zagrešili, v strahu za svoje življenje in svobodo bežijo v hribe in gozdove, kjer se pridružujejo tako imenovanim partizanom. Tako nastaja in raste komunistična fronta.

Zaradi tega sem sklenil, da se umaknem vsaki odgovornosti za tako zgrešeno upravo... To so bili glavni razlogi, ki so me prisilili, da dajem ostavko na mesto člana v pokrajinskem sosvetu.¹⁵

*

Z odstopnim pismom komisarju Grazioliju je dr. Marko Natlačen končal svoj drugi poskus reševanja Slovenije po strašni nesreči, v katero jo je pahnili beograjski oficirski puč 27. marca 1941. Po tem drugem neuspehu pa je bilo že prepozno, da bi naknadno sprejeli in uveljavili predlog prof. Ehrlicha iz konca aprila oz. začetka maja 1941, da se podtalno obnovi suverena narodna oblast za zasedeno Slovenijo – predlog, ki so ga člani že razpuščenega NSS takrat odklonili. V oblastveno izpraznjeni slovenski prostor je medtem že zvižno in nasilno vdiralta KP in začela v njem navidezno »narodnoosvobodilno borbo« kot pripravo za postopno boljševiskacijo, ki jo je omogočil italijanski odgovor na partizanska izzivanja z množičnimi represalijami proti nekomunističnemu slovenskemu ljudstvu. Januarja 1942 je protislovensko strategijo visokega komisarja Graziolija še posplošila in zaostрила italijanska zasedbena vojska pod poveljstvom generala Maria Robotija.

Da so imeli Italijani pri tej spremembi svoje zasedbene strategije in taktike lastne zahrbtne namene, se je pokazalo že 3. okt. 1941, ko je bilo zaradi bežanja partizanskih skupin okoli Krma nenadoma razglašeno vojno stanje v vsej Ljubljanski pokrajini. Ves oktober je italijanska vojska podrobno česala krmske hribe in grape. Toda ostanek prvih partizanov, kakih dvajset Ljubljančanov, ki so se izmuznili iz italijanske vojaške mreže okoli Krma, se je z vlakom vrnil v Ljubljano, ne da bi jih bil kdo pri tem oviral...¹⁶

V začetku decembra 1941 se je znova pojavila skupinica partizanov in napadla železniški most čez Ljubljano pri Preserju na Barju, a ga ni mogla porušiti. Italijani pa so kljub temu pozapri veliko moških daleč naokrog, vojno sodišče jih je 39 obsodilo na smrt, od katerih so približno polovico takoj ustrelili. Janurja 1942 so se partizani ponovno pojavili v krmskem hribovju. Italijanska vojska je udarila za njimi, partizani pa so se ji izmaknili proti Verdu pod Vrhniko, kjer so

napadali železniško postajo. Italijani so jih zajeli in uničili, potem pa so se vrnili v rimske hribe in doline, kjer so po raztresenih zaselkih polovili še kakih 70 moških domačinov ter požgali več hiš in žag.

V Ljubljani je bila že jeseni 1941 javna tajnost, da si komisar Grazioli in general Robotti nista prijatelja. Po vojni so rimski arhivi potrdili, da sta v Rimu drug drugega tožarila zaradi napak zasedbene politike.¹⁷ Robottije obtoževal Graziolija, da je kriv nastanka partizanstva, ker da je dopuščal, da je podtalno komunistično vodstvo iz Ljubljane pošiljalo partizanska jedra v dolenske in notranske hribe ter jih tam vzdrževalo. Končno je Robottiju uspelo, da je z rimskim odlokom dne 20. jan. 1942 dobila zasedbena vojska poglavitno nalogo za javni red in mir v vsej Ljubljanski pokrajini. Robotti je poslej lahko sam odločal o policijskih (vojaških) akcijah proti partizanom tudi v mestu Ljubljani. Tako so po novih italijanskih vojaških navodilih vso Ljubljano obdali z bodočo žico in stražnimi bunkerji.

Dne 23. in 24. feb. 1942 je začela Robottijeva vojska v Ljubljani izvajati obširne hišne preiskave (»racije«), v katerih so že prvi mesec pridržali kakih 900 moških in jih poslali v internacijo v Italijo. Konec junija so bile ponovne italijanske vojaške racije v Ljubljani, ki so napolnile taborišče Gonars. Komunisti so zagnali vik in krik, da so italijanskim vojakom kazali pot prikriti »belogardistični izdajalci in kontrarevolucionarji«, drugi pa smo sklepali, da so to delo verjetno opravljali zaupniki KP, ker med interniranci ni bilo znanih komunistov in vodilnih sopotnikov, medtem ko je internacijo bilo odpelanih npr. veliko študentov in dijakov iz »kontrarevolucionarne« Straže in SDZ. O tem so zgovorno pisale *Črne bukve*.¹⁸ To je v svojih spominih nakazal celo Tone Fajfar, ko se je zarekel, da »so velike italijanske racije sicer napolnile internacijska taborišča z mladimi Ljubljancami, niso pa bistveno škodovala osvobodilnemu gibanju...«¹⁹

Vzporedno z množičnimi racijami v Ljubljani so Italijani 19. marca 1942 poslali v posebno internacijo v Italijo tudi kakih tisoč bivših jugoslovanskih častnikov slovenske narodnosti. Le-ti so bili kmalu po začetku zasedbe leta 1941 izpuščeni iz vojnega ujetništva kot posebno zagotovilo, da bo pod italijansko zasedbo Ljubljana ostala zatočišče Slovencev. Sedaj pa so te in druge Robottijeve racije in deportacije zadele prav tiste Slovence, ki se niso pridružili komunistični OF. Kot zanimivost, naključno ali drugačno, je v tej zvezi vredno omeniti še en podatek iz Fajfarjevih spominov: da je namreč Edvard Kardelj (iz Titovega štaba v Bosni preko Zagreba in Karlovca) »preoblečen v železni-

čarja... prispel v Ljubljano prav sredi najhujših italijanskih racij.«²⁰ Kakor se ni októbra 1941 nič zgodilo onim dvajsetim ljubljanskim partizanom, ki so se iz Robottijeve »ofenzive« na Krimu z vlakom vrnili v Graziolijevo Ljubljano, tako nekaj mesecev pozneje Italijani niso prijeli niti Kardeja, ko se je marca 1942 iz Titovega štaba z vlakom pripeljal v Ljubljano, obdano z Robottijevo žico.

¹⁰ Mikuž, *Pregled I*, str. 300.

¹¹ Op. 6 v tem poglavju.

¹² Glej 9. poglavje.

¹³ Glej 9. poglavje.

¹⁴ O Rabu in drugih italijanskih koncentracijskih taboriščih za Slovence glej *Črne bukve*, op. cit. str. 220–243, posebej o Rabu pa Rafael Rabič, »Rab – taborišče smrti«, *Zbornik Svo-bodne Slovenije*, op. cit., 1970, str. 67–79. Po svoji genocidni krutosti spada Rab v isto vrsto z Dachauom in drugimi proslulimi nemškimi taborišči. Zakaj ni povojni režim tega uveljavljal na mirovnih konferencah za Italijo?

¹⁵ Kolikor vem, je bilo besedilo Natlačeno-vega odstopnega pisma po vojni prvič objavljeno v strupeni knjigi Frančka Sajeta *Belogardizem*, Ljubljana 1951, str. 41–42. – Natlačeno-ve ugotovitve glede italijanske taktike v Ljubljanski pokrajini je že leto poprej z boljševiskim cinizmom potrdil za razmere na Hrvaškem Edvard Kardelj v svojem pismu Titu iz Zagreba, datirano 2. avg. 1941, v katerem je med drugim zapisal: »Nekateri tovariši... se bojijo represalij – uničenja vasi, streljanja, itd... (Toda) v vojni se ne smemo strašiti uničenja... nasilje proti Mačkovim ljudem lahko privede samo do upora po vsem Hrvatskem.« (Ta del Kardeljevega pisma Titu je izpuščen iz besedila pisma, objavljenega v *Dokumentih*, op. cit., I. str. 61–64, a je naveden v knjigi Ilije Jukića, *The Fall of Yugoslavia*, New York and London 1974, str. 104) – o Kardeljevem gibanju v času okupacije gl. 10. pogl. te knjige, opombe 34–36.

¹⁶ Mikuž, *Pregled I*, str. 220.

¹⁷ Mikuž, *Pregled I*, str. 356–357.

¹⁸ Op. cit. str. 202–203. – V tistem času me je povabil na razgovor škof dr. Gregorij Rožman, s katerim sva se dobro poznala. Škof mi je povedal, da ga je gospa Grafenauerjeva (mati Marije Vogelnik), ki je bila pogosta obiskovalka v škofijski palači, prosila, da bi pri italijanskih zasedbenih oblasteh posredoval za zaprtega zeta dr. Adolfa Vogelnika, tedaj privatnega docenta za statistiko. V tem ni bilo nič nenavadnega, saj so s podobnimi prošnjami tedaj prihajali k škofu tudi drugi Ljubljancami, ker so vedeli, da je dobrosrčni škof poskušal pomagati vsakomur, ki se je v vojni stiski obrnil nanj. Gospa Grafenauerjeva pa ni škofa le prosila za posredovanje, temveč je svojo prošnjo utemeljevala s sum-njo, kakor da je dr. Vogelnik bil žrtev moje ovadbe. Na škofov ugovor, da tega pač ne more verjeti, ker mene prav tako dobro pozna kot njo, inu je Gospa Grafenauerjeva rekla, da sumijo mene zato, ker sem tako kot dr. Vogelnik tudi jaz bil izvoljen za privatnega docenta v od-

delku za narodno gospodarstvo na pravni fakulteti in sem »torej« imel interes na tem, da se ga znehim kot svojega bodočega poklicnega tek-meca.

Ko me je v razgovoru škof vprašal, če kaj vem o Vogelnikovi zadevi, sem mu povedal, da tako kot z drugimi aretacijami tudi z Vogelnikovo nisem imel nobene zveze. Pristavil sem, da je bilo neglede na moje versko prepričanje in za-vezo nesodelovanja tako z okupatorji kot s komunisti nesmiselno enačiti mojo privatno do-centuro za področje primerjanih gospodarskih sistemov z Vogelnikovo iz statistike. Pa tudi s skrajno ciničnega političnega vidika je izmišlja-nju o moji krivdi za Vogelnikovo aretacijo manj-kala tudi vsaj na videz sprejemljiva osnova. Vogelnika smo kot študenta sicer poznali kot levičarsko usmerjenega, nismo pa vedeli, ali je bil organiziran komunist in ga v politično-akcij-skem smislu nismo smatrali za pomembnega, kaj šele vodilnega. Ko smo se pod okupacijo zavestno vzdržali, da tudi v podtalnih (protioku-patorskih in protistalinističnih) letakih nismo omenjali niti imen dobro znanih voditeljev ko-munistične partije, le zakaj pod milim nebom naj bi ovadili skromnega in tihega dr. Adolfa Vogelnika?

Kljub vsej apriorni neutemeljenosti grdega sumničnega sem škofa vseeno prosil, naj ob po-sredovanju za dr. Vogelnika italijanskim obla-sem pove, da za ovadbo proti njemu družina krivi mene in da jih zato on kot škof, ki osebno pozna oba, gospo Grafenauerjevo in Cirila Že-bota, kot prepričana katoliška vernika, roti, naj ta očitke potrdijo ali zavrnejo. Ko me je po izvršenem posredovanju škof ponovno povabil na razgovor, mi je dejal, da so mu zasedbene oblasti jasno povedale, da dr. Ciril Žebot ni imel nobene zveze z aretacijo in zaporo dr. Adolfa Vogelnika, in da je škof o tem že obve-stil gospo Grafenauerjevo. Očitki so utihnili.

To bizarno vojnodobno izmišljotino je po pe-tinštridesetih letih še bolj zabeljeno obnovila Marija Vogelnik, žena nedavno umrlega dr. A. Vogelnika, z njeno objavo v Poštnem predalu *Dela* z dne 22. avg. 1987. Zakaj je to storila, je zame nepojmljivo. Ker pa je odmrznjen neresni-čen očitek iz leta 1942 bil objavljen v času, ko je moje tako zelo oddaljeno ime bilo omenjeno v slovenskem tisku po zaplembi *Mladine* julija 1987, sem se spomnil, da je ista M. Vogelnik v času ponovno oživiljenih Vidmarjevih napadov na pokojnega Edvarda Kocbeka leta 1984 sto-rila nekaj podobnega. Poslala je *Delu* neko »majhno sporočilo«, v katerem je – tudi takrat se sklicujoč na neko neobjavljeno in z dokaz-nimi podatki povsem nepodprto »pričevanje« svojega moža – z neko slabo izmišljeno epizodo »potrdila« Vidmarjev očitek, češ da se je Ed-ward Kocbek pridružil OF šele »po neuspelem poskusu, da bi s pomočjo Angležev pobegnili za jugoslovansko vladno v inozemstvo«. Kdor bi se želel seznaniti z oz. si osvežiti spomin o epizodi, ki jo je navedla Marija Vogelnik, naj si (še enkrat) prebere njeno »Majhno sporočilo k pi-sanju A. Inkreta (*Delo*, 10. novembra 1984) in sledeče »Majhno sporočilo k pisanju M. Vogel-nik (*Delo*, 10. novembra 1984)«, s katerim je Boris Trekman pokazal na pravičnejši značaj nje-nega pripovedovanja.

¹⁹ Fajfar, op. cit., str. 83

²⁰ Fajfar, op. cit., str. 81–82.

Zdravnik tedanjega časa, Platonov sodobnik Hipokrat, je prav tako nedvoumno povedal, kako ta čas gleda na življenje zdravnik:

»Nikoli nikomur – tudi, ko bi me prosil – ne bom zapisal smrtonosne droge ali ga z nasvetom napeljal na tako misel.«

Beseda lahko v nekaterih primerih pomeni pretresljivo visoko etično dejanje med ljudmi, drugim tragično pomoč, spet v drugačnih okoliščinah – hudodelstvo, in slednjič tudi prefinjeno medicinsko tehniko.

Spartanska ideja o izpostavljanju pohabljenih in bolnih se ne zavija več v plašč usmiljenja. Kdo naj torej odloča o tem, katero življenje naj bo le-tega vredno?

Nasproti duhovno mrtvim je sočutje samo miselna napaka, ki je ni mogoče izkoreniniti, ko svoje občutke prenašamo na druge. Kjer ni nobenega trpljenja, kakor pri duševno mrtvih, tam tudi ne more biti novega sotrpjenja in sočutja.

Leta 1516 obnavlja Thomas More idejo Platonove Republike, ki tudi ne računa z zdravnikom kot izvršiteljem samega dejanja. Po njegovem mnenju bi morali duhovniki prepričati neozdravljivega in trpečega bolnika, naj se odloči za smrt. Kajti tak, kakršen je, ni več koristen na svetu. S svojim kužnim in bolnim življenjem pa je sam sebi v breme, okolici pa neznosen.

V tem času so pogledi evropskega zdravnika povsem pod vplivom krščanskih načel o brezpogojni nedotakljivosti življenja – Bog sam je gospodar nad življenjem in smrtjo, nad ozdravljenjem in agonijo.

Besedo Evtanazija je prvi uporabil Bacon v 17. stoletju. Ta se obrača na zdravnika, katerega dolžnost naj ne bi bila samo lajšati trpljenje in bolečine takrat, kadar to peče v ozdravljenje, marveč tudi, kadar njegova pomoč lahko prinese bolniku mirno in lahko smrt.

Globlji smisel takega pogleda na zadevo je razbremenitev družbe vseh osebkov, ki so negativne postavke v njeni bilanci.

Enako je konec 19. stoletja z vso jasnostjo povedal Nietzsche. Slednji terja očiščenje

SREČANJE S TRUPLJOM

SUCH IS LIFE

Pet stoletij pred našo ero je Platon načelo o evtanaziji jasno izrazil v tretji knjigi Republike:

»V dobro urejeni državi ima vsak državljani svojo nalogo; nihče si ne bo privoščil, da bi bolan živitaril drugim v breme. Država bo poskrbela za državljanke, ki bodo telesno in duševno zdravi. Kdor ni zdrav, ga bomo pustili umreti.«

družbe – parazitov, bolnikov, za kar res ni več primerno, da bi živeli, ki bedno životarijo in so izgubili čut za bodočnost.

Današnje kazensko pravo obravnava evtanazijo kot naklepni umor. Usmrtitev iz sočutja, kot blažja kazniva oblika usmrtitve, je v nekaterih kazenskih zakonikih zadnji dih popustljivosti do nje.

Pojavlja se antiteza, ki zdravniku narekuje dolžnost brezpogojne ohranitve življenja. Teh dolžnosti pa le ni mogoče slediti brez pridržkov.

V New Yorku se leta 1903 nakaže to vprašanje z zahtevom: naj se bolnikom z recidivnim rakom, tuberkulozo v zadnjem stadiju ali paraliziranim skrajša življenje z lahko smrtjo!

Parlament države Ohio je tri leta pozneje izglasoval prvo uzakonitev evtanazije, ki se glasi:

Vsaka oseba, ki ima neozdravljivo bolezen s hudimi bolečinami, sme zahtevati, naj se sestane komisija najmanj štirih članov, ki bo odločala o tem, ali naj se konča to bolečin polno življenje.

Kasneje se zakon razširi tudi na otroke s prirojenimi hibami in idiote.

Četudi zakona nista stopila v veljavo, saj ju je kongres v Washingtonu odklonil, sta vendar značilen mejnik v razvoju tega vprašanja.

Izjema v evropski kazenski zakonodaji je bil 143. člen ruskega kazenskega zakonika iz leta 1922. Ta je določal, da ni kazniv tisti, ki je koga usmrtil na njegovo prošnjo, in sicer iz motivov sočutja in usmiljenja. Nekateri to označujejo kot lažni humanizem.

Na drugi strani pa zdravnik ni pooblaščen, da bi uresničil pacientovo pravico. In je tudi ne sme uresničiti, kadar presodi, da bi škodilo bolnikovemu zdravju, pa čeprav gre za bolnikovo željo.

Dandanes trošimo ogromne vsote za vzdrževanje jetnišnic in blaznic, zato da javnost varujemo pred antisocialnimi elementi in duševnimi bolniki. Zakaj vzdržujemo vsa ta nekoristna in škodljiva bitja pri življenju?

Zakaj družba ne ravna bolj varčno?

V Nemčiji je vlada uporabila odločne ukrepe zoper razmnoževanje manjvrednih,

duševno bolnih in kriminalcev. Idealna rešitev bi bila, če bi iztrebili vsak tak individuum. Pred tako nujnostjo morajo umolkneti tudi filozofske dogme in sentimentalni predsodki.

Oktober 1939 je Hitler podpisal odlok, s katerim so določeni zdravniki dobili pravico, da smejo po najbolj kritični presoji zdravstvenega stanja dovoljevati milostno smrt. Program se je začel v tajnosti, medtem ko je široka propaganda in psihološka priprava postopoma zajemala vse širše kroge javnosti.

Duševni bolnik stane 4 marke na dan, pohabljenec 5 in pol, hudodelec 3 in pol. Po previdni oceni je v Nemčiji v zavodih 300.000 duševno bolnih, epileptikov in podobnih. Koliko posojila po 1000 mark (če se odredimo vračilu) bi lahko na leto dobili iz tega denarja?

(Uporabna naloga iz takratnega učbenika matematike.)

Razlogi, ki govorijo proti izvzemanju čiste evtanazije iz seznama prepovedanih in kaznivih dejanj, so znani:

Možnost zmotne ocene bolnikovega stanja, neupoštevanost njegove želje ali zahteve, glede na to, da je bolnik pod trenutnim vplivom nevzdržnih bolečin ali pa je zaradi splošne prizadetosti organizma tudi njegova opravilna sposobnost zmanjšana ali vsaj dvomljiva.

Slednjič velja kot razlog tudi dejstvo, da pravic do odločitve ni mogoče prenesti na sorodnike, ki so v tej ali oni smeri čustveno prizadeti in glede bolnikovega življenja ali smrti tudi materialno zainteresirani.

Teoretsko je zanimivo vprašanje, ali naj bi se tak poseg obravnaval po določbi o naklepnem uboju ali kot kaznivo dejanje zoper človeško zdravje.

Očitno evtanazije ne moremo kar povprek in v vseh subtilnih oblikah obsoditi

kot moralne in kazenske obsodbe vredno dejanje.

Kaj naj bi bilo torej zdravnikovo vodilo pri tovrstni odločitvi? Če bi hoteli po črkah aplicirati Hipokratovo prisego, bi zdravniku kaj hitro zavezali roke. Gre za spoštovanje tako življenja kot smrti.

Ob misli na takega bolnika se pač marsikomu vsiljuje vprašanje, ali ne bi morala medicina poseči v dogajanje in rešiti takega človeka trpljenja, okolice pa bremena.

Metka Jakšič

znotraj rjavih sten igranja
zaveso otožnosti prerekanja,
suhih stebelc namakanja, prič

CITY

Star vodnjak in prstan smrti
obreda nohta in plašča
zlomljene palice tistega:
iz rodu kače bo izšel
in njegov zarod pogoltnil bo ptica:
ušesa gluhih se bodo odprle,
oči slepih bodo spregledale:
podobe velikega šumečega oblaka.

Zrcala kažejo le odseve
ogrlic srebrnih žarkov
s svojimi meči.

Novorjenec segel bo v gnezdo:
jezik sikajoče kače
udaril ga bo k tlom
na svojo krono
zlate pahljače:
zakrij si obraz s tančico
vznožja zarje
krila angela smrti.

Oči, zde se kakor črna jama
Ki so jo izžgale plamenice
Oči, zde se kakor črno jezero
skaljeno v blodni mesečini.

Si razkrije obraz
na modrini valov
nebeškega neba.

Kakor ženska, ki vstaja iz groba
Kakor ženska, ki se ozira za priležniki
Kakor ženska, ki si išče mrliča.

Čudoviti prijatelji!

Presenečenje prisotnosti in dostojanstva
Pot, ki nikdar se ne konča

Čudoviti prijatelji!

Kača se vam vije med nogami
Kača, ki zastruplja
Kača vseh kač
Plazi se vam
Ponovno

Čudoviti prijatelji!

Noč prekrasna je
Še ena noč
Noč temne zvezde
Zvezde, ki vzhaja

Čudoviti prijatelji!

Kristalna krogla
Notri
In vohunov mnogo

Čudoviti prijatelji!

Gladina beline
Razbremenjene črnine
Neobrane korenine
Razpoke vrta

Hvaležno mrtvi!

Nepremični junaki

zenic razširjenih iglic
plapola zastave nevidnosti,
odčakanja notri zasmeha
zelenih zaves, prič

medle svetlobe trdoživosti
oblakov temnih odkritja,
nitke srebrnih podstavkov
zatrganih cvetov, prič

obračanja na vrvice
južnih sprememb protokola,
jasnosti motnih pogledov, prič

DUŠAN MERKLIN-MICK

O LJUBEZNI

Pa naj bo še o ljubezni v Kocbekovi pesniški zbirki Zemlja. Motiv, ki se ga pesniška navdih težko izogne, je na različnih mestih zbirke različno predstavljen, s skupnim imenovalcem v smislu:

»Ko bi človeške in angelske jezike govoril,
ljubezni pa bi ne imel, sem brneč bron
ali zveneče cimbale...«

Prav zato v Veliki hvalnici hvali Stvarnika za:

»Hvalim ga za najdražjo moč, ki mi jo je podaril,
da ljubim in ustvarjam z njo.«

Tovrstna ljubezen je takšna, ki presega tisto med žensko in moškim, pa vendar se pesnik ne odpoveduje:

»veselju po Adamu zoženem«

in se zaveda, da:

»ljubezen, če izpusti
človeka, ga že znova ziblje.«

zato priporoča:

»Na dnu ljubezni je tišina,
pogrezniva se tiho vanjo.«

V tej pesmi so:

»rože in žene (so) od nekdanje sestre...«

in je:

»najvišja ljubezen (je) otroška igra.«

Enkrat je ljubezen:

»žeja brez napoja, sladka
nemočna in kakor velika ptica izgubljena.«

drugič pa pesnik:

»Poje(m) hvalo ljubezni, ki zadnja ostaja, drobna
ptička poje toplo pesmico, nikdar
več je ne morem pozabiti.«

Pesniku je ženska:

»Ti si skritost za moje oči,
bodalo za moje srce,
plamen za mojo dlan.«

On njej:

»Jaz sem žalost za tvoj spomin,
kadilo za tvoje telo,
za tvoj obraz pajčolan.«

Sporočilo zadnje pesmi cikla Ljubezenske pesmi s ponavljajočim refrenom »zvonovi zvonijo« nakazuje večnost zvonjenja in prehodnost ljubezni med moškim in žensko.

V Tovariških pesmih poziva:

»Ljubezen je zadnja luč,
prisonimo srcu dlani,
ljubezen je zadnja luč,
kaj bomo sami v temi.«

in na koncu, v Veliki hvalnici, zahvala Stvarniku za:

»luč oči, plamen razuma, in ogenj ljubezni.«

IGOR RIŽNAR

Končno je veter
pospravil oblake z neba.
A medtem je zašlo tudi sonce.

Iz samih r račnih večerov,
iz samih zgodnjih nemirov,
iz samih otožnih pogledov,

iz samih besed,

iz samih spominov,
iz samih jutranjih zarij,
iz samih sončnih zahodov,
iz samih zasneženih pokrajin
zate napišem čisto novo pesem.

Moja soba ni niti
majhna niti velika;
takšna je, kot njene oči:
mirna, svetla in tiha.

V njej so sanje doma.
In veselje se zmeraj,
kot majhen otrok, s srečo igra.

Moja soba ni niti
majhna niti velika;
mirna in tiha je, kot njene oči.
A mene, ne, mene v njej ni.

Sploh ne pomislim
na bodeče trnje,
ko zagledam rdečo vrtnico.

MINI SAGE

(drugič)

Pregled tematike mini sag je zelo zanimiv. Razkriva nam veselje, skrbi in pričakovanja Angležev. Naštela bom najpogostejše teme:

- smrt v družini	- žena
- uboji	- mož
- nuklearna vojna	- staranje
- mačke	- nadnaravni pojavi
- prešuštvo	- težavnost pisanja mini sag
- rojstvo	

Zanimivo je, da so to teme, ki so enako pogoste pri odraslih in otrocih. V knjigi mini sag, ki so jo izdali 1985, je najmlajši pisec star štiri leta, najstarejši pa celo 90 let. Mini sago je poslala celo princesa Margareta in cel kup znanih osebnosti Anglije.

Kakšna pa je razlika med sago in mini sago?

Za sago smo že povedali, kakšna zvrst pripovedi je to. Mini sage so jim tematsko sorodne, le da imajo omejitve v dolžini pripovedi. Kakšen problem predstavlja ta omejitev na 50 besed piscu? Cela zgodba, ki jo moramo povedati v 50 besedah, je kar trd oreh. In to je tudi najpomembnejša razlika s sagami sploh. Zaradi te omejitve so mini sage zelo zgoščene, vsaka beseda je pomembna in skoraj vsi zaključki nosijo vso težo sporočila. Celo naslov postane naenkrat pomemben. Taka stroga omejitev malce spominja na stroga klasicistična pravila v književnosti. Ali je to vračanje v klasicizem? Ali pa je to le odsev angleške strogosti, postavljanja okvirjev, oklepanje tradicije?

Pa preberimo sago najmlajšega ustvarjalca tega natečaja.

Vesoljček in dinosaver

Živel je vesoljček
in некоč je srečal dinosavra.
Šla sta v dinosavrovo hišo
in tam sta se igrala na njegovi gugalnici.
Potem sta si šla umiti zobe.

In potem sta šla v bar in se
tam igrala na gugalnici.
Potem sta šla spet domov,
si umila zobe
in šla spat.

Nekdo od udeležencev si je privoščil tudi to, da je malce »pograjal« svojo predsednico Margaret Thatcher. Vsa stvar je videti taka:

Jaz in naša Maggie

Ali mi bo naša predsednica
razložila,
zakaj je dovolila
deževati na praznični dan
in zakaj je pozabila na moj
rojstni dan.

Zmeraj se zgodi isto,
kriva je za vse tisto,
kar na morju se zgodi.
Če vprašam mojo ljubo ženo,
pa lahko staviš svojo glavo:
Ali jaz – ali naša Maggie.

Ah, ja! Avtor te mini sage je star celih 90 let!
Da pa ne bo vsa zadeva čisto angleška, bomo dodali še mini sago našega anonimnega pisca. Mogoče bodo vam, bralcem, kot spodbuda za poskus lastne ustvarjalnosti. Srečno!

Tri popolnoma zadošča

Seštevam besede. Znova in
znova jih skušam pisati.
Nazadnje sem jih pri Maxiju.
Želim ji povedati o obupu,
izčrpanosti in nemoči.

Besede. Besede. Besede.
Kako se izgubljam v štetju.
Besede. Imam jih še štiri.
Kako naj svoja čustva izrazim
s tako malo številko. Ali vi
veste, kje je napaka?

GOVOR OB DVAJSETI OBLETNICI OKUPACIJE ČSSR, 18. 8. 1988 V LJUBLJANI PRED METALKO

Kot veste, so pred dvajsetimi leti predstavniki bratskih socialističnih narodov ob iskreni podpori zdravih domačih sil uspeli zaustaviti pritisk že zelo močne in v najvišje državne in partijske vrhove infiltrirane kontrarevolucije, ki je, ideološko odprta na organizirane destruktivne sile, skušala razbiti češkoslovaško socialistično republiko, ukiniti oblast delavskega razreda, izničiti vse pridobitve ljudske revolucije in vrniti češkoslovaško ljudstvo v roke velikih izkoriščevalskih korporacij. Sklicujoč se na gospodarski razcvet prve republike, so ti destruktivni elementi narodu, ki so ga hujskali, pozabili povedati, da je predvojna blaginja češkoslovaškega naroda bila ustvarjena na račun revščine drugih narodov, kar je logično pripeljalo do konflikta svetovnih razsežnosti. Narodu pa so ti »demokrati« pozabili povedati tudi to, da je predvojno blagostanje napravilo češkoslovaško republiko zadovoljno, s tem pa tudi nepazljivo in neodporno in kot tako sramotno premagano od nacističnega stroja.

Kot veste, so elementi, ki so pred dvajsetimi leti skušali vrniti kolo zgodovine nazaj, v mednarodnem socialističnem svetu naleteli na podporo zgolj s strani Romunije in Jugoslavije. Če pogle-

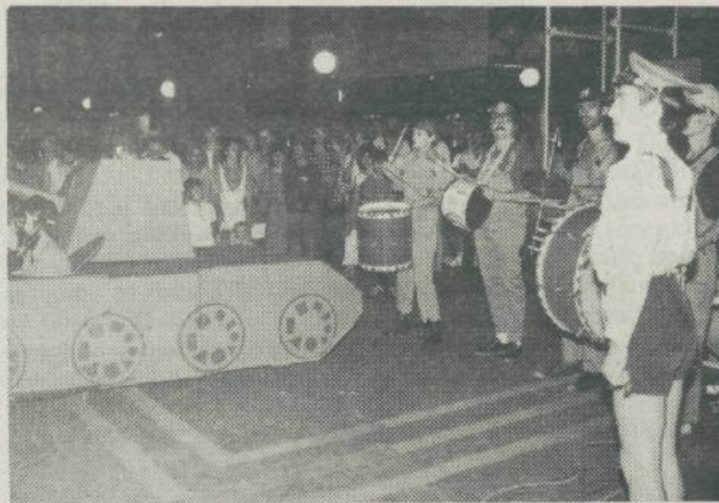

Foto: Božidar Dolenc

Tovariši in tovarišice, dragi simpatizerji!

V imenu delovne organizacije za organizirano obeleževanje obletnic zmag socialističnih sil nad kontrarevolucijo in liberalizmom, in še prav posebej v imenu njene delovne skupine, zadolžene za organizirano praznovanje dvajsete obletnice obrambe češkoslovaške socialistične republike pred poskusi destabilizacije in titoizacije te dežele, vas prisrčno pozdravljam.

damo, kje sta ti dve deželi danes in kje je danes ČSSR, potem zlahka ugotovimo, da je čas nedvoumno pokazal, kdo je imel takrat prav.

Zato nam danes ne more biti niti najmanj žal takratnih naporov, ko smo morali s tanki braniti s krvjo borcev, znojem delavcev in solzami otrok utrto pot skozi navidez nepregleden labirint zgodovinskih nasprotij.

Vsem ostankom kontrarevolucije, ki še vedno čakajo na svojo novo priložnost, pa lahko rečemo le eno: dokler nas je vsaj toliko, kot nas je tukaj zbranih, dokler nas je vsaj toliko, kot nas je tudi v Ljubljani takih, ki ljubimo enotno in socialistično, takó Češkoslovaško kot tudi Jugoslavijo, do takrat bodo vsi ti ostanki preteklosti in agenti protisocializma čakali zaman.

Še enkrat bi se rad zahvalil vsem vam, ki ste s svojo prisotnostjo počastili dvajseto obletnico ene pomembnejših zmag mednarodne delavske fronte in vas hkrati vabim, da prisostvujete koncertu zamejskih glasbenikov, ki sredi imperialističnega sveta v svoji glasbi gojijo marksistično-leninistično misel in mednarodno delavsko zavest. Predstavljam vam naše prijatelje, ki so se prijazno odzvali našemu vabilu, vokalno-instrumentalno skupino Black Sheep iz Nizozemske.

GLEDALIŠČE ANE MONRÓ

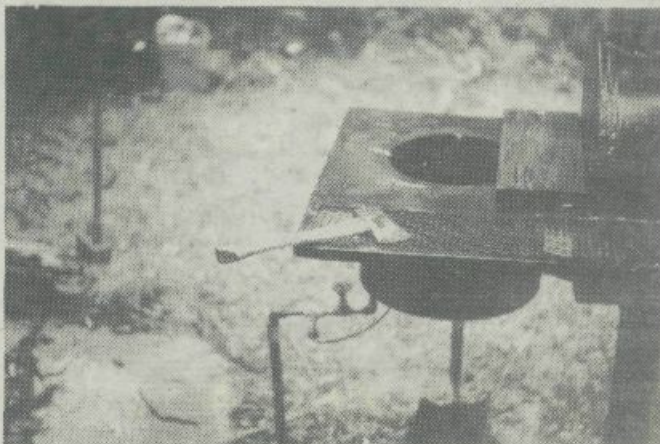
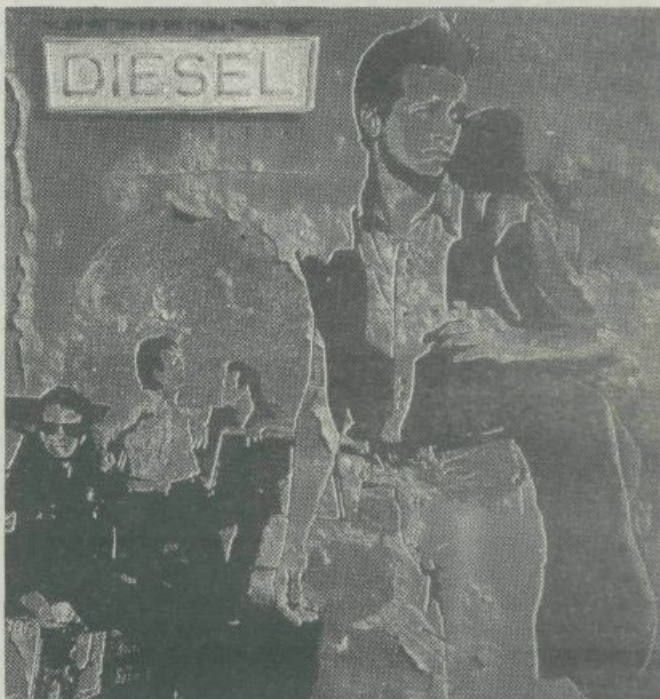

ROŽCE V LASEH

ALI KAKO ČRPATI IZ ŠESTDESETIH

Delati glasbo in pri tem ne iskati ničesar novega – ob tem pa se zavedati teh dveh dejstev, je samomorilsko (no ja, na neuspeh obsojeno) dejanje.

Pa vendar nekateri to uspešno počnejo; zato bi nekaj malega priobčili o dveh tovrstnih zasedbah. Najprej bi se podali v deželo »down under«, torej Avstralijo; od tam prihajajo in nam z rokenrolom polnijo ušesa **Johnny Diesel and the Injectors** – skupina, ki nam, tako ali drugače gledano, res ne ponuja nič novega. Svoj istoimenski (**Johnny Diesel and the Injectors**) prvenec so posneli za založbo Chrysalis, ki že s predznakom »odvisna« vzbuja pomisleke o besedni zvezi NEKAJ NOVEGA. Tudi glasba, ki jo igrajo v sami osnovi, ni nič pretresljivega – gre za malce trši rokenrol, ki pa je še zmeraj dovolj standarden in uglajen. Pa vendar se nam pri poslušanju plošče zgodi neverjetna stvar: ob koncu jo obrnemo in zrolamo še enkrat (obrabljena fraza, jebi ga – vendar je res!). Iskati vzrok ter tako ali drugače secirati stvar je nesmiselno. Mark Lizotte (alias Johnny Diesel) in trije Injektorji zvenijo res sveže, mlado (kar tudi so) in pristno (že spet fraza...); in čisto zares se sliši, da mladeniči ne go-dejo obrtniško, ampak poč-nejo to res z veseljem. Dovolj je slišati bluesovsko balado **Since I fell for you** in se pre-pričati, da je res – daleč od kakršnekoli »alternative«, pa vendar dovolj trdno in pre-pričljivo.

Druga zasedba, kot skupino bi jo težje definirali, se imenuje **Green on red**, gre pa za dva angleška mladea. Imenujeta se Dan Stuart in Chuck Prophet. Po zanimivi prvi plošči **The Killer inside Me**, ki sta jo izdala za Phonogram, sta se odločila prestopiti k manjši in neodvisni založbi Red rhino. Postala pa sta ena izmed prvih žrtev bankrota te majhne firme. Tako je plošča, ki je bila pripravljena za izid že pred dobrim letom, na tržišče prišla šele sedaj. No vsekakor je tu ponuja pa nam glasbo, ki se popolnoma navezuje na naslov tega teksta. Muzika s tega albuma (**Here come the Snakes**) je dejansko vračanje h koreninam bluesa in rocka. Vendar za razliko od prej omenjenega Johnnija, **Green on red** to dosežeta na malce drugačen način. Glasbi, ki na trenutke že preveč spominja na **Rollingstone** ali **Animalse** s konca šestdesetih, ne gre očitati prav ničesar. Mladičeva namreč povsem standardno muziko začinita ali pocukrata z res majhnimi dodatki – naj gre za take ali drugačne efekte ali trenutek zatem ne najbolj standardne vokalizacije. In **Green on red** to naredita zelo prefinjeno – začimbe vam zavijeta in servirata tako prikrito, da jih ob površnem poslušanju skoraj ne zaznamo – ko pa jih, nas zamika iskati nove in nove... Vsekakor avtorsko močan izdelek!

Dovolj bodi!

IGOR I.

FILM

MOONSTRUCK

Režiserja **Normana Jewisona** ljubitelji filma poznajo vsaj po kakšnem od njegovih izdelkov. Izbor tem, ki se jih je loteval, je res pester in raznolik. Satirična komedija **Rusi prihajajo, Rusi prihajajo** (The Russians Are Coming...), drama s »črnega juga ZDA« **V vročici noči** (In the Heat of the Night), anti-vojni musical **Jezus Kristus Superzvezdnik** (Jesus Christ Superstar), znanstvenofantastična »športna« drama **Igra na kotalkah** (Rollerball)... so gotovo filmi, ki pritegnejo – tako z vsebinske kot z izvedbene plati. Jewison je pravzaprav obveljal za avtorja, kateremu »skakanje« iz žanra na žanr ne predstavlja nobenih problemov.

Na zadnje smo pri nas videli dva njegova filma, ki še zdaleč nista v gledalcih pustila podobnih sledi kot njuni predhodniki. Gre za **Vojakovo zgodbo** (Soldier's Story) in **Poročno zvezo** (Best Friends). Prvi je »črnska« psihološka kriminalka, ki kljub tehnično zelo visokemu nivoju ne seže dlje kot do oznake »soliden film«. Drugi pa naj bi bil komedija, a je bolj ljubezenska zgodba – začinjena s pravo dozo humorja. Niti odlična Burt Reynolds in Goldie Hawn nista uspela spraviti filma kam globlje v zavest zaljubljenecv v gibljive slike.

Tu je torej **Moonstruck**. Žanrovsko tip filma, ki ima skoraj enako izhodišče kot Poročna zveza. In kot že tolikokrat pri Jewisonu vse sloni na ramenih igralcev. Ti odločajo o tem ali bo film »dosežek« ali pa bo pozabljen že čez nekaj mesecev.

Zgodba filma je postavljena v italijansko četrt New Yorka, t.i. Malo Italijo. Prikaže dogodke v zanimivi družini srednjega sloja. V kar veliki hiši živijo – glavna junakinja, 37 letna ločenka (Cher), njuna starša in ostarili dedek s petimi psi. Družbo jim redno delata še gospodaričin brat z ženo in skupaj so kar velika družina. Zaplet se začne že takoj na začetku filma – glavno junakinjo tradicionalno uradno zaprosi petdesetletni Johnny, ki v očeh staršev bodoče neveste ni preveč cenen. Ker ima na Siciliji mater na smrtni postelji, odpotuje k njej, nevesti pa obljubi, da se poroči čez mesec dni – ko bo

Čeprav kar velik slavodobitnik lanskega leta (med drugim trije oskarji in berlinski srebrni medved za režijo), je moral ameriški film Moonstruck ali po naše Mesečnica Normana Jewisona počakati, da so se vsaj malo umirile nepregledne ljubljanske množice, ki so hitele gledat Dustina Hoffmana v Deževnem človeku (po naše Rain Manu). Zaradi znanega »kuj železo dokler je vroče« in oskarja Kevinu Klineu je vmes skočila še Riba, ki sliši na ime Wanda. Najbrž je tako celo bolje. Dveletni časovni zamik vam omogoča, da si to »ljubezensko komedijo« ogledate brez evforije, tako značilne za omenjena filma.

slovo od matere za njim. Ker pa je (spet tradicionalno) zelo navezan na mlajšega brata, svoji izbranki naroči, naj ga poišče in povabi na poroko. Brata sta se namreč sprla pred petimi leti in poroka starejšega naj bi bila dogodek, ki bi ju pobotal. Kot nalašč je ta mlajši brat nesrečnež podobnega kova kot junakinja. Zaljubita se. To pa je vir novih, vse večjih zapletov. V spremljanje njune velike ljubezni je vnešen še kup epizod – oče junakinje vara svojo ženo z mlajšo, žena za to ve, a pogumno prenaša, ko pa se ji ponudi podobna priložnost, jo ne želi izkoristiti,

dedek vodi svoje pse redno na sprehod in skupaj lajajo v luno, Johnny na Siciliji bedi ob svoji materi... Ob izraziti vraževernosti glavnih junakov filma, naj bi imela velik (morda kar odločilen) vpliv na njihovo »ljubezensko« obnašanje luna. Mesečniki so pravzaprav zaljubljeni in tak bi lahko bil tudi naslov tega filma – vsekakor pa naj bi šlo za množino.

Razplet filma je furiozen. Sklepni dialogi v domači kuhinji glavne junakinje vse razrešijo. Tam se namreč odločilnega jutra zberejo prv vsi »mesečniki« in čakajo odločilnega – Johnnija, ki se je

vrnil iz Sicilije po čudežni ozdravitvi svoje matere. V strahu za njeno življenje razdre zaroko (»če bi se poročil, bi lahko mama umrla«). To izkoristi Ronny in pred družino slovesno zaprosi bratovo ex-izvoljenko za ženo. Cher vsa srečna pristane, saj ga ljubi – to pa je za zakon slabo (tako pravi njena mati, ki to že ve iz lastnih izkušenj). No, pobotata se tudi varajoči mož in varna žena (starša) in dedek zajoka od sreče in zmedenosti. Ker je tudi svakinja s svojim soprogom prišla do denarja (ki ga je Cher, sicer njuna kurirka, pozabila nesti v banko), je happy end popoln. Iz kina gremo zadovoljni, saj je vse urejeno tako, kot smo si želeli.

A ne le zato. Ta prijeten filmček nam ob primerni količini smeha ponudi tudi kakšno življenjsko resnico. Ker gre pravzaprav za mešanico melodrame in komedije (pri gledalcih dveh zelo priljubljenih zvrsti), uspešnost tega dela ni niti najmanj presenetljiva. Komični elementi v filmu so toliko boljši, da je kar škoda pretirano sentimentalnega srednjega dela, saj takrat ritem filma precej pade. Karakterizacija likov je zelo dobro izpeljana. Jewison je še enkrat pokazal, da zna delati z igralci. Dobri so vsi. Cher sicer ni rojena igralka in upam si trditi, da še vedno bolje poje kot igra, a s pravim vodenjem ustvarja vse boljše kreacije. Oskar za glavno vlogo ji je najbrž vse poplačal. Omembe vredni so še drugi – Nicolas Cage kot Ronny, Pravo odkritje pa sta Olympia Dukakis (kreacija, ki je res vredna oskarja) kot mati in Feodor Chaliapin kot dedek, ki s vsvojo pojavo in igro prekaša vse druge »zvezde«. Z lahkim srcem bi mu lahko podelili oskarja za »epizodo epizode«. Z Williamom Hickeyjem iz Časti Prizijevih sta ustvarila tip starčka italijanske družine v Ameriki, ki bi lahko postal zaščitni znak filmov s podobno tematiko.

To smešno »kroniko mesečnih ljubimcev« so skupaj z omenjenimi ustvarili še scenarist John Patrick Shanley, (oskar za scenarij), direktor fotografije David Watkin, glasbo pa je izbral in prispeval Dick Hyman.

MIRAN KORITNIK

KINOTEKA

Torek, 23. 5. 89
SPOZNANJE (PROVIDENCE). Francija-Švica. 1977. Režija: Alain Resnais. Glav. vl.: John Gielgud, Dirk Bogarde, Ellen Burstyn, David Warner, Elaine Stritch (v barvah)

ob 22. uri
DNEVNIK SOBARICE (LE JOURNAL D'UNE FEMME DE CHAMBRE). Francija-Italija. 1963. Scenarij: L. Buñuel, Jean-Claude Carrière (po romanu Octava Mirabeauja). Režija: Luis Buñuel. Glav. vl.: Jeanne Moreau, Michel Piccoli, Georges Géret, Françoise Lugagne, Daniel Ivernel, Jean-Claude Carrière, Muni

Sreda, 24. 5. 89
TRENUTEK RESNICE (LA MINUTE DE VÉRITÉ). Francija-Italija. 1952. Režija: Jean Dalannoy. Glav. vl.: Michèle Morgan, Jean Gabin, Daniel Gelin.

PARIZ, KI SPI (PARIS QUI DORT). Francija. 1923. Scenarij in režija: René Clair. Glav. vl.: Henri Rollan, Albert Préjean, Madeleine Rodrigue, Myla Seller

NAMIŠLJENO POTOVANJE (LE VOYAGE IMAGINAIRE). Francija. 1925. Scenarij in režija: René Clair. Glav. vl.: Dolly Davis, Jean Borlin, Albert Préjean, Jim Gérald, Marguerite Madys; glasbena spremljava: Borut Lesjak

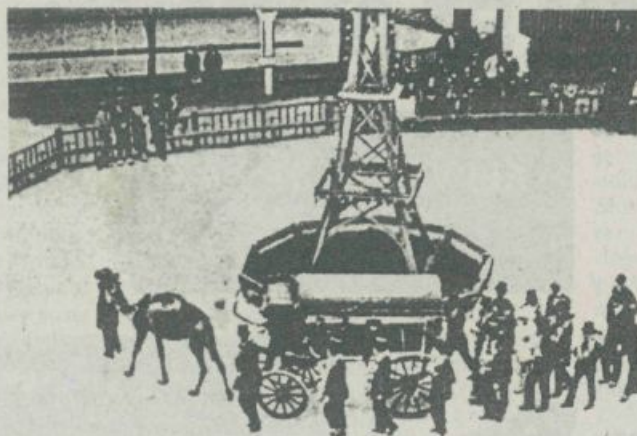
Četrtek, 25. 5. 89
ČRNO BELO V BARVAH (LA VICTOIR EN CHANTANT). Francija. 1977. Režija: Jean-Jacques Annaud. Glav. vl.: Jean Carmet, Jacques Dufilho, Catherine Rouvel, Jacques Spleser, (v barvah)

Petek, 26. 5. 89
PREKLETA LASTNINA (THIS PROPERTY IS CONDEMNED). ZDA. 1966. Scenarij: Francis Ford Coppola, Fred Coe, Edith Sommer po drami Tennesseeja Williamsa. Režija: Sydney Pollack. Glav. vl.: Natalie Wood, Robert Redford, Mary Badham, Charles Bronson, Kate Reid, Alan Baxter, Robert Blake (v barvah)

Sobota, 27. 5. 89
ORKESTER KLUBA OSAMLJENIH SRC NAREDNIKA PEPPERJA (SGT PEPPER'S LONELY

BISERI ZA OGRILICO

CLAIR ZA VSE ČASE

Rene Clair – PREMOR

Sreda, 24. 5. 89
PARIZ, KI SPI (Paris qui dort, 1923)

NAMIŠLJENO POTOVANJE (Le Voyage imaginaire, 1925)
 (glej program)

Maj je mesec nemih filmov enega velikanov svetovne kinematografije, Reného Claira. Izbirali ste lahko med sredami zvečer kar zapored, mi pa tokrat izpostavljamo pričujoča filma.

Petindvajsetletni Clair (pravzaprav René Chomette) se je pojavil s fantastično komedijo o Eiffelovem stolpu – **Pariz, ki spi**. Pod očitnim vplivom dadaizma in komedij Macka Sennetta je Clair svoje debutantsko delo zasnoval kot pravljico. Nori znanstvenik z nevidnim žarkom ustavi vse življenje v Parizu. V dosegu žarka ni bilo le šest ljudi. Gibanje in življenje se povrne, a se meščani ne zavedajo stanja, v katerem so pravkar bili. Odličen preplet vizije Pariza v gibanju in neigibnosti, povzročene z žarkom ter Clairova lahkotna ironija (kasneje prav njegov

zaščitni znak) sta glavni kvaliteti tega filma.

Tudi **namišljeno potovanje** je podobno delo – fantastično-irealna komedija pod vplivom Meliesa. Uradnik v banki zaspi in v sanjah potuje v hišo starih vil, ki mu jih uspe pomladiti, po zvonikih katedrale Notre Dame in po muzeju Grévin, kjer revolucionarno sodišče sodi zaljubljenemu paru. Kot pri Premoru (*Entr'acte*, 1924) je tudi pri tem filmu sodeloval Francis Piabia, eden od utemeljiteljev dadaizma. S temi filmi je mladi Clair začel napovedal svojo bleščečo kariero v svetovni kinematografiji.

Če ste že zamudili **Premor, Florentinski slammnik in Dva bojazljivca** (slednja dva menda najvažnejša Clairova dosežka iz nemega obdobja, vsekakor pa odlični burleski), spoznajte vsaj predhodnika opusa tega velikana. Vabilo v čudoviti čas nemega filma pa seveda velja le ljubiteljem in tistim, ki še niso do dna indoktrinirani z ameriškim moviejem.

M. K.

HEARTS CLUB BAND. ZDA. 1978. Režija: Michael Schultz. Glasba: različna (večinoma THE BEATLES). Glav. vl.: Peter Frampton. **BEE GEES**. Donald Pleasance, Alice Cooper, Steve Martin, **EARTH WIND AND FIRE** (v barvah)

Nedelja, 28. 5. 89
OČKA, MAMICA, SLUŽKINJA IN JAZ

(PAPA, MAMAN, LA BONNET ET MOI...). Francija. 1954. Režija: Jean-Pierre Le Chanois. Glav. vl.: Robert Lamoureux, Gaby Morlay, Fernand Ledoux, Louis de Funès, Nicole Courcel.

Ponedeljek, 29. 5.
TOOTSIE, ZDA. 1982. Režija: Sydney Pollack. Glav. vl.: Dustin Hoffman, Jessica Lange, Teri Garr,

Dabney Coleman, Charles Durning, Sydney Pollack (v barvah)

Torek, 30. 5. 89
VIJOLIČASTI TAKSI (UN TAXI MAUVE). Francija. 1977. Scenarij (po romanu Michela Deona) in režija: Yves Boisset. Glasba: Philippe Sarde. Glav. vl.: Charlotte Rampling, Philippe Noiret, Agostina Belli, Peter Ustinov, Fred Astaire, Edward Albert ml. (v barvah)

ob 22. uri
DEMON IN MESO SUSANA (DEMON Y CARNE). Mehika. 1950. Scenarij: L. Buñuel, Jaime Salvador po zgodbi Manuela Reachija. Režija: Luis Buñuel. Glav. vl.: Rosita Quintana, Victor Manuel Mendoza, Fernando Soler, Maria Gentil Arcos.

Sreda, 31. 5. 89
KAČJE JAJCE (THE SERPENT'S EGG). ZR Nemčija-ZDA. 1977. Scenarij in režija: Ingmar Bergman. Fotografija: Sven Nykvist. Glav. vl.: Liv Ullmann, David Carradine, Gert Fröbe, James Whitmore, Heinz Bennent (v barvah)

MILIJON (LE MILLION). Francija. 1931. Scenarij in režija: René Clair. Glav. vl.: Annabella, René Lefebvre, Louis Allibert, Raymond Cordy, Paul Ollivier

Četrtek, 1. 6. 89
BILO JE NEKOČ NA DIVJEM ZAHODU (ONCE UPON A TIME IN THE WEST). Italija-ZDA. 1969. Režija: Sergio Leone. Glav. vl.: Claudia Cardinale, Henry Fonda, Jason Robards, Charles Bronson

Petek, 2. 6. 89
KINO ZA GROŠ (NICKLEODEON). ZDA. 1976. Režija: Peter Bogdanovich. Glav. vl.: Ryan in Tatum O'Neal, Burt Reynolds

Sobota, 3. 6. 89
PANCHO VILLA JEZDI. ZDA. 1968. Režija: Buzz Kulik

Nedelja, 4. 6. 89
NOČ NAD PARIZOM. Francija. 1956. Režija: Claude Autant-Lara. Glav. vl.: Louis De Funès

Ponedeljek, 5. 6. 89
OBRAZ PROTI OBRAZU/IZ OČI V OČI (ANSIKTE MOT ANSIKTE). Švedska. 1975. Režija: Ingmar Bergman (kinotečna premiera!!!)

Slovensko osvobojenje je bilo mogoče le iz in potom jugoslovanstva. Že dolgo pred vojno so vsi zavedni Slovenci spoznali, da je druga rešitev izključena in zato je bilo **jugoslovanstvo identično s stremljenjem Slovencev po svobodi**. To jugoslovanstvo seveda ni bilo vedno jasno izkristalizirano, vendar pa je vedno živelo in se vedno jasneje razvijalo, dokler ni vsa Slovenija z enim samim mogočnim klicem zaklicala, da hoče Jugoslavijo, da odklanja za sebe vsako drugo rešitev.

Nosilec jugoslovanske misli pa je po kralju Petru bil kralj Aleksander od tistega hipa, ko so prvi Slovenci zaslutili, da prihaja čas velikih dogodkov. **Aneksijska kriza je bila prvi alarm teh dogodkov**. Avstrija je sicer takrat triumfirala in nalašč naredila na Dunaju veliko demonstracijo nemških knezov, da proslavi avstrijskega cesarja po aneksijski krizi ob njegovem jubileju, toda Slovenci so čutili, da je ostala aneksijska kriza nerešena in da Srbi še niso spregovorili svoje zadnje besede. Vedeli so pa tudi, da je bolj ko Srbija, doživela silen poraz zavezniška diplomacija in je po aneksijski krizi »privezala Srbija«, kakor je dejal srbski zunanji minister Milovanović »svoj majhen čoln k veliki ladji antante«. Z aneksijsko krizo se je Srbija mogočno uveljavila v mednarodni politiki in postala faktor.

V aneksijski krizi pa je postal kraljevič Aleksander prestolonaslednik in takrat so privikrat zaslutiti in spoznali Slovenci Njegovo vlogo.

Aneksijska kriza pa je imela še drugo dobro stran. Opozorila je vse Jugoslovane, da je **Srbija jugoslovanski Piemont**, ki je pričel delo za osvoboditev Jugoslovancev iz tujskega jarma.

Prišla je **prva osvobodilna balkanska vojna**. Kar je bilo sploh mogočih slabih vesti o Srbiji in srbskem narodu, z vsemi temi vestmi je obdarjal dunajski in graški tisk Slovenec. Niso sicer te vesti premotile Slovencev, ker so ti njih lažnivost spoznali, pač pa so povzročile te vesti, da je bilo veselje Slovencev tem večje, tem radostnejše in tem močnejše, ko so vrgle prve zmagovite vesti o srbskih zmagah vse te sovražne klevete ob tla.

KRALJ ALEKSANDER IN SLOVENC

ALI VAS TO NA KAJ
SPOMINJA?

V dolgi, mnogo predolgi dobi nesvobodnih dni so Slovenci že skoraj pozabili da so sploh kedaj imeli svojega narodnega vladarja. Še žalostnejše! Ni manjkalo dosti in zmagalo bi prepričanje, da so Slovenci sploh obsojeni, da hlapčujejo tujcu in tujim vladarjem. A nakrat je padla ta nevarnost in v tem je vzrok, da so Slovenci tem bolj vzljubili svojega prvega narodnega kralja, ker je ta nerazdružljivo zvezan z njih osvoboditvijo in z vsem, kar je tvorilo njih narodno življenje.

Prva velika zmagovita vest pa je bila, da je prva srbska armada **pod poveljstvom prestolonaslednika Aleksandra** uničujoče razbila pri Kumanovem turško vojsko, da je Kosovo maščevano in da je odprta pot v Dušanovo Skoplje.

Mladi zmagoviti prestolonaslednik Aleksander je osvojil slovenska srca in po vsej Sloveniji so se **zbirali darovi za srbski Rdeči križ** in ni ga bilo zavednega Slovenca, ki nebi na ta način manifestiral svojo jugoslovansko zavednost navzlic in na oči avstrijski oblasti. Po Kumanovem je postala jugoslovanska ideja temeljna vsebina slovenskega programa. Po Bregalnici, ko so Slovenci drugič spoznali prestolonaslednika Aleksandra kot zmagovitega vojskovodjo, je bilo tudi za Slovence odločeno, da samo Beograd pravilno pojmuje in rešuje jugoslovanski program, da je za Slovence možna samo skupna pot s Srbi in Hrvati.

Padli so streli v Sarajevu. Baš ta dan smo sprejemali v Gorici pevsko društvo »Lorvor« iz Lovrane. Na pozdravnem sestanku sem govoril o jugoslovanski ideji. Za nikogar od nas ni bilo tedaj dvoma, **da se je odločilna borba pričela** in moramo vsi Slovenci, Hrvati in Srbi storiti svojo narodno dolžnost in stati za Srbijo, ki vodi boj za nas vse.

Kmalu nato je tudi srbska narodna skupščina v Nišu to potrdila in v svoji deklaraciji z dne 7. decembra 1914. izjavila, da je »vojna (z Avstrijo) postala **obenem borba za osvobojenje in ujedinjenje vseh naših nesvobodnih bratov Srbov, Hrvatov in Slovencev**«. Prav tako odločno je poudaril ta vzvišeni namen osvobodilne vojne v svojih izjavah regent Aleksander ter obenem z vednimi zmagami dokazal, da se ta visoki namen vojne uspešno dosega. Pod njegovim vodstvom je izvojevala srbska vojska prvo veliko zmago **v cerški bitki**. V Kolubarski bitki je nato junška srbska vojska znova dokazala, da je po svoji kvaliteti ena prvih armad na svetu. Vodja te vojske pa je bil regent Aleksander, ki je od tedaj za Slovence vzor pogumnega in obenem prevdarnega

borca. **Kralj Aleksander je od tedaj za Slovence ideal jugoslovenskega borca.**

Še ena preizkušnja je bila potrebna: Albanija. Po tolikih zmagah v boju je morala srbska vojska izvojevati se najtežjo zmago: premagati trpljenje. In to zmago je izvojevala na ta način, da so Slovenci obstremeli nad veličino njenega duha. Nikdar ne pozabi noben Slovenec one pretresljive tragike, ko je delil kralj Peter kruh s svojimi junaki in sredi zime zapuščal na vozu, zapreženem od štirih volov sveto srbsko zemljo. Prav tako pa ne pozabi noben Slovenec nikdar junaštva regenta Aleksandra, ki je po teški operaciji ležal tedaj v Lješju, majhnem albanskem pristanišču. Tedaj je prišel k regentu genoral Mondesur, da ga vzame na svojo ladjo. A regent je odgovoril: **»Jaz ostanem tu, dokler se ne vrca moj zadnji vojak«.**

Legendarno junaštvo pozna tudi legendarno zvestobo. Tako stalno raste in se dviga vzor, ki ga ustvarja Slovenec kralj Aleksander.

In nazadnje so prišli **dnevi slave** in zmagoslavja. Še je divjal boj za odločitev na zapadnem bojišču, ko je srbska armada pod poveljstvom regenta Aleksandra že odločila vojno in v zmagoslavju naletela, ki nima para v svetovni zgodovini, osvobodila Srbijo in nato prinesla svobodo vsem drugim Jugoslovonom.

Nepopisno je s kakšnim navdušenjem je vse **pozdravljalo srbsko armado na njenem osvobodilnem pohodu**. Vse je tekmovalo med seboj, kdo bo bolj prisrčno, bolj razsipno pozdravil in sprejel junaško srbsko vojsko. Ljubezen, ki je bila skozi stoletja zaprta, je z elementarno silo planila na dan in v vsakem mestu velike Jugoslavije je bil prihod srbske vojske praznik, ki je ostal vsem v neizbrisnem spominu.

Še večji praznik za vsa mesta pa je bil kasneje prihod regenta Aleksandra. Njemu, ki je bil od leta 1912 vedno na čelu zmagovite srbske vojske, ki je v treh vojnah izvojeval Jugoslovonom svobodo. Njemu, ki je s krasno zmago pri Kumano-veu pričel in z divno zmago na Kajmakčalanu zaključil osvobodilne boje. Njemu so v ljubezni in vdanosti ter brezmejni hvaležnosti zavriskala srca nasproti v takšni radosti, da so ljudje jokali od veselja in da je bil njegov prihod v novo osvobojene kraje drugo vstajenje Jugoslavije.

In Slovenija je hotela, da je bil Aleksander prihod med Slovence še večji praznik ko povsod drugod. V resnici so bili tudi Aleksandrovi dnevi v Ljubljani, Mariboru in v vsej Sloveniji triumf, kakršnega more doživeti le zmagovalec, ki ga narod ljubi iz vsega srca in vsem svojim čustvovanjem.

Aleksandrovi dnevi v Sloveniji so vsemu sveto dokazali, da so **Slovenci nezdržljivo zvezani s svojim Kraljem** da velja v Sloveniji v najvišji meri geslo: **Kralj in narod!**

Bolj ko vsi drugi so se zavedali Slovenci, da more jugoslovanski narod do kraja dovršiti svojo misijo le, če je **ujedinjen**. Kakor je bila v dneh vojne prva in najvišja naloga za vse Jugoslovane, da si pribore svobodo, tako je bila po vojni prva in najvišja naloga, da ohranijo krvavo pri-

dobljeno svobodo s tem, da so složni, da so zedinjeni ne samo na zunaj, temveč tudi duhovno, da veže vse Jugoslovane **eno narodno čustvovanje in ena narodna volja**.

Boj za to duhovno zedinjenje je bil osnova vsega političnega življenja Jugoslovonom po vojni in kakor je bil preje Regent Aleksander vodja osvobodilnega gibanja, tako je bil sedaj Kralj Aleksander vodja vsega dela za popolno zedinjenje Jugoslovonom na podlagi enakopravnosti vseh treh plemen, da se na ta način čim hitreje doseže popolna konsolidacija Jugoslavije in s tem njen čim večji in čim sijajnejši napredek. Tako je Kralj Aleksander postal tudi v tem pogledu ideal vseh Slovencev.

Pressegalo bi okvir tega članka, če bi podrobno omenjal ono veliko delo in vso ono veliko skrb Kralja Aleksandra, da se v vsej izmeri doseže veliki ideal zedinjenja. Le dva historična datuma naj omenim.

V svojem manifestu narodu z dne 6. 1. 12919 je dejal regent Aleksander med drugim tudi to-le: **»potrudimo se, da pokazemo s pozabljenjem na vsa naša medsebojna nasprotja in z opuščanjem vseh nesoglasij vsem zgled treznega in svestnega naroda, vrednega, da v miru živi in dela z velikimi prosvitljenimi narodi, s katerimi je imel čast in ponos, da jim je bil hraber vojni drug in lojalni zaveznik«.**

Ni treba posebej povdarjati, kako niti ta kraljevski, iz najčistejšega patriotizma porojeni apel ni mogel izmodriti Jugoslovonom, da bi prenehali s pretiranimi strankarskimi borbami in pričeli složno delovati za napredek Jugoslavije. Kljub vsem težkim in usodnim izkušnjam zgodovine, kljub vsem očitnim sovražnim namenom nekaterih sosedov, so se strankarski boji razbesneli do najvišje mere, da je bila že v nevarnosti eksistenca Jugoslavije.

Jasno je postalo, da je ogrožena svoboda Jugoslovonom, če bi še naprej trajalo to nebrzdano strankarstvo. Nastal je trenutek, ko je Jugoslavija potrebovala odločilnega in pogumnega patriota, ki napravi nezdravim razmeram konec – ali pa bo konec jugoslovenske svobode.

In tega odločnega moža je imela k sreči Jugoslavija v svojem Kralju, v velikem zedinitelju Aleksandru.

On, ki je zvesto sledil velikim demokratičnim načelom svojega velikega očeta. On, ki je zapisal ponosne besede, da **»hoče biti vladar po lastnem duhu samostojnih, svobodnih, za uspešno delo in srečno življenje trudečih se in sposobnih kmetov, državnostvorcev svoje narodne države«.** On je moral prav zaradi teh načel uničiti ves narod ubijajoče strankarstvo in odpraviti le od strankarstva živečo skupščino.

Tako je deset leto po prvem apelu prišlo do historičnega šestojanuarskega manifesta, ki je čisto prepojen od najgloblje ljubezni do naroda in ki je dokument velike odgovornosti, ki jo je čutil vladar Aleksander do svojega naroda.

Ni bilo drugega izhoda... **»Mojo dušo so mučile tožbe narodnih množic, delavcev in patriotov«.**... **Največji interesi naroda in države kot tudi njih bodočnost mi narekuje, da se obračam kot vladar in kot sin te**

zemlje brez posrednikov svojemu narodu in mu odkrito povem, kar mi nareka v tem trenutku moja vest in moja ljubezen do očetnjave«.... **»Mojo sveto nalogo, da z vsemi sredstvi ohranim narodno edinstvo in državo, to je najvišja naloga za mene i za vse«.**...

S temi silnimi in z najčistejšega patriotizma porojenimi besedami je Kralj Aleksander utemeljil svoj korak, prevzel sam zanj vso odgovornost in se s tem znova uveljavil kot prvi narodni Kralj, kakršnega je zahteval slovenski ideal. Zato je 6. januar še višje dvignil kraljev ugled med Slovenci in še povečal ljubezen Slovencev do Njega, zlasti še, ker so vsi poznejši dogodki dokazali, da je s 6. januarjem postala državna misel ona čista jugoslovanska misel, za katero so vedno živeli Slovenci. S 3. oktobrom je dobila Jugoslavija svoje edino pravo ime, s 6. septembrom so jugoslovanski prapori zaplapolali nad jugoslovansko vojsko in s Sokolom Kraljevine Jugoslavije je bila v tretje povzdignjena jugoslovanska misel kot prva misel vsega naroda.

Vsa nacionalna pričakovanja Slovencev je izpolnil kralj Aleksander in Slovenci so spoznali, da najde vsako njih narodno prizadevanje v Kralju Aleksandru svojega najboljšega pokrovitelja in podpornika.

Za Slovence je bila **zmaga jugoslovenske misli vprašanje njih narodnega obstoja** in je še danes pogoj njih srečnejše bodočnosti, ker kljub vsem velikim zmagam še danes niso rešena vsa vprašanja, niti še ni do konca dovršeno veliko delo zjedinitelja in osvoboditelja vseh Jugoslovonom, Jugoslovanska misel je zato še vedno temeljna vsebina vsega slovenskega hotenja in jugoslovanska misel, zato tudi narekuje vse odnose Slovencev in je ključ do njih sre. Najvišji in naravnost idealni reprezentant jugoslovenske misli pa je Nj. Vel. Kralj Aleksander in zato so Slovenci neločljivo zedinjeni s svojim Kraljem, zato so **eno z Njim**.

Slovenci pa so tudi že imeli priliko, da so praktično spoznali, da je **jugoslovanska misel v resnici edina možnost za njih nacionalni razvoj**. Po osvobojenju se je kulturno življenje Slovencev razvilo z naravnost nesnanjanim tempom. Tu treba v prvi vrsti omeniti slovensko univerzo, ki je postala dejstvo šele potem ko je Nj. Visočanstvo regent Aleksander s svojim zakonskim pooblastilom presekal vso negotovost in dolgotrajne spore ter nato z zakonom ustanovil ljubljansko univerzo. Alma mater labacensis pa mora še v vse drugačni meri biti hvaležna svojemu kralju. Leta in leta dolgo je trpel razvoj ljubljanske univerze, ker je vsako leto grozila nevarnost njene redukcije, dokler tudi tej negotovosti ni napravil konec kralj Aleksander ter postal najvišji pokrovitelj ljubljanske univerze ter tudi dovolil, da nosi sedaj njegovo ime. Univerzitas Alexandrina je zato globoko hvaležna svojemu kralju, da jo je rešil vseh skrbi ter da se more vsa posvetiti delu za svoj napredek in za blagor naroda.

Glasbeni konservatorij, ves sijajen na-

predek ljudskega in še sijajnejšega meščanskega šolstva, nadalje ustanovitev trgovske akademije, cele vrsti strokovnih šol, povsodi sami dokumenti, ki pričajo, kako je napredovala Slovenija pod vladjo Nj. Vel. Kralja Aleksandra. A ne samo kulturno, tudi materialno je napredovala Slovenija vsled velike pozornosti, ki jo je vedno poklanjal Kralj Aleksander Sloveniji.

Mogočen razvoj Bleda ne bi bil nikdar mogoč, da ga ni kralj Aleksander povišal v svojo letno rezidenco. Obenem z Bledom pa je vsa Gorenjska in vsa Slovenija bila deležna dobrot kraljevega bivanja v Sloveniji.

Enako se je Ljubljana vsled velike pozornosti kraljeve vlade neverjetno razvila in ta razvoj traja še naprej in kakor vse kaže, je šele v pričetku.

Kot dežela, ki mora postati dežela tujkega prometa, je Slovenija vedno stremela za raznimi prometnimi zvezami in tudi ta stremeljenja so bila kronana z uspehom. S prekmursko železnico je dobilo Prekmurje svojo zvezo s Slovenijo, z železnico Rogaška Slatina-Krapina pa naše drugo najlepše zdravilišče dobilo nov razmah in že je raspisana oddaja del za progo Št. Janž-Sevenica, ki je začetek zveze Slovenije z morjem.

A ne samo Slovenija kot celota, temveč tudi vsi stanovi so pod vladjo Kralja Aleksandra napredovali. Zlasti veliko hvalo pa je dolžan Kralju Aleksandru slovenski kmet. Že v svojem prvem manifestu je kralj Aleksander napovedal potrebo agrarne reforme. Vsled partizanstva, ki je le predolgo obvladalo vse naše javno življenje, je žal ostala agrarna reforma neresena. Po 6. januarju pa se je tudi agrarna reforma premaknila z mrtve točke in danes je že rešena.

Od nekdaj je bila največja nesreča slovenskega kmetovalca, da ni mogel prodati svojih pridelkov za ceno, ki bi odgovarjala njegovemu trudu. Tudi v tem oziru se je izkazal Kralj Aleksander kot največji dobrotnik kmeta in z zakonom o žitnem monopolu je storjen prvi veliki korak, da pride kmetovalec na svoj račun. Z organizacijo izvozne trgovine, z zaščito kmetijstva pred predragimi posredovalci pa je storjen še drug korak, da se zboljša stanje kmeta.

Vse zadrage, vsa kmetijska društva, vse organizacije kmetovalcev so našle v Kralju Aleksandru svojega najzvestejšega pokrovitelja in vse te organizacije so dobile toliko davčnih in drugih olajšav, da so mogle napredovati tudi v času najtežje gospodarske krize. Prav posebne pozornosti pa je bila in je za napredek kmetijstva naravnost odločilne važnosti.

Kakor kmetovalec, tako je imel tudi slovenski delavec priliko, da je do dobra spoznal veliko ljubezen Nj. Vel. Kralja Aleksandra za delavstvo. Socijalna zakonodaja dela čast Jugoslaviji in čeprav se je z gotove strani vedno znova skušalo okrniti socijalne institucije delavstva, so vendarle ostali vsi ti napori brezuspešni in Delavske zbornice, uradi za zavarovanje delavcev, zaščita delavcev so nadalje neovrgljivi zakoni Jugoslavije.

A tudi slovensko gospodarstvo je našlo v Kralju Aleksandru svojega najvišjega zaščitnika. Od vsega početka je bil Kralj Aleksander pokrovitelj ljubljanskega velesejma, ponosa Slovenije. Prav tako pa štejejo tudi vse druge slovenske institucije kralja Aleksandra med svoje dobrotnike in podpornike.

Posebne lubezni Kralja Aleksandra pa

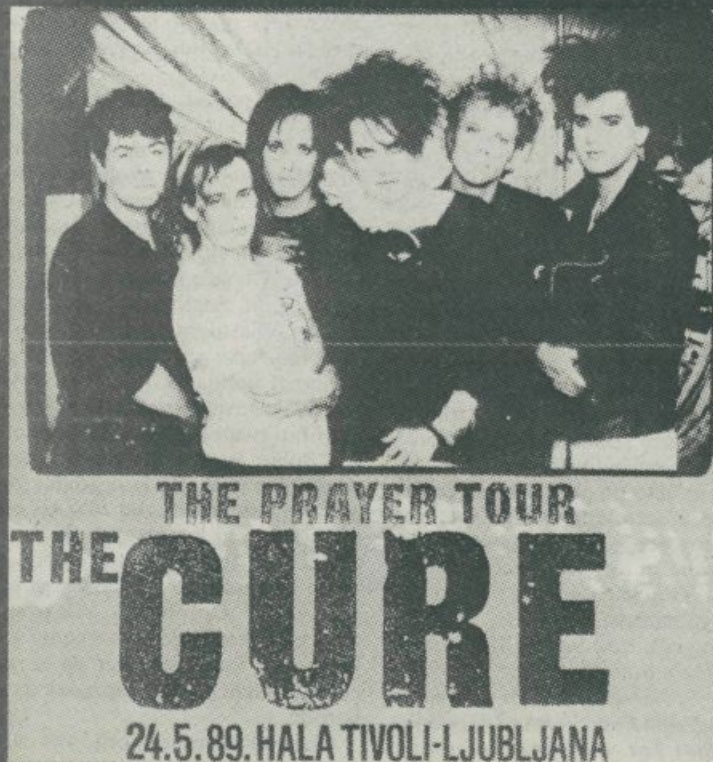
je bila deležna naša mladina. Vsako leto poklanja Kralj Aleksander na dan Sv. Save nagrade najboljšim dijakom, štipendije, dijaški domi in druge ustanove so nadaljni dokazi ljubezni Kralja Aleksandra do mladine.

In ne nazadnje je treba omeniti še eno stvar, ki je tesno zvezala Slovence s Kraljem Aleksandrom. To je Njegovo vzorno lepo rodbinsko življenje. Ni ga Slovence, ki ne bi z ganotjem v srcu govoril o vseh naših prelestnih Kraljevičih in o vzvišeni Kraljici Mariji, ki so vsi že simbol srečnega rodbinskega življenja. Ni čuda, da se kar množe po Sloveniji lepe nove šolske stavbe, ki so posvečene enemu naših Kraljevičev in da je tudi vedno več domov, ko so posvečeni Kraljici Mariji, največji pokroviteljici slovenske žene in matere. Tudi s svojo rodbino je Kralj Aleksander pravi slovenski narodni Kralj, ki je v vsakem pogledu vzor slehernega Slovence.

Pravi vodnik naroda, ki tudi v najgostejši megli kaže pravo pot, je Slovincem kralj Aleksander. Obenem pa tudi vladar, čegar vsako njegovo dejanje priča o njegovi veliki ljubezni do naroda in do Slovencev. Iz te ljubezni pa se je morala roditi samo ljubezen in zato so Slovenci srečni in ponosni, da jih vežejo s Kraljem Aleksandrom naravnost neločljive vezi in da ni v Sloveniji zakona in čustva, ki bi imel takšno veljavo, kakor je vdanost do Kralja Aleksandra in Njegovega visokega doma. Vedno v svestobi do prvega Jugoslovana! Vedno v ljubezni do kralja Aleksandra! Vedno v hvaležnosti do narodnega vladarja!

To je in ostane slovenska volja.

D-r Drago Marušič.
Ban Dravske Banovine.

MOJA LJUBA ŽENSKA! MOJA LJUBA, TOPLA KOKOŠKA!

Včeraj sem imel delikt. Zato mi je hudo pri srcu. Bilo je tako, da sem šel čez ploščad z roko v žepu. Tam blizu pa je bil oficir in me je videl. Bil je zelo jezen, jaz pa nisem vedel, zakaj. Potem mi je rekel, da pravi vojak ne hodi z roko v žepu. Jezen je bil tudi, ker sem imel čepico v žepu namesto na glavi. Bil sem zelo prizadet. In ker sem čisto nov vojak, tudi še nisem vedel, da je treba imeti roke zmeraj izven žepov. Zdaj jih imam obvezno zmeraj. Oficir je bil zelo hud, jaz pa zelo žalosten. Toda potem sem mu dal značke in zdaj sva prijatelja. Vseeno pa sem še zmerom prizadet. Upam, da nisi jezna na mene. Ko jemo, mi je lepo. Najlepše je, če je klobasa. V krmilnici imamo na stenah različne slike. Na eni je tank, na eni drugi pa so niagarski slapovi. Tank je zelene barve. Jemo večkrat na dan, enkrat pa zelo veliko. Tedaj je kosilo. Zelo hitro se pomikamo mimo kuharjev, ki nam dajo za jesti. Na koncu nas čaka cela gora kruha in zmeraj vzamem dva. Jesti moramo zelo hitro, da pridejo na vrsto še drugi. Eden od vojakov zmeraj na glas govori »hitreje, hitreje«. Zato zelo malo gledam niagarske slapove. Veš, danes sem prav posebej žalosten, ker sem imel delikt. Upam, da ne bom delal več tako neumnih napak. Veš, v eni kuverti hranim tvojo fotografijo. Hranim jo s poljubi. Zdaj pa moram iti spat, ker po gramofonu igra posneta trobenta. To je ena zelo žalostna pesem. Lahko noč. Tvoj na vekov veke vdani vojak.

KRALJ MATJAŽ

DRAGICA MOJA, TOPLA KOKOŠKA!

Vesel sem bil tvojega pisma. Hvala za pohvalo. Drugače je kar v redu. Sem kar zadovoljen. Večinoma sem kar v redu. Še najbolj pa, ko mi pišeš. Takrat od zadovoljstva pokam od smeha in streljam z očmi, da solze kar padajo. Toda tu je vse v redu. Sem pa precej sam, čeprav smo skozi skupaj. Pravijo, da sem nežen. Imamo tudi telesno kulturo. Včasih je nič stopinj. Takrat sploh ne telovadim, in se naredim, da me ni. Če bi me odkril kakšen oficir ali uradnik, bi mu rekel, da je nič. Jaz sovražim telovadbo zelo, zelo. Če se le da, jo špricam. Moje gate so zelene, podgate pa rumene, čeprav so moje privatne in jih sploh ne bi smel imeti, ker se rumena barva preveč vidi in te sovražnik hitreje odkrije v četi. Veseli me, ker jih ne bi smel imeti, in ker jih imam vseeno, ker sem vesel. Včeraj sem nekoga premagal v šahu. Dal mi bo gajbo piva. Zadnjič sem na loteriji zadel še štiri gajbe. Zvečer sem se ga zelo napil. Bilo je še lepše. Toda zjutraj, ko je igral gramofon posneto trobento s plošče skozi zvočnike na hišah, sem stal trdno in pokončno sredi pravice in svobode. Vame je bil orjaški veter zime in okrog so leteli črni ptičji groze, kakor v kakšnem filmu o vojakihi je bilo, in bil sem ganjen do solza, ki sem jih neomajno požiral. Spoznal sem, da je tudi žalost, ki tu in tam mine, minljiva, le požreti je treba, kar pride, in budno paziti na vrage, ki pestijo sodobni razcepljeni svet. Spoznal sem, da sem zelo ponosen, ker te branim pred njimi. Videl sem, da sem tudi v resnici kot na filmu. Ves čas imam pozorno in budno oko: z enim gledam sovražnike, z drugim tovariše, ki niso dovolj močni, da bi znali sovražnike zmleti v prah kakor jaz, ali kakor na filmu ali naš oficir. Zdaj pa grem, ker tuli sirena in imam pouk o najnovejših državah. Tvoj in državni vojak.

KRALJ MATJAŽ

POZDRAVLJENA, LJUBICA MOJA!

Imam se lepo. Upam da se imaš tudi ti lepo. Redno si umivam noge. Nocoj si jih bom tudi kakor vsak teden. Ker čez dan veliko potujemo čez hribe in doline, nam potem zvečer smrdijo noge. Smrad nas potem uspava in tako spimo še globlje kot ponavadi. Zvečer vsem smrdijo noge. Zvečer mnogi tudi drkajo v posteljah. Pri tem jim smrdijo noge. To sem izvedel zadnjič, ko so se ves večer tresle postelje v sobi, in sem jih vprašal zakaj škripajo. Potem so se smejali in mi povedali. Potem so postelje spet škripale in sem vedel, da drkajo. Pri tem so jim smrdile noge. Toda to za nas ni problem, ker smo vztrajni. Enkrat pa sem že spal tudi s plinsko masko. Masko je proti plinom od sovražnika. Imamo več vrst mask, najboljše na svetu pa imamo tri. Masko sem imel, ker je nekdo bruhal in kakal zraven njegove postelje, ki je blizu moje postelje, ki je samo en meter daleč od njegovega ležišča. Smrdelo pa je dva dni, ker je bil to zelo smrdeč drek, tak ki je prišel iz črevesa. Bil je iz rakije in golaža. Zraven pa je bil tudi konjak in pivo. Potem so ubožca peljali v bolnico, da so mu dali umetno jed in je stal za kazen dva dni in tri noči pred oficirjem. Toda mi smo navajeni vseh muk in nas niti stanje niti vonj ne uniči, saj kljubujemo vsem mukam sveta. Zdaj smo se iz kuščarjev – zelencev – že razvili v prave vzgojene zmaje. Nihče več nam ni na more. Ponosni in vztrajni smo. Zdaj šele vidim, kakšen kuščar sem bil v začetku, ko sem gledal le, da kam zbežim v kakšno luknjo ali razpoko, namesto da kljubujem sovražniku iz oči v oči. Zdaj že dolgo gledam sovražniku iz oči v oči. Imam tudi enega sovražnika v sebi. On se pojavlja najraje ponoči, ko najbolj spim. Ko se spet zbudim, pa že izgine, ker je slabič. Toda vztrajno ga stražim. Še malo, pa bo poginil. Potem, ljuba moja, bova samo še midva, jaz bom pa pravi vojak, ti pa moja žena. Kmalu bom najboljši. Ti mi boš pomagala pri tem. Včeraj sem dal tudi kri za narod, ob primeru nesreče. Imej se dobro. Tovariški pozdrav.

Tvoj vojak.

Ne glede na vsebino pa lahko ugotovimo, da so tisti, ki umno vodijo naše mesto, javno družabno življenje opisali kot zgodovino. Tako lahko podatke o gostilnah, kavarnah in življenju v njih najdemo v knjigah o zgodovini Ljubljane, v razvojnih planih pa obstajajo le stanovanjska naselja, industrijske cone in prometne žile. Iz zapisov o preteklosti je razvidno, da je bilo različnih lokalov v preteklosti v Ljubljani izjemno veliko. Tako je bilo denimo konec 18. stoletja samo v Gradišču (na prostoru, kjer je danes južni del centra) 26 krčem, prebivalcev pa 964. To pomeni en lokal na 37 prebivalcev. Sto let kasneje je imelo eno gostilno na razpolago 128 prebivalcev Ljubljane, po prvi svetovni vojni pa 183. Danes je to razmerje bistveno bolj neugodno. O številkah ne moremo govoriti, saj se s štejem lokalov ne ukvarja nihče, razen morda davčne uprave. V sicer prirocnem materialu Osebnostna izkaznica Ljubljane, ki ga je lani pripravil zavod za družbeno planiranje, boste izvedeli, koliko imamo registriranih tovarnjakov, porabo električne energije na prebivalca in število taborniških odredov, nikakor pa ne števila restavracij, gostiln, bifejev ali diskotek. Ob vsej ignoranci odgovornih pa se Ljubljančani še vedno hudičevo radi pozabavamo. Če nič drugega, spijemo skoraj štirikrat več vina kot povprečen Jugoslovčan, menda kar 90 litrov letno vsak. Seveda se to dogaja stihijsko, bodisi po lokalih, ki jih zapirajo ob nesramno zgodnjih urah, bodisi po stanovanjih, kjer motimo zaspane sosede. Zato je več kot nujno, da k reševanju problema družabnega življenja v Ljubljani pristopimo sistematično. Manjka nam samo kosček mestnega centra, ulica ali trg, namenjen predvsem zabavi in ponočevanju. Kje naj bi ta prostor bil?

Pred vojno je bil center Ljubljane med pošto in Ajdovščino. Vendar je ta del mesta izgubil svoj pomen po dograditvi novega centra. Trga revolucije, ki so ga začeli graditi na začetku šestdesetih let. Sočasno z uveljavitvijo novega centra se je začel propad lokalov ob Titovi ce-

AFTER EIGHT

GEOALKOHOLIČNO

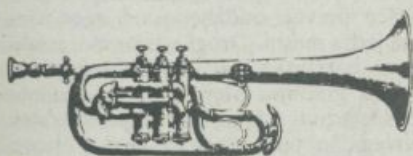
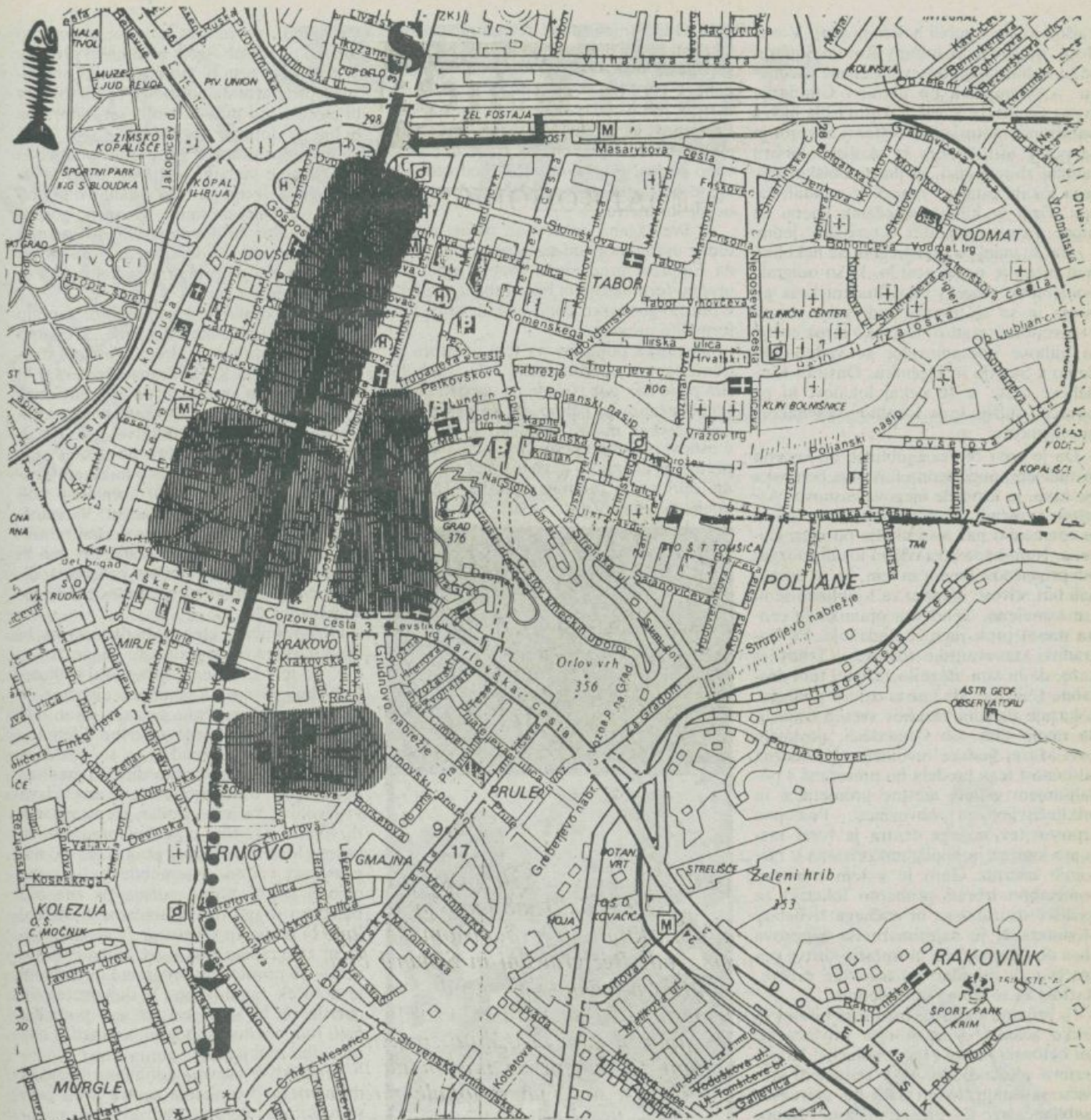
Kot je splošno znano, je železniška proga Dunaj – Trst na severu omejila Ljubljano in te prepreke tukajšnjim arhitektom in urbanistom še danes ni uspelo premagati. Bežigradjani in Šiškarji bodo torej vsem dobrim namenom navkljub živeli vse dlje od centra mesta – ta se namreč vztrajno pomika proti jugu, z njim pa tudi družabno življenje.

Z družabnim življenjem ne mislim na tarok ali človek ne jezi se, temveč javne lokale z različnimi vsebinami, v katerih se prebivalci spontano zbirajo in zabavajo. Najpomembnejša vsebina je slejkoprej popivanje, ki ima v Ljubljani stoletno tradicijo. V preteklosti je bilo z njim povezano tudi petje, ki pa so ga v glavnem izkoreninili z napisi »petje v lokalu ni dovoljeno«. Tudi povezovanje uživanja pijače s hrano dandanes v centru mesta ni bogvekako vabljivo – večina lokalov namreč ponuja neokusno hrano po nesramnih cenah. Nekoč so bile ljubljanske gostilne menda znane po dobri hrani, kuharje pa so uvažali z vseh koncev Evrope. Danes ljubljansko gostinstvo, ne glede na to, ali gre za pizzerijo ali ribjo restavracijo, uvažja kuharje le z enega konca Evrope, kar bi morda lahko spregledali, če bi imeli v centru en sam spodoben roštilj. Pa ga ni.

sti: Začeli so jih zasedati Bosanci, alkoholiki in ostali marginalci, ki so prodrli z železniške postaje, tradicionalnega zbirališča družbenega dna po vsej Evropi. Zanimivo je, da se je ta prodor omejil zgolj na Titovo cesto in njeno bližnjo okolico, ustavil pa se je na križišču, kjer Titova cesta naenkrat postane Kardejeva (Ste že videli tazaršnega Bosanca v Grillu?). Pred kratkim so branilci uspeli uničiti tudi predstražo alkoholikov, klošarjev in kurb, ki je držala položaj v znamenitem akvariju gostilne Rio: Tam je sedaj nekakšen frast food, ki je bil ob otvoritvi prvovrsten medijski dogodek, sedaj pa prodaja tretjerazredne hamburgerje. Protiofenziva zdravih sil se tudi sicer kaže v vrsti adaptacij, vendar ne verjamemo, da bosta marmor in medenina bistveno spremenila položaj.

Spodobnemu ljubljanskemu ponočnjaku, pa naj bo še tako žejen, zlepa ne bo prišlo na misel, da bi šel na pivo k Figovcu ali Slamiču, da o Evropi ali Emoni sploh ne govorimo. Ostaneta mu, v grobem rečeno, dve smeri. Prva vodi v staro Ljubljano, kjer je predvsem poleti čisto prijetno. Največji problem je obratovalni čas lokalov, ki je prilagojen volji zlovoljnih stanovancev. Ob tem se ne sekirajo preveč tisti, ki so zadolženi za razvoj turizma v mestu: Morda še niso videli svoje lastne reklame, ampak turizem niso (samo) debeli Američani in avstrijski upokojenci, ki razkazujejo svoje fotoaparate in video kamere, temveč smo turizem ljudje, tudi tisti, ki nam ni treba porisanki v posteljo. Dodatna nevšečnost starega dela mesta je mularija z mopedi, ki poleti okupira ključne točke (Konjski rep, Zlata ladja, Romeo) in povzroča dren in hrup. Razcvet družabnega življenja v stari Ljubljani torej preprečujejo premajhne kapacitete in prekratek delovni čas lokalov.

Druga možnost, če iščemo družbo in zabavo, je Trg revolucije in ostalo, kar sodi zraven. Vendar je tudi tu po deseti zvečer vse zaprto, razen če pristanete, da vam v Emonski kleti poleg pijače prodajo še žilave zrezke in vam vse skupaj mastno zaračunajo. Pa tudi sicer so tam-

1. **Stara Ljubljana:** Za resnično ožvitev je treba deportirati lokalne ljudomrzneže v »mirnejše« soseske.

2. **Severni center:** Čez dan prenatrpan s prometom, lokale je povečini zasedla nič kaj eminentna klientela.

3. **Južni center:** Nepremišljena postavitev novih lokalov in slaba poslovna politika gostincev. Pomemben ostaja predvsem kot prehodno področje med ostalimi tremi.

? Bodoče družabno središče ob Gradaščici.

kajšnji lokali izgubili nekdanji sijaj. V medexu, na sloviem Johnny Rotten Squaru, se še vedno zapijajo številne znane osebnosti, a podmladka po ukinitvi Gimnazije Ivana Cankarja ni več. Okoli Grilla ni več parkiranih motorjev od 500cm navzgor in se poleg uslužbenecv iz okoliških pisarn tamkaj zbirajo tisti, ki jim je obiskovanje tega lokala ostalo v navadi iz minulih časov. Grill se kljub zvonečemu imenu ne more ravno pohvaliti s svojimi jedmi z žara, še manj pa s postrežbo. Še nekoliko bolj južno je nekaj gostiln, ki so odigrale pomembno vlogo v času študentskega gibanja in so si izborile tudi svoje mesto v slovenski literaturi. Ostanke otrok cvetja in njihove posnemovalce še vedno najdemo v Šumiju in Plečniku. Onstran Kardeljeve ceste je še nekaj lokalov, ki pa povečini služijo le še lokalnim veseljakom in pijancem.

Da je novi center Ljubljane ob večerih in tudi ob koncu tedna navadna betonska puščava, je kriva že njegova zasnova. Asfaltne ploščadi, monumentalne stolpnice in spomeniki pač niso okolje po meri človeka. Nenačrtno postavljeni lokali so izgubili privlačnost kmalu za tem, ko so prenehali biti novost. Vendar za Ljubljano še ni vse zamujeno. Tendencia premikanja centra mesta proti jugu se nadaljuje. Po dograditvi stanovanjske soseske v Trnovem kaže, da bi tam utegnili zaživeti tudi družabno življenje. Da ima ta trditev podlago, dokazuje namera varuhov svetlih tradicij, da ravno tam, ob Gradaščici, postavijo novi Muzej ljudske revolucije. Navidezna odročnost tega predela bo presežena s podaljšanjem glavne mestne prometnice in priključitvijo na obvoznico. Postopna vzpostavitev novega centra je torej razvojno logična in implicitno prisotna v razvojnih načrtih. Zato je v tem trenutku pomembno izbrati primerno lokacijo za središče družabnega in nočnega življenja. Menimo, da je najprimernejša Eipprova ulica ob Gradaščici z možnostjo širitve področja tudi zahodno od trnovske cerkve. Razlogi za to izbiro so naslednji:

1) Prijetno okolje z manjšimi hišami in veliko zelenjo. Vsekakor je privlačnejše kot betonski kolosi (Trg revolucije, Kraigherjeva ploščad), ki jih v sedanjem središču skušajo prodati tudi za zbirališče Ljubljančanov v prostem času. Neposredna bližina vode je prav tako pomembna; Gradaščica sicer ni bogve kako velika voda, toda tudi Ljubljana ni ne vem kakšno mesto. Druge vode, ob kateri bo potekalo življenje, pa v centru tako nimamo, saj so v začetku stoletja Ljubljano tako globoko vkopali in zabetonirali, da se njenega obstoja obiskovalci stare Ljubljane komaj zavedajo. V okolje sodijo tudi Plečnikove intervencije, na primer čudaški most pri cerkvi, končno pa bi lahko zaživel tudi amfiteater na Gradaščici.

2) Lokacija je zelo ugodna, saj jo kljub navidezni oddaljenosti od sedanjega južnega centra, kot tudi od stare Ljubljane, loči le nekaj minut hoje. Pomembno je tudi lokalno populacijsko zaledje, ki je zagotovljeno z novo stanovanjsko sosesko.

3) Oddaljenost od prometnih tokov. Ti zlasti poleti degradirajo lokale. Na Trgu revolucije sedite tako rekoč sredi prenatrpanega parkirišča, mestni avtobusni promet pa rolni tudi čez stari del mesta, čez Prešernov in mimo Mestnega trga. Oddaljenost pa ne pomeni, da je obravnavano področje ob Gradaščici nedostopno, saj je do postajališč mestnega prometa le nekaj sto metrov.

4) Predlagana rešitev se delno ujema tudi z uradnimi plani za to območje, saj je na Eipprovi predvidena obrtna cona. To uradno formulacijo bi bilo treba le razširiti v obrtno-gostinsko cono in zadeva bi bila formalno urejena.

Gostinska ponudba na tem prostoru je trenutno v eksperimentalni fazi, simbolizira pa jo Sax pub. Glede na ugoden odziv Ljubljančanov je očitno, da so najprimernejša rešitev manjši lokalčki, ki bi imeli v osnovi podobno ponudbo, ločili pa bi se predvsem po imidu. Tega bi določala notranja oprema in predvsem glasba. Tako bi imeli denimo Cuntry bar. Hard Rock

Cafe. ipd., pa tudi za kakšno seroznejšo zadevo tipa Klub Artes bi se našel prostor. V poletnem času bi morali lastniki organizirati programe na odprtem. Takih lokalov bi moralo biti med pet in deset, odprti pa bi bili tja do prve ure zjutraj.

Različnost lokalov bi seveda spodbudila oblikovanje stalnih družb, za tiste, ki so nagnjeni k akciji, pa bi bilo vabljivo premikanje od šanka do šanka. Osnovno gostinsko ponudbo bi dopolnjevala dva manjša lokala s hrano. Glede na trende in cenovni razred bi bili najprimernejši italijanska in kitajska restavracija.

Kot dopolnilo h gostinstvu bi moralo zaživeti tudi klubsko dogajanje. Trenutno v Trnovem na tem področju delujeta dvorana in galerija KUD France Prešeren, ki sta obenem še en dokaz, da je predvidena lokacija novega družabno-zabavnega centra dobro izbrana. Prireditve v KUD so namreč sorazmerno dobro obiskane, prav gotovo bolj, kot bi bile v kakšnem drugem delu mesta, četudi formalno bolj »centralnem« in urbaniziranem. V bodočnosti bi morali v KUD za vsak dan pripraviti dovolj atraktiven program. Pri tem bi bili interesi organizatorjev programa dialektično povezani z interesi lastnikov gostinskih lokalov.

Ob uresničitvi vseh naštetih načrtov bi ostal nerešen le en problem: nočno življenje. To je v Ljubljani kljub nekaj diskotekam bolj revno. Lastnikom diskotek je sicer v zadnjem času postalo jasno, da lahko obiskovalce pritegnejo le z diferenciacijo programov, vendar pa so glede na razvojne tendence vedno dlje od središča dogajanja. To še posebno velja za enklavo v Tivoliju, ki je z vidika predstavljenih razvojnih načrtov odločno predaleč za pešce. Mestni avtobusi ponoči ne pomagajo prav veliko, avtomobile pa je treba najprej imeti, nočna vožnja pa zna biti hudičevo draga, če se srečamo z milico. Zato bi podjeten investitor že sedaj lahko začel z izgradnjo diskoteke/kluba v Trnovem – ob primernem programu in ponudbi je dobiček zagotovljen. V dolgoročnejših načrtih pa bi se moral na tem področju najti tudi prostor za bordel, s čimer bi bila ponudba zaokrožena.

Perspektive razvoja Ljubljane v smislu nadaljnega premikanja centra proti jugu so negotove. Po eni strani bi lahko napovedali, da bo po letu 2000 začelo nastajati novo središče ob Malem Grabnu, kar bi bilo formalno gledano logično nadaljevanje tendence poveljnega razvoja Ljubljane. Vendar moramo takoj dodati, da bi bilo to središče preveč oddaljeno od zgodovinskega jedra mesta. Drugi pomembni pomislek so barjanska tla, ki niso najprimernejša za gradnjo. Slejkoprej se moramo torej sprijazniti z dejstvom, da je vključitev Trnovega in tudi prostora med Cojzovo cesto in Gradaščico v mestno središče zadnja priložnost za načrtno ožvitev Ljubljane. Če bomo tudi tukaj pristali na parcelalne rešitve in diktaturo logike spalnih sosesk, bo javno družabno življenje v mestu definitivno stvar zgodovine.

GARY GRAY

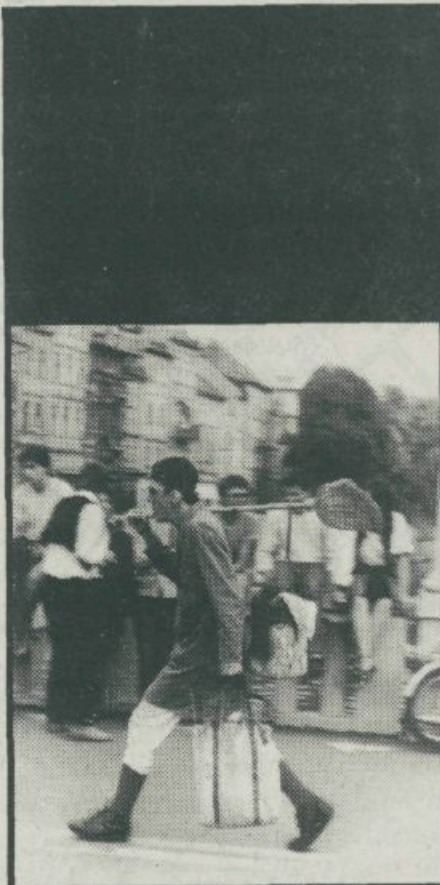

Foto: Žiga Koritnik

PRENOVA VIDEOTEKE GALERIJE ŠKUC

Lastniki videorekorderja (VHS sistem) se bodo prav gotovo navdušili nad novostmi, ki se pojavljajo v Galeriji ŠKUC. Stari trg 21. Videoteko so povečali za kar okrog 150 filmov, tako da se število videokaset giblje okrog 300. Zdelo se vam bo malo, vendar so ti filmi, ki jih imajo, same uspešnice in verjetno bi jih prav lahko prišteli med filmsko klasiko: v filmu je mojster ali režiser ali pa igralec. Na voljo so vam filmi vseh žanrov: od komedije, drame, kriminalke, pa do akcije in grozljivke. In kaj se bo v galeriji dogajalo konec tega meseca? Priredili bodo »uradno« otvoritev prenovljene videoteke. Tri dni, oziroma tri večere, bo moč gledati filme iz videoteke. V prihodnje obljublajo tako starim kot novim članom videoteke številne ugodnosti. Prva je prav gotovo brezplačna članarina, druga pa je, da bo prva kaset, ki si jo boste izposodili (s tem mislijo tudi na stare člane) zastonj. Sedaj imate na voljo tudi katalog vseh kaset, ki jih imajo v videoteki. Velika ugodnost pa se ponuja tistim, ki si bodo v enem mesecu izposodili vsaj 30 kaset. Naslednjih 10 (deset!) kaset bodo imeli brezplačnih. Kar vas zanima o novostih v videoteki, lahko povprašate vsak delavnik od 16.-21. ure na telefon 216-540. Poleg možnosti za izposojanje videokaset si lahko v Galeriji ŠKUC lastniki CD gramofonov izposodijo tudi LASERSKE PLOŠČE.

MAŠA GORŠE

JUPI JAJ – 25. MAJ!

PROSLAVA OB DNEVU MLADOSTI
GERBIČEVA, 25. maj
(zraven študentskih domov in kluba B-51)

PROGRAM:

športni del 1-nogomet

16.00

ženska reprezentanca študentskih domov Gerbičeve: mladinska ženska reprezentanca občine Vič-Rudnik

17.00

reprezentanca študentskih domov Gerbičeve: smučarska reprezentanca Jugoslavije (trenutno je na služenju voj. roka v kasarni Maršal Tito)

2-odbojka

14.00

študentska reprezentanca Gerbičeve: občina Vič-Rudnik

3-košarka

15.00

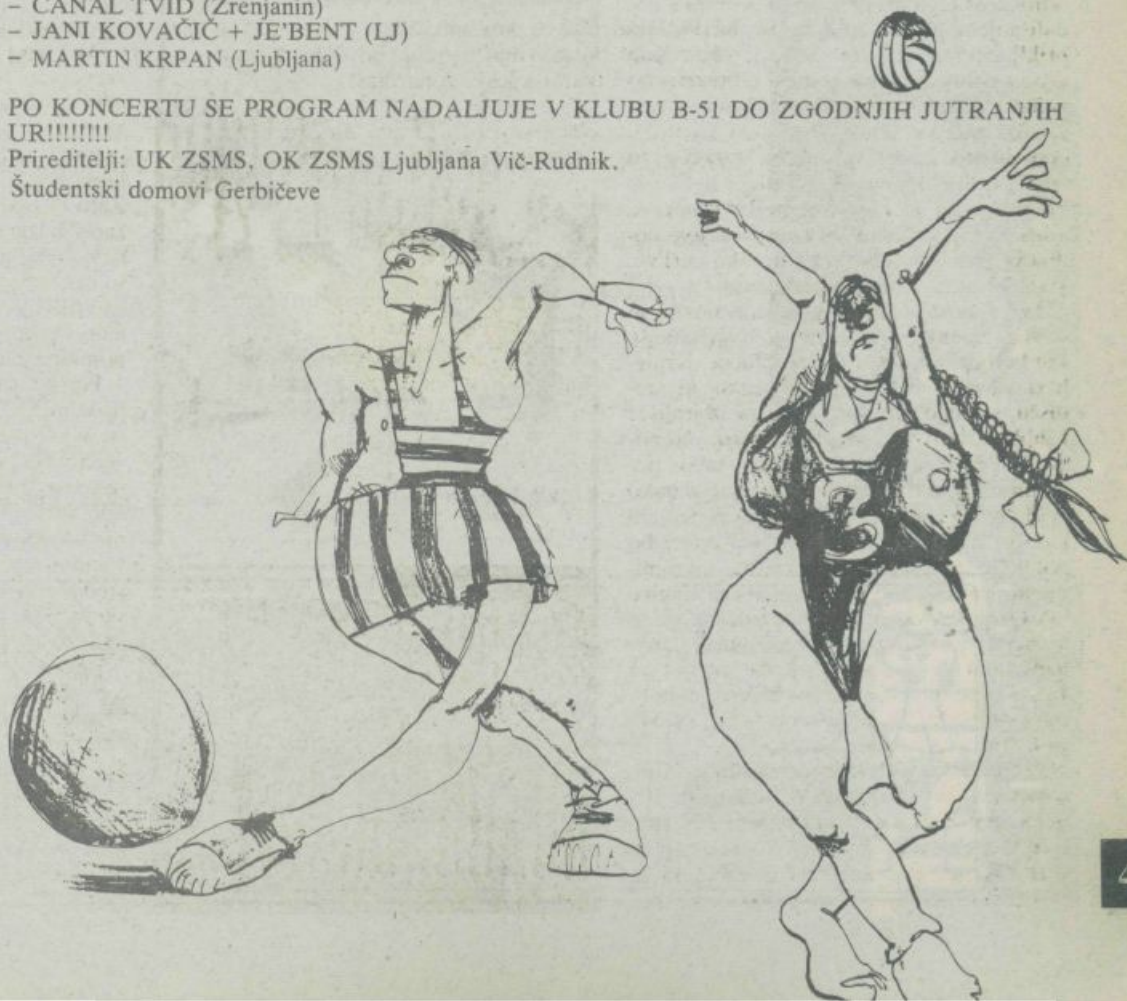
študentska reprezentanca Gerbičeve: mladinci občine Vič-Rudnik

koncertni del (začetek ob 18.00)

- Notre dame (Ljubljana)
- POLY KARP (LJ)
- MELANHOLIKI (LJ)
- CANAL TVID (Zrenjanin)
- JANI KOVAČIČ + JE'BENT (LJ)
- MARTIN KR PAN (Ljubljana)

PO KONCERTU SE PROGRAM NADALJUJE V KLUBU B-51 DO ZGODNJIH JUTRANJIH UR!!!!!!

Prireditelji: UK ZSMS, OK ZSMS Ljubljana Vič-Rudnik.
Študentski domovi Gerbičeve

SLONARIJE

WHO IS WHO

Ko je bil majhen, si je želel imeti lastnega slona ali vsaj psa. Njegovi vrstniki so se ozirali za dekleti, on pa je sanjal o lovu in zeleni bratovščini. Sedaj pa kot stari izprašani jager sanja o slonovih oklih, ki so nekje...

Izberi pravega:

KUPON nalepite na dopisnico ali ga vrzite v naš poštni nabiralnik na Kersnikovi 4/I. nadstropje do 30. maja. Kdor bo pravilno ustretil, bo dobil bogato nagrado (50 DEM ali Tribunino polo majico ali brezplačno slikanje z lovcem na sliki)

PON KUPONČEK KUPONČEK KUPONČEK ČEK ČEK ČEK ČEK ČEK ČEK ČEK ČEK ČEK

skriti lovec je

ime in priimek

naslov

številka čevljev

številka žiro rač.

telefon

[illegible]

Ljubljana, 4.5.1989.

Uredništvu
T r i b u n e

Ljubljana, Kersnikova 4.

Pred nedavnim smo praznovali 70 letnico ustanovitve Univerze v Ljubljani.

Pričakoval sem, da se bo ob tej priliki izbrisala denominacija naše Alme mater v Ljubljani po Kardelju.

Kardelju lahko priznamo zgodovinsko vlogo, ki jo je imel v predvojnem revolucionarnem delu, sodelovanju v NOB in državniškem delu do 1948 leta.

Ko smo se po tem letu rešili ruskega boljševizma, se je na žalost pri nas nadaljeval jugoboljševizem. Vidno vlogo pri tem je imel ravno K., kot eden od apologetov vladajočega režima.

Začelo se je z Dauskimi procesi, Golim otokom, dolga vrsta krutih obračunov s humanistično inteligenco, zaždušana je bila vsakršna demokratska iniciativa. K. sam je, ker so mu manjkale osnovne pravine filozofa in humanista, uveljaljal svoje zamisli z represijo.

Naivno je med drugim, celo predpisal organizacijo podjetij s Tozd-1, četudi verjetno ni imel pri tem najmanjšega pojma, kako neka tovarna deluje!

Če se ozrem na gornje vrstice, se mi zdi pravi kulturni barbarizem imenovati neko uni verzo po takšnem človeku, ki nima za njen razvoj prav nobenih zaslug.

